

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS
LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

62.évf. XII. sz.
1987. december

TARTALOMJEGYZÉK

Lelkipásztor, 1987. december hó

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

Finn magyar egyházi kapcsolatok (Eino Murtorinne)	698
Halál az élet szolgálatában (Dr. Cserháti Sándor)	709
Így láttam a kerületi ifjúsági csendesnapot (Koczor György)	715

TANULMÁNYOK

Kultúra és etika (Ford.: Rökusfalvy Pál)	718
Közlemény — Egyháztörténeti főszeminárium	726

IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Hiszkegy — evangélikus szívvel (Havasi Kálmán)	727
Luther karácsonyi gyermekéneke (Ford.: Scholz László)	736
Karácsony ünnepe (Sárkány Tibor)	738
Őév este (Zászkaliczky Pál)	742
Újév (Nagy László)	744
Újév utáni vasárnap (Bálint László)	747
Vízkereszt ünnepe (Detre János)	750
Vízkereszt utáni első vasárnap (Nagyné Ferenczy Erzsébet) ..	753
Vízkereszt utáni második vasárnap (Weltler Sándor)	756
Vízkereszt utáni utolsó vasárnap (Pintér János)	760
Hetvened vasánapija (Szimon János)	763

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1088 Budapest VIII., Puskin u. 12.

Tel.: 142-074 Eng. sz.: EL/11/1976

Készült az Evangélikus Teológiai Akadémia offset gépén.

Eng.sz.: 4335 Felelős: Dr. Nagy István

Előfizetés havi 42.- forint, fél évre 250.- forint, egy évre 500.- forint

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

Finn-magyar egyházi kapcsolatok

Amikor a finn-magyar egyházi kapcsolatok egykori eszmei hátterét keressük, nem mellőzhetjük az 1800-as évek nemzeti eszményét s az abban található néprokoni érdeklődést. Ez alapot teremtett a később kivirágzott testvéregyházi érdeklődéshez és kapcsolatokhoz. Mivel a népiség s a nyelv az 1800-as évek finniségi fogalmaihoz elválaszthatatlanul hozzátartoztak, ennek természetes következménye lett, hogy a népiség fogalmába belefoglalták a többi finn nyelvcsaládhoz tartozó népet is. Ezeknek az összekapcsolása ugyanakkor erősítette a finn nemzeti lelket és alkalmassá tette az általános emberi kultúra és hatás számára.

Amint az ismert népi eszmény alapján virágozni kezdett a néprokonság iránti érdeklődés, már az 1800-as évek közepén sok konkrét megnyilvánulása született. Ugyanakkor az akadémiai ifjúság körében nagy és lelkes jövő-elképzeléseket indított. Finnország kultúrfeladatait illetően a néprokonság körében, amikor pl. egyesek az 1840-es évek finniséggel foglalkozó egyetemistái közül a finn kultúra és nyelv műveléséről beszéltek, amellyel a finnek a jövőben művelhetik a néprokonságot, némelyek még hősiesebb jövőképet álmodtak és remélték a finn testvérnépek még egyszer megvalósuló egyesülését s a világ színpadára lépését. (Pl. Mauno Jääskeläinen: Kelet-Karjala kérdése (Helsinki, 1961.) 33-34. old. Heikki Waris: Savo-Karjala egyet. korporációjának története 1833-1852-ig (Helsinki, 1939.) 214-215. old.)

Bár kezdetben a finniségi rokoneszme természeténél fogva általános volt, minden rokonnép felé irányult, a konkrét rokonnépi érdeklődés a helyzet kényszere folytán elsősorban a földrajzilag közelebb eső rokonnépek felé irányult. Ez okból pl. Magyarország iránt a rokonnépi érdeklődés voltaképpen csupán az 1870-es években ébredt fel. Nagy és fejlett rokonnép volta miatt a finnek szemében más értékelést kapott, mint a több finn-nel rokon nép. Amíg az orosz területen lakó rokonnépek iránt bizonyos gyámkodási szemlélet uralkodott, ami e népek gyengén fejlett népi öntudata miatt volt, addig a magyarok iránt, az észtek mellett, egyenrangú rokonnépi és baráti érzések táplálódtak. (Jääskeläinen 41-42., 49-51. old. Martti Ruutu: Savo-Karjalai korporációjának története 1857-1887, (Helsinki, 1939.) 136-144. old. Jukka Yrjöta: A finn egyház kapcsolata a rokonnépekhez és a külföldi finnekhez 1917-1931 (kézirat pro-gradu dolgozat, Teol. Fak. 13-14. old.)

Amikor a papság az 1800-as évek második felében elfinnesedett és legnagyobbbrészt a finniség ápolóinak soraiba lépett, egészen termé-

szemes volt, hogy ez magától vitte őket a finnség eszmeiségének tartalmához tartozó rokonnépi érdeklődéshez. A népi gondolat alapján támadt rokonnépi érdeklődéshez az egyházi emberek felfogása szerint egy másik, ugyancsak igen természetes gondolat, a rokonnépek iránti missziói munka feladatának gondolata a finn-törzsu népek között. Így a nyelv és a népiség kettős kötelékéhez fonódott a vallás köteléke iránti szándék. Jellemzőnek kell tartanunk, hogy már az 1850-es években, a Finn Missziói Szövetség megalapításakor beszéltek arról, hogy elsőrendű missziói terület a keresztyén hiten kívül maradt, vagy elpogányosodott finn törzsek Oroszországban, akik között a missziói munka végzését úgy tekintették, mint ami ezen népek kulturálódására és nemzeti felemelkedésére vezet. Miután az uralkodó csak úgy volt kész a Missziói Szövetség működését jóvá hagyni, hogy annak munkája nem fog kiterjedni a cári birodalom területeire, a finnek által táplált missziói gondolat ezúttal pusztá ábránd maradt. (U. Paunu: Finnország pogány missziói tevékenysége I.k. (Helsinki, 1908.) 206. old., Viljo Rennes: Missziói érdeklődés Finnországban 1835-1858. (Helsinki, 1976.) 215-216. old.)

Eltekintve attól, hogy az ortodox egyház töretlensége a cári birodalom területén akadályozta a voltaképpeni rokonnépek misszióját, az Oroszországban lakó finn néptörzsek lelki gondozása és támogatása igen erősen élt mind az egyházi emberek, mind általában a finnség apói körében. Erre bizonyíték az Oroszországban lakó finn és a finnséghez tartozó népek lutheránusok közötti tevékenysége, valamint az ortodox néprokonok egyházi életének támogatását célzó tervezetés Finnországból. (L. pl. Ruutu 137-139. old., Martti Ruutu: Finnországból az 1800-as években áttelepült lutheránusok Aunusban. SKSK Évkönyv, XXV. 40-64. old.)

Amikor Oroszországban az 1905-ben kiadott vallásszabadsági hirdetés új lehetőségeket látszott megnyitni az evangélisták számára Oroszországban, közvetlenül felébresztette a rokonnépek iránti misszió tervét Karjalában és általában az Oroszországban lakó finn népek között. A legjelentősebb jele ennek a törekvésnek a Sortavalai Evangéliumi Szövetség ezidőben kelt tervezete az evangélium terjesztésére Karjalában és általában Oroszországban. (Erkki Kausnaho: A finn egyház belmissziói társaságának története (Pieksämäki. 1964.) 101-102. old.) De a lappangó rokonegyházi törekvés ebben is megnyilatkozott, hogy 1913-ban a megjelenő új agendában az imádságok közé felvettek imádságot a rokonnépekért is: "Órizz és áldd meg hazánkat és népünket s az egész finnséget." (Egyházi gyűlés, 1913. V. kötet, 68. old.)

A földrajzi távolság, s egyéb körülmények voltak az okai annak, hogy a finn egyházi emberek rokonegyházi törekvései az ország önállóságát megelőző események közepette nem irányultak Magyarországra felé. Ehelyett az általános néprokoni törekvések egyes egyházi férfiakat arra indítottak már korábban, hogy kapcsolatot keressenek a magyar rokonnéppel. Ezek között az egyéni magyarság felé törekvők között minden bizonnyal az első volt Niilo H. Vainio lelkész, aki már fiatalon tanulta a magyar nyelvet s még egyetemista korában elment Magyarországra az 1880-as években. Később — 1907-ben — Vainio ismét járt Magyarországon, tanulmányozva az akkori iskolai hitoktatást. A nyilván jó nyelvtelenségű Vainio finnre fordított többek között

több Jókai és Mikszáth művet s néhány magyar színdarabot, s így az 1800-as évek végén ismeretté tette a magyar kultúrát hazánkban. Vainio később is oly mértékben tanúsított nagy érdeklődést Magyarországról ismert Pesonen már századunk első évtizedében hivatali kapcsolatba került a magyar Ispánovics Sándor tanárral, aki akkor épp Helsinkiben járt. Ez a kapcsolat a következő években levelezéssel folytatódott. /Ispánovics Pesonenhez írt levelei 1909. X. 1. — Matti Pesonen iratai Dr. Pentti Taipale gondozásában.)

A másik egyéni vállalkozó a magyar kapcsolatok gyakorlásában hazánk önállósága előtti időkben a felébredtek világi vezetőjének ismert Matti Pesonen tanfelügyelő volt. A rokonnépek iránti érdeklődéséről ismert Pesonen már századunk első évtizedében hivatali kapcsolatba került a magyar Ispánovics Sándor tanárral, aki akkor épp Helsinkiben járt. Ez a kapcsolat a következő években levelezéssel folytatódott. /Ispánovics Pesonenhez írt levelei 1909. X. 1. — Matti Pesonen iratai Dr. Pentti Taipale gondozásában.)

Amikor később Pesonen 1914-ben hosszabb tanulmányutat tett Skandináviában és Közép-Európában, tanulmányozva a városi népiszkolai rendszert, rokonnépi érdeklődése elvitte őt ezen az úton Magyarországra. (Matti Pesonen: Barátok közel és távol (Helsinki, 1954.) 69. old.) Bár Pesonen ezen az úton nem keresett közvetlen kapcsolatot a magyar egynázsal, útja rokonnépi érdeklődése irányának jele volt Magyarországról ismert Pesonen már századunk első évtizedében hivatali kapcsolatba került a magyar Ispánovics Sándor tanárral, aki akkor épp Helsinkiben járt. Ez a kapcsolat a következő években levelezéssel folytatódott. /Ispánovics Pesonenhez írt levelei 1909. X. 1. — Matti Pesonen iratai Dr. Pentti Taipale gondozásában.)

A korábban voltaképpen csak lappangó testvéregyházi érdeklődés és rokonnépi missziós gondolat teljesen új arányokat kapott közvetlenül az oroszországi forradalom és Finnország függetlensége után. A lappangó rokonnépi érdeklődés jelének tartják, hogy a Finn Missziói Egyesület már 1917. nyarán, tehát mindjárt a márciusi forradalom után tárgyalta a missziói munka megindításának kérdését az Oroszországban lakó finnországi népek körében s bizottságot küldött ki ennek a javaslatnak kidolgozására. (Suomen Lähetysseuramat 1917., 151-155. old. Kotimaa 1918. I. 3. és 11. "Pillantás a finn egyház viszontagságaira") A Finn Egyház Belmissziói Társasága a maga részéről megindította Otto Aarnisalo esperes vezetésével bő előkészítő munkával a bibliaterjesztő és missziói munkát Oroszországban, különösen is az ott lakó finn népiségük között, miután a határok ezt lehetővé tették. (Kansomatio 172-192. old.) A Missziói Társaság és a Belmissziói Társaság mellett a rokonnépek missziójának ügye különösen is a felébredtek között terjedt, ahol különösen is Matti Pesonen igyekezett érdeklődést ébreszteni a finn néptörzsek között végzendő munka iránt.

Mivel Pesonen ugyanakkor a Belmissziói Társaságnak is elnökségi tagja volt, az ő tekintélye jelentőssé lett a rokonnépek missziójának ügyében. (L. pl.: Matti Pesonen: A finn egyház feladatai. Heng. Kunkauslehti, 1919. 39-40. old. Ugyanő: A missziói társaság és rokonnépeink, valamint a Pogánymisszió és rokonnépeink. Heng. Kung. 1921. 113-120. old., 185-187. old.) Valamivel később a Tampereben tartott alkalmi papgyűlés terjesztette fel a Finn Egyházak Lelkészi Szövetségéhez felhívását, amely szerint készek gondjaikba venni a testvéregyházakat megsegítő munkát akár hivatalos úton, akár egyes személyek közvetítésével. (A Lelkészi Szövetség vezetőségének jegyzőkönyve, 1921. II. 11. 2. §. Reijo Reinonen: Munka és közösség. Finn Egyházak Lelkészi Szövetsége 1918-1968. (Pieksämäki, 1969.) 59. old.)

A fentebb említett, az ország függetlenné válása alkalmából elterjedt rokonnépek missziója iránti érdeklődés, amelyet ez alkalommal nincs módunk bővebben tárgyalni, természetesen általános talajt teremtett finn-magyar egyházi kapcsolatoknak is. Am közvetlen érdeklődés e déli rokonnép egyháza iránt mégis már úton ébredt a finn egyházban, nyugati egyházak és egyházközi szervek közvetítésével, amikor azok felhívták a figyelmet a nehéz körülmények közé jutott szórványegyházak helyzetére a világháború után. Új nemzeti államok születése Közép- és Kelet-Európában az ottani protestáns kisebbségi egyházak feldarabolását is jelentette s a kicsiny, gyenge kisebbségek kialakulása okot adott különösen az egyházi szerveknek arra, hogy felfigyeljenek rá. A közép- és kelet-európai egyházak szükségét szenvedő helyzete középponti problémává nőtt, többek között a Világ-Alliance összefogásában mindjárt a világháború befejezése után a hollandiai Ond Wassernarban megrendezett gyűlésen, ahol a finn egyházat Arthur Hjelt prof., Yrjö Leinhardt dóm-prépost és Siegfried Sirenus lelkész képviselték. (S. Sirenus: A Keresztyén egyház és a nemzetközi béke. Vartija, 1919. 199. old.)

Az Ond Vassernar-i gyűlés különösen is felhívta a figyelmet az eddigi Osztrák-Magyar Monarchia területén működő evangélikus egyház széftörésére s az így alakult kicsiny kisebbségi egyházak helyzetére, s elhatározta, hogy felhívással fordul az Egyesült Nemzetekhez az anyaegyházról elszakított kisebbségi egyházak helyzetének védelmére. (Meeting of the international Committee hold at the Haque September 30 — október 4. 1919, Minutes, 22-23. old. Ruth Rouse — Stephen Neill: A history of the ecumenical movement 1517 — 1948. (Philadelphia, 1954.) 532-533. old.)

A másik egyházközi szervezet, amelynek körében a közép- és kelet-európai kicsiny szórványegyházak helyzete különösen gondokat ébresztett, a német eredetű Gustav Adolf Verein volt, amelynek feladatai közé tartozott kezdettől fogva a protestáns kisebbségek támogatása a római katolikus országokban. A World-Alliance mellett a Gustav Adolf Verein volt ez a szervezet, amelynek közvetítésével a finn egyház is kapcsolatba került a luteránus szórványegyházak megsegítésének kérdésével. 1920 nyarán a Németországba tett útján Jaakko Gummerus püspök találkozott a Gustav Adolf Verein vezetőjével, Frans Rendtorff professzorral s tárgyalt vele a finn egyház lehetőségeiről a közép- és kelet-európai szükségét szenvedő egyházak megsegítése érdekében. (Gummerus levele Johanssonhoz, 1921. I. 22. Johansson levéltára, HYK.)

Ez a tárgyalás épp úgy, mint két amerikaival folytatott tárgyalás, a National Lutheran Council képviselőivel ugyanez ügyben Európában és Finnországban jártuk alkalmával 1920. nyarán, Gummerust aktívan az ügy mellé állította. (Heinonen, 59. old.) Ebben az ügyben már 1920. ősz elején a Lelkeszi Szövetséghez fordult, amely bizottságot jelölt ki annak előkészítésére, hogy Rendtorff professzort hívják meg Finnországba a szórványmunka megismertetésére. Nem sokkal ezután Gummerus ugyanez ügyben Johansson érsekhez fordult, érdeklődve, mi a véleménye Rendtorff meghívásáról, s általában a segítő munkáról. Ugyanebben a levélben annak lehetősége felől érdeklődött, hogy egész Finnország területén offertóriumot tartsanak Magyarország támogatása érdekében. Gummerus megemlítette, hogy a magyar születésű Julia Wich-

mann professzorné ezügyben már hozzá fordult, s úgy vélte, van Finnországban "bizonyos számú" személy, akik figyelemmel kísérik Magyarország akkori nehéz helyzetét s úgy vélik, a finnekhez oly közeli rokonok iránt kötelességük segíteni. Bár az államtanács és a dómkápitanok bőven éltek látva új offertórium-kérésekkel, Gummerus maga pozitívan állt hozzá a Magyarország javára hirdetendő offertórium kérdéséhez. (Gummerus levele Johanssonhoz, 1921. I. 22. Johansson levéltára HYK.)

Johansson terve mind Rendtorff látogatására, mint a magyarok javára gyűjtött offertórium meghirdetésére megvalósult. Az ő véleménye szerint Rendtorff finnországi látogatása ugyan helyénvaló volt, de egyébként az volt a véleménye, hogy a külföldiek gyakori látogatása zavarja az egyház voltaképpeni feladat-teljesítését. Ugyancsak helyénvalónak tartotta a magyarok javára hirdetett offertóriumot, de itt is az volt a véleménye hogy a dómkápitanok nem kellett volna helyeselnie ebben a kérdésben, hiszen egyes országokban még nehezebb a helyzet s újabb offertóriumoknak már nincs helye az eddigiek között. (Johansson levele Gummerusnak, 1921. I. 30. Gummerus levéltára HYK.)

Már azt megelőzően, hogy Gummerus megkapta az érsek fenti levelét, a maga belátása szerint közölte a Gustav Adolf Verein-nel mind az offertórium ügyét, mind Rendtorff meghívását Finnországba a Finn Egyház Gyülekezeti Munka Központi Szövetségének vezetésével, amelynek elnöki tisztere őt idő közben megválasztották. A Szövetség egyetértően viszonyult Gummerus javaslatához s elhatározta bizottság kiküldését Gummerus vezetésével ebben az ügyben, valamint összehívta a Szövetség tágabb vezetését, hogy foglalkozzék a Szövetség keretében a szórványmunkával. (SKSK vezetésének jegyzőkönyve, 1921. I. 24., 8. §, és 1921. III. 30., 9. 7. SKSK levéltára)

A SKSK vezetősége számára készített feljegyzésben a Gummerus által vezetett bizottság (többi tagjai: Loimaranta, Lahtinen és Höroström) többek között rámutatott arra, hogy Európában a luteránus egyházak akkor milyen nagymértékben voltak szorongatott helyzetben. A reformáció anyae gyháza jogi helyzetében merőben új körülmények közé jutott, aminek folytán nagy szervezeti nehézségei voltak. De még veszélyesebb helyzetben voltak azok a luhteránus egyházak Közép- és Kelet-Európában, amelyek Németország, a Monarchia és Oroszország felbontása következtében keletkeztek. Posen Lengyelországhoz csatolásával a közel egymillió tagot számláló evangélikus egyház olyan államba került, amelynek lakossága fanatikusan katolikus volt s elnyomta a vallási és nemzetiségi kisebbségeket. Ugyancsak nehéz helyzetbe kerültek azok a magyarországi evangélikusok, akik a békeszerződés következtében Romániához csatoltattak. Hasonlóképpen a Magyarországon, Ausztriában, Csehszlovákiában és Jugoszláviában élő kicsiny evangélikus egyházak, amelyek korábban egyazon országhoz tartozván egymásra utaltak lehettek, most teljesen a nyájtól elszakítva éltek, reménytelen helyzetben. Ezekhez hasonlókká lettek az észti és lett egyházak, s a finnekhez legközelebb álló Inkeri egyháza, valamint a Tanácsköztársaság területén élő egyéb evangélikus gyülekezetek.

A Közép- és Kelet-Európában lévő szórványegyházak már korábban is rászorultak a külső segítségre, hogy megmaradjanak az egyenlőt-

len küzdelemben vallási és nemzetiségi kisebbségi sorsukban. Ezek az egyházak most tízszer nagyobb támogatásra szorultak. Ha ezt nem kapják meg, hatalmas területeken teljesen eltűnhet az evangélikus egyház. A változott helyzetben a Gustav Adolf Verein már nem volt képes a szükséges háttér-támogatást megadni, hanem új segítségadókra volt szükség. Mivel Finnország a háborúból sokkal kevesebbet szenvedett, mint Közép- és Kelet-Európa országai, neki is kötelességévé vált segíteni az akkori kemény sorsa jutott hittestvéreit. (Feljegyzés az SKSK részére, 1921. V. 5. — SKSK vezetőségének jegyzőkönyve, 1921. V. 10, csatolva az SKSK levéltárához. VA)

A Gummerus tollából származó feljegyzés jelentős részét a protestáns egyházak aktív megsegítését illetően ezekben a nehézségekben Közép- és Kelet-Európában a katolikus egyház expanzív magatartásától való jellemző félelem diktálta. Ha a világháború békekötései folytán előnyösebb helyzetben maradtak ezeket a protestáns kisebbségeket nem támogatnák. azokat elnyelné a sokkal előnyösebb helyzetbe jutott katolikus egyház, elnyomó intézkedései során.

Az SKSK vezetősége a maga részéről elhatározta a bizottság javaslatának jóváhagyását, felvette a szóránymunkát az SKSK programjába s megszervezte erre a munkára az öt-tagú bizottságot, Gummerus vezetésével. Az új bizottság programjaként a vezetőség megjelölte minden lutheránus rokonnép szemmeltartását, nemcsak az inkeriekét, akik az eddigi évek során a finn egyház segítő munkájában a fő figyelmet foglalták le. A bizottság ilyen körülmények között jóváhagyta Rendtorff megnívását. (Az SKSK vezetőségének jegyzőkönyve 1921. V. 10-én, SKSK levéltára az Állami Levéltárban VA).

Az előbbieket végül is világossá teszik, hogy a magyar evangélikus egyház milyen módon került a finn egyházi férfiak aktív érdeklődésének körébe, különösen is a fent említett szórvány egyházak megsegítése kérdésének összefüggésében. Ebben az összefüggésben kerültek a finn és a magyar egyházak képviselői egymással kapcsolatba. Így kellett volna a finn egyház képviselőinek, Hjeltnek, Loimarantának és Sireniusnak találkoznia már az Ond Wassenar-i gyűlésen a magyar evangélikus egyház képviselőivel, akik közül azonban senki sem volt jelen. (Meeting of the international Committee at the Maque... 4. old. Sisenius, 199. old.) Úgy lett, hogy a következő évben Bernben tartott World-Alliance ülésén találkozott Hjelt első ízben a magyar evangélikus egyház vezetőjével, Raffay Sándor püspökkel, aki Hjelthez hasonlóan a nemzeti bizottság elnöke volt. Az itt született ismeretség alapján Raffay püspök a következő év tavaszán Hjelt közvetítésével elküldte a magyar egyház üdvözlését a finn egyháznak, amiben egyházát az akkori nehéz helyzetben a finn hittestvérek figyelmébe ajánlotta. A Wormsi birodalmi gyűlés 100 éves ünnepével példázva Raffay rámutatott, hogy a magyar evangélikus egyház úgy áll a világ hatalmasai előtt, amint Luther állt egykor Wormsban, szegényen és elhagyottan, egyedül Isten kegyelmében bízva, de hitében szilárdan. (L. Kotimaa 67, 1920. IX. 7; 34, 1921. V. 10. Handbook of the World Alliance containing information as to the alliance together with reports of the national councils presented in 1920, 6-10. old. Yrjölä 61-62. old.)

A magyar testvéregyházhoz tartozó szükségét szenvedett szórvány-

egyházhoz hasonló kisebbségi egyházak iránt a finnekben nyilván megvolt az érdeklődés. Hjelt az említett berni gyűlésen előterjesztette a finn országos egyház döntését a tárgyalat kérdésében, a vallási és nemzetiségi kisebbségben élő népek ügyében. (L. A finn országos egyház bizottságának jegyzőkönyve, 1921. II. 24. Országos Egyházi Levéltár, ITK) Az érsek által képviselt állásponttól függetlenül a finn egyház is részt vett a magyarok érdekében indított gyűjtőmunkában, amelyről Gummerus írt Johanssonnak. A gyűjtés eredményét jelentő offer-torium, amely összességében 60 000 Smk volt, Gummerus kerületében gyűlt össze. (L. Gummerus levele Raffayhoz, 1922. XI. 9. Gummerus levelezése, HYK)

Amikor a World Alliance nagygyűlésére, amelyen ismét előtérbe kerültek az európai protestáns kisebbségi egyházak problémái, Koppenhágában gyűlt össze 1922. augusztusban, a finn egyház tizenegy tagú küldöttséget menesztett, közöttük Gummerussal és Hjelttel. (A finn országos egyház bizottságának jegyzőkönyve, 1921. V. 13., 3. §, Országos Egyházi Levéltár, ITK) Ugyanezen az úton egyes kiküldöttek részt vettek Hälsingborgban, nyilván a Gustav Adolf Verein által rendezett kisebb gyűlésen. A finn-magyar kapcsolatok ügyében jelentős volt ezeken a gyűléseken az, hogy Gummerus és Raffay püspök találkoztak egymással s közöttük baráti kapcsolatok szövődtek. Mindjárt a gyűlés után Raffay a Gummerushoz intézett levelében megköszöni a született barátságot s azt a buzgó reményét fejezi ki, hogy a finnek és magyarok, különösen is a finn és magyar luteránusok között nemcsak megmarad a barátság, hanem erősödni és mélyülni fog. Ugyanakkor Raffay kérdezi Gummerust az általa Magyarország javára megindított gyűjtés célja és természete felől. (Raffay levele Gummerushoz 1922. X. 4. Gummerus levelezése HYK)

Gummerus válasza hasonlóan barátságos volt, s kifejezte reményét, hogy Raffay megvalósítja a találkozásokkor tervbe vett látogatását Finnországba már a következő évben. A legalkalmasabb időszaknak erre Gummerus a nyarat ajánlotta, amikor a természet szépsége mellett a nagy ébredési ünnepek is kínálják a vendégnek a lehetőséget megismerni a finn lelki életet. Ugyanerre az időre Gummerus egyenesbe teszi Finnországban a Magyarország javára tervezett gyűjtést. (Gummerus levele Raffayhoz, 1922. XI. 9. Gummerus levelezése, HYK)

Amint a Gummerus leveléből kitűnik, ő már Koppenhágában előadta meghívását a magyar püspöknek finnországi látogatásra. Nyilván Gummerus a látogatással ismertté akarta tenni a finn egyházban a szórvány-munkát. Ehhez éppen a magyar egyház képviselőjének látogatása volt a legalkalmasabb.

Raffay látogatása azonban mégsem a Gummerus által javasolt időben történt, tehát 1923. nyarán, hanem csupán 1924. telén. A látogatás idejének elhalasztásához bizonytalanság járul egyfelől az Eisenachban 1923. nyarán tartott Lutheránus Világgyűlés alapító alkalma, aholis mindkét egyházvezető jelen volt, másfelől az SKSK közben hozott döntése, amely szerint az Egyházi Napokra a rokonnépek egyházainak képviselőit is meg kell hívni. (SKSK vezetőségének jegyzőkönyve, 1921. XI. 29., 3. §, SKSK levéltára, VA) Mivel a látogatás más okokból is késett, Gummerus tekintettel az előbb említett határozatra.

elküldte meghívó levelét az Egyházi Napok idejére. Ugyanakkor jó alkalomnak kínálkozott az Egyházi Napok a finn egyház életének megismerésére. (Gummerus levele Raffayhoz, 1923. XI. 16. Gummerus levelezése HYK)

Raffay ezúttal kész volt elfogadni a meghívást. Ugyanakkor előadta kérését, hogy a látogatás során legyen alkalma előadás formájában megismertetni egyháza múltját és jelenét. Raffay ugyancsak kérte, hogy báró Podmaniczky Pál, aki sok szempontból egyháziilag érdemes erre, vele utazhasson a finn útra. (Raffay levele Gummerushoz, 1923. XII. 2. Gummerus levelezése, HYK)

Raffay és Podmaniczky közel két hetes finnországi látogatása a tervezet szerint folyt le 1924. januárjában. A vendégek vendéglátója Jaakko Gummerus volt, aki ezekben az időkben az érsek visszahúzódása következtében általában intézte a finn egyház külügyi kapcsolatait. (Gummerus szerepéről, 1. pl. Mäkeläinen, 242. old.)

Látogatásuk elején Raffay és Podmaniczky részt vettek Tamperében az Egyházi Napokon, ahol a másik rokonpár, az észti egyház képviselője, H. Pöld esperes volt. Tolmácsként Magyarország öreg barátja, Nülo H. Vainio esperes fordította Raffay püspök szavait az Egyházi Napokon, a magyar egyház üdvözlését. Elmondta, hogy megvalósult távoli reménye s szemtől szembe láthatja azt a népet, amely a régi időkben a magyar néppel együtt gyönyörködött Ázsia pusztáin a délibáb játékaiban, de amely nép most élete viszontagságaiban az erőt ugyanabból a forrásból meríti, Krisztus evangéliumából.

Ugyanakkor a püspök utalt azokra a megpróbáltatásokra, amelyek között akkor a magyar lutheránus egyház élt, amikor is — a határmegvonások következtében — csupán 6 %-ot kitevő kisebbségi egyházzá zsugorodott. (Tamperei Egyházi Napok, 1924. jegykönyv, 217. old.)

Tamperéből a vendégek útja Pohjanmaaba vezetett, ahol Paavo Virkkunen és Nülo H. Vainio vezetésével látogatást tettek Ilmajokiban, Isokyröben, Nurmoban és Lapuában és ismerkedtek az ottani felépítésekkel. Az út folyamán Raffay a maga részéről ismertette a magyar egyházat és helyzetét. Ezután a vendégek Helsinkibe utaztak, ahol előadást tartottak többek között az egyetemen, az NMKY-ban, és Kallilában. A vendégek tiszteletére Helsinkiben egyházi ünnepet rendeztek, akik Helsinki mellett látogatást tettek Juurulában, ahol a finn-magyar nép- és nyelvtudomány ismert kutatójának, Setälä professzornak a vendégei voltak. (L. Gummerus levele Virkkunenhez, 1924. I. 3-án és 1924. I. 11-én, valamint Gummerus levele Lehtonenhez, 1924. I. 16. Gummerus levelezése HYK, Raffay levele Lehtonenhez, 1924. II. 24. Országos Egyház levéltára TTK)

Raffay és Podmaniczky látogatása a finn és magyar egyházak közötti hivatalos kapcsolat kezdete. Ugyanakkor a mindkét oldalon régóta lappangó testvéregyházi és népi együttes munkája álmának megvalósulását jelenti. Így értékeli Raffay püspök látogatásuk után Gummerushoz írt köszönő levelében igen szép szöveggel, hogy a látogatás alatt az áldásból és gyümölcsöző hatások hogyan áradtak túl mind népi, mind vallásos vonatkozásban minden reményükön és várakozásukon. A püspök

ígérte, hogy ezeket a benyomásait előadások formájában megismerteti a magyar közönséggel s kifejezte abbéli szilárd hitét, hogy a finn testvérek népi és vallási ébredésének hatása el fog áradni áldásbó erejével a magyar nép és társadalom-köreiben is. (Raffay levele Gummerushoz, 1924. I. 30. Gummerus levelezése HYK)

Az Egyház és Nép (Kirkko ja Rausa) című finn egyházi folyóirat a maga részéről úgy látta, hogy a magyar és észti vendégek jelenléte az egyházi napokon nem csak a rokonság megvalósulását jelentette, hanem azt is mutatta, hogy a finn egyház a lutheránus egyházak testvéri közösségébe tartozik, amelynek egységes hitbéli alapja, egyforma veszedelmei és feladatai az eddiginél nagyobb közös munkára sarkallják. (Kirkko ja Kausa, 1924. 44. old. Yrjölä 64. old.) Gummerus válaszlevelében biztosította Raffayt, hogy a finnekben a látogatás után is maradandó érdeklődés lesz a magyar hittestvérek és rokonok támogatását illetően. Csak azt kell közölni, hogy hol és mikor a legszükségesebb a támogatás. (Gummerus levele Raffayhoz, 1924. II. 26. Gummerus levelezése HYK.) Így látta Gummerus a látogatásnoz fűződő reményeket mind a testvéregyházi kapcsolatfelvétel, mind a szórványmunkára terelődő figyelem dolgában. Gummerus értékelése helytálló volt. A magyar vendégek útja az ismert áldozatosságot váltotta ki a finn egyházban. Már hazautaztak alkalmával mintegy 10 000 Smk-t kitevő pénzajándékot kaptak, amely az út alatt gyűlt össze. Raffay azt ígérte, hogy ezt az összeget énekeskönyvek és ÚT-ok vásárlására fogják fordítani a szórványokban lakók részére, s a könyvekbe be fogják írni, hogy a finn egyház küldeménye. (Raffay levele Gummerushoz, 1924. I. 30., Gummerus levelezése HYK. L. még SKSK szórványbizottsága ülésének jegyzőkönyve, 1921. IX. 17. melléklete, SKSK levéltára. VA)

Néhány hónap múlva Raffay kézhez kapott egy ismeretlen finntől egy 20 000 Smk-s csekket, amelyet elsősorban pedagógusok nyaraltatásának támogatására külttek Magyarországra és Németországra. (Raffay levele Gummerushoz, 1924. ápr. 26. Gummerus levelezése, HYK.) Így ébresztett segítőszolgálatot a magyar vendégek útja, bár Raffay püspök a maga részéről minden módon arra törekedett, hogy a gazdasági segítség ne legyen elsőrendű fogalom a finn-magyar egyházi kapcsolatokban. Így a püspök igen rossznéven vette, hogy a tamperei egyházi napokon elmondott köszöntőbeszédnek egy mondata a tolmács hibás hangsúlyozása következtében anyagi segítségkérésként hangzott. (Raffay levele Gummerushoz, 1925. II. 6. Gummerus levelezése, HYK.)

Az anyagi támogatás szervezése mellett a látogatás ösztönzést adott a tartós személyes kapcsolat ápolására Finnország és Magyarország között. Így Podmaniczky báró közvetlenül hazatérése után tervezni kezdte újabb finn útját és ezért finn nyelvi tanulmányait folytatta. (Raffay levele Gummerushoz, 1924. I. 30. Gummerus levelezése, HYK.) Podmaniczky érdeklődése különösképpen is a felébredtek felé fordult, akikkel látogatótújukon kapcsolatot talált Pohjanuomaaban.

Podmaniczky új finn útja már 1924. nyarán megvalósult. Júniusban jött Suomiba és augusztus elejéig maradt. Az út elsőrendű célja a finn egyházi és lelki élettel való mélyebb ismerkedés volt. E célból hosszú körutat tett, amelynek keretében többek között megfordult Ulvilában, Ouluban, Lapinlahtiba, Varpasjärvíben, Nilsiaében, Kuopióban, Isokyröben, Ilmajokiban és Lapuában. A bő körúton részt vett

egyebek mellett az imádkozók, a Finn Keresztyén Egyetemista Szövetség, a laestadiánusok és a felébredtek nyári összejövetelén és ezeknek sok vezető emberével találkozott.

A legerősebb érdeklődés az ő részéről a felébredtekre irányult, ahol saját szavai szerint ugyanazt a lelket találta meg, amely a magyar felébredt nép körében él. Ezért-törekedett különösképpen megismerkedni Ruotsalainen Pál életkörülményeivel s megfordulni a nilsiái Aholansaarin, valamint tartózkodni Malmivaara Vainónél a lapuai Karhumäkipben.

Podmaniczky útjának másik célja Aukusti Oravala: "Erämaan profetta" című életrajzi regényének lefordítása volt, amelyhez külön történeti részt akart csatolni. Ennek a műnek a kiadása érdekében Podmaniczky többek között Gummerushoz is fordult. (Podmaniczky levele Gummerushoz, 1924. VIII. 9. Gummerus levelezése, HYK. Heng. Kuukauslehti, 1924. 128-129. old.)

Podmaniczky útja folytatta és elmélyítette azokat az egyházi kapcsolatokat, amely az ő és Raffay előző látogatásakor szövődtek. Ugyanakkor a kapcsolatoknak különösen is felébredt töltetet adott, hiszen ebben a mozgalomban a legerősebben élt a rokonnépi és testvér-egyházi egységérzés. Podmaniczky közvetítésével már ekkor szoros levelezési kapcsolat alakult ki a felébredtek és a magyar Bethania Szövetség között. (Heng. Kuukauslehti, 1924. 145-146. old. Yrsölä, 66-67. old.)

A hivatalos, vagy hivatalos jellegű egyházi kapcsolatokkal párhuzamosan a finn-magyar egyházi kapcsolatok mintegy támogatást kaptak a finn-ugor kultúr- és iskolai kongresszus részéről, amelyen finn részről központi szerepet vitt Matti Pesonen felügyelő.

Amellett, hogy az iskolai és kultúr kongresszust erőteljes vállalási-néprokoni lélek fűtötte a megnyitó istentisztelettel kezdve, azon helyet kapott a személyes kölcsönhatás formájában az egyházi kapcsolat is.

Igy már 1921. nyarán a Helsinkiben tartott első finn-magyar iskolai gyűlésen öt képviselő jelent meg a távoli Magyarországról, közöttük a kultúrának és egyháznak egyaránt jelentős képviselőjeként Szeberényi Lajos, bár egészen váratlanul csöppent be erre a gyűlésre. Szeberényi úton volt Skandináviában s útközben úgy döntött, hogy felkeresi Finnországban Johansson érseket. Mivel őt Turkuban nem találta meg, folytatta útját Helsinkibe. Az iskolagyűlés égisze alatt Matti Pesonen vezetésével elment a Karjalohjai Karkalinniemi-be, az érsek nyaralójába, ahol élvezhette az érsek vendégszeretetét. (Pesonen: Istäviä läheltä ja Kaukaa, Helsinki, 1954. 83-85. old. Összfinn iskolagyűlés, 1921. július 20-22-én, 4-10. old.)

A huszas években később Tallinban és Budapesten tartott kultúr-kongresszusokon, amelyeken Pesonen mellett részt vett többek között Yrjö Loimarinnen is, az egyházi kapcsolatok is bővültek. Így a Budapesten tartott harmadik kultúr-kongresszus megnyitó istentiszteletét az akkor már finn barátságukról ismert Raffay püspök és báró Podmaniczky tartották. Ugyanezen kongresszus alkalmával Pesonen meghívást kapott a Podmaniczky által vezetett Bethania Egyesületbe, s ennek a meglepetésszerű látogatásnak igen erősítő szerepe volt abban a

kapcsolatban, amely már korábban szövődött a felébredtek s a Bethania Egyesület között. (Pesonen, 99-103. old. Suome-Ungri II. Meridus-kongress Tallinas 19.21. Junini 1924. 7 és 22-24. old.)

Ám a finn-magyar egyházi kapcsolatok nem maradtak a véletlen és alkalmi látogatások keretében, hanem már a huszas években az érdeklődésnek és hosszútávú tervezésnek az útjára léptek, amint azt Raffay és Podmaniczky látogatása idején elindítottak mindkét részről. A kapcsolatok folyamatosságára gondolva Gummerus és Raffay ekkor már beszélgettek a stipendiáns-lehetőségről a finn és a magyar egyházak között. Raffay köszönőlevelére válaszolva az út után Gummerus visszatért az ügyre és tudakolta, mikor volna lehetséges egy magyar stipendiáns Finnországba jövetele. Gummerus egyik lehetőségként javasolta, hogy a stipendiáns már báró Podmaniczkyval utazzon Suomiba. (Gummerus levele Raffayhoz, 1924. II. 26. Gummerus levelezése HYK.)

Valami oknál fogva azonban a stipendiáns-csere kérdése ez alkalommal feledésbe merült. Csak 1927. elején tért vissza Raffay újuk emlékének "kedves gondolatához", a stipendiáns kérdéshez. Raffay ekkor azt jelezte, hogy megtalálta az alkalmas teológust a stipendiánsra, aki már tud is valamelyest finnül s aki tanulmányait Finnországban szeretné megfejteni s tanulmányozni a finn egyházi viszonyokat. Egyúttal Raffay kifejezte abbeli reményét, hogy a finn egyház is küldene teológust Sopronba, ahol az éppen épülő Teológus Otthonban tudnák őt elhelyezni. (Raffay levele Gummerushoz, 1927. III. 10. Gummerus levelezése, HYK.)

A Raffay által javasolt, s oly sokáig elnyúlt stipendiáns-csere megvalósításának programja meglepte Gummerust, aki a maga részéről megelégedett a colog továbbérleléséről. Miután tárgyalta Hjelte professzorral, aki ekkor a Konvikti Teológus Otthon vezetője volt, mégis azt válaszolta, hogy a teológus otthonban úgy látszik lehetséges egy hely fenntartása egy tanévre a magyar stipendiánsnak. Ám az akkori körülmények között nem tudta ígérni, hogy egy finn számára elő tudná teremteni a szükséges összeget, ami 4250 Smk-t tett volna ki. Egyben előadta azt a nézetét, hogy a magyar stipendiáns megérkezhetne már június végén, hogy elkezdhesse a nyelv gyakorlását s az egyházi élet megismerését. A nyári időszakban, a tanév kezdetéig a stipendiáns valamelyik parókián tartózkodhatna. Mindennek a költségeiről azonban Gummerus nem tudott semmi véglegeset mondani. (Gummerus levele Raffayhoz, 1927. IV. 23. Gummerus levelezése, HYK.)

Ugyanilyen felkészületlenek voltak a finnek a saját stipendiánsuk kiküldése dolgában. Raffay levelének vétele után Gummerus ebben az ügyben is Arthur Hjelthez fordult, aki ekkor a fakultás dékánja is volt egyben, s érdeklődött alkalmas ember felől. Egyik alkalmas személynek Gummerus Päivio Virkkunent tartotta, aki az ő tudomása szerint éppen elkészült filozófiai kandidátusi vizsgájával. (Gummerus levele Hjelthez, 1927. IV. 25. Hjelte levelezése, HYK.)

A finn részről ilyen előkészületlenül álló ügy mégis elég hamar megvalósuláshoz közeledett. Hjelte hamarosan jelenthette előfeltételvezve, hogy a magyar stipendiáns elhelyezése a Konviktusban minden bizonnyal sikerül. A Konviktus vezetője, Lindblom lelkész igen lel-

kesedett az ügyért s úgy gondolta, hogy a helyet kölcsönösségi alapon rendezni lehet. Hjelt azt is jelezte, hogy megfelelő finn jelöltet is talált a stipendiumra. Ez a Konviktusban lakó Toivo Laitinen teológus hallgató volna, aki egyike volt a legtehetségesebb hallgatóknak, s erős rokonnépi érdeklődése volt, aki már régóta készül Magyarországra tanulmányútra. (Hjelt levele Gummerushoz, 1927. V. 1. Gummerus levelezése, HYK.)

Tekintet nélkül Hjelt optimista válaszára, a magyar stipendiáns anyagi kérdései végül is valami oknál fogva elintézetlenek és rendezetlenek voltak. Erre mutat az is, hogy Raffay meleg ajánlásával rendelkező első magyar stipendiáns, Dedinszky Gyula, aki éppen befejezte tanulmányait Sopronban, még 1927. július végén is azt kérdezte Gummerustól, hogy neki magának milyen mértékben kell anyagilag hozzájárulni a stipendium költségeihez Helsinkiben. (Dedinszky levele Gummerushoz, 1927. VII. 22. Gummerus levelezése, HYK.)

Mindenesetre szeptember folyamán annyira rendeződtek a dolgok, hogy Dedinszky Gyula első stipendiánsként Finnországba utazhatott. Egyidejűleg Raffay Gummerusnak írt levelében nagy örömet fejezte ki afölött, hogy a személyes kapcsolatfelvétel Finn- és Magyarország között így megvalósulhatott. Raffay kifejezte abbéli reményét, hogy Dedinszky nevének bejegyzése a finn egyetem növendékei közé az első lépése lesz a finn-magyar népek közötti közeli kapcsolatoknak. (Raffay levele Gummerushoz, 1927. IX. 19. Gummerus levelezése, HYK.) Így tehát Raffay püspök a stipendiáns-csere kezdetét történelmi pillanatként tartotta.

Dedinszky Gyula, az első magyar stipendiáns. sok követőjét megelőzve a Konvikti teológiai hallgatók otthonába került, ahol szobatársa a hasonló útra készülő Toivo Laitinen volt. Az első finn stipendiáns, Toivo Laitinen magyarországi útjára 1929. elején került sor, mindjárt azután, hogy záróvizsgálatát letette. (Laitinen levele Gummerushoz, 1929. II. 12. és XI. 15. Gummerus levelezése, HYK.)

Eino Murtorinne

Halál az élet szolgálatában

(Elhangzott a Helsinki Teológiai Fakultáson 1987. nov. 2-án)

I.

Akadémiánk újszövetségi tanszékén ebben az évben a János evangéliumának magyarázata hárul rám. A feladat vonz a nagyszerűségével, ugyanakkor azonban szorongással is tölt el. Életre tudom-e kelteni a mai hallgató számára az evangéliumban rejlő üzenetet? Az a benyomásom, hogy mi, az evangélium magyarázói még mindig az előszobában toporgunk, s a belső szobák még rejtve vannak előttünk. Pedig az utóbbi évtizedben sok újszövetségi kutató figyelme fordult efelé a különös könyv felé. Véleményem szerint a legfőbb baj ott van, hogy

nem értünk jánosul. Van valami elképzelésünk, koncepciónk az evangéliumról, de éppen ezek az (elképzelések) előfeltevések zavarnak meg minket. Hogy az ilyen megközelítés milyen kiábrándító következményekkel járhat, arról talán Bultmann kommentárja tanúskodhat a legmeggyőzőbben. A felismerhetelenségig felforgatja, rétegekre bontja, későbbi egyházi redakciót tétel fel, mert a jánosi gondolatmenet nem követi a bultmannit, a jánosi teológia nem fér bele hellenista, gnosztikus koncepciójába. A megértés páli alapelve — mutalis mutandis — alkalmazható János evangéliumának interpretációjára is: ha zsidónak zsidóvá, görögnek görögé kell lennünk, akkor Jánoshoz Jánossá kell válnunk.

János különösképpen is sokféle kifejező eszközt használ a rábízott üzenet megszólaltatására. A jó magyarázat érdekében a teljes eszköztár iránt fogékonynak kell lennünk. Mégis talán legfontosabb tennivalónk ráérezni a jánosi fogalomkincs tartalmára. Az evangélium figyelmes olvasása meggyőzhet minket arról, hogy ebben a gazdag kincs-tárban is megkülönböztetett hely jut a ζωή fogalmának. A ζωή-ban foglalja össze az evangélista Jézus küldetésének célját, az általa elnyerhető legfőbb jót: "Azért jöttem, hogy életük legyen és bővüljék." (10,10; 1. még: 5,40; 17,2; 20,31.).

Az élet szónak az üdvösség tartalmának kifejezésére történő használata nem jánosi sajátosság. Már a szinoptikusoknál is találkozunk vele, sőt az "Isten országának" váltófogalmaként szerepel. Az "életre" éppen úgy "bemehet" valaki (Mk. 9,43 és p.; Mt 19,17.), mint az "Isten országába" (Mk 10,15; Mt 5,20.), s úgy "örökölnéti az életet" (Mk 10,30 és p.; Lk 10,25), mint Isten országát. A "bemenni az életre" kifejezés ebben az értelemben már az apokaliptikus irodalomban teret nyert (Bill I. 463k.). Egy alkalommal János is sejteti, hogy tud az "Isten országának" és az "élet"-nek erről a szoros tartalmi kapcsolatáról, mégpedig a Nikodémussal folytatott beszélgetésben. A hangsúly azonban már az életre kerül evangéliumában, nála válik teológiailag átgondolt mély értelmű fogalomká.

Számolnunk kell azzal, hogy János másként gondolkodik az életről, mint mi, mai emberek. Számunkra az élet millió feltételtől függő törekeny létezés, pislákoló mécsesláng, amely alól bármikor kifogyhat az olaj, amelyet a legkisebb szélfuvallat is elolthat. Jánosnál az "élet" szó legtöbbször abszolút helyzetben áll, vagyis nem szorítja meg egy-egy jelzővel vagy birtokos esettel. Nem beszél rövid vagy hosszú életről, de még világi vagy túlvilági életről sem. Nem használja a πύος szót, tehát nem helyes a jánosi ζωή-t szembeállítani a biológiai létezéssel. De a η κατηνη ζωή sem fordul elő nála, mintha a ζωή valamikor az életünk egy bizonyos pontján kezdődne el, esetleg a megtérésünk idején. Az élet János szerint Isten által teremtett és nekünk ajándékozott csodálatos valóság biológiai feltételeivel, lehetőségeivel és tartalmával együtt. Az élő Isten életet hív létre a holt anyagból. Azért tehetta meg, mert "Benne élet volt" (1,4).

Az élet alapvető, hordozó és meghatározó valóság az ember számára: "Az élet volt az emberek világossága." (1,4). A kijelentésnek félreismerhetetlen antignosztikus éle van. Nem az igazság megvilágosító ereje tesz élővé, hanem az Istenből eredő, a Logosz közvetítésével az embert megérintő és magával sodró élet őrizi meg az igazságban. Az élet tragédiája is abban van, hogy az ember nem fogadja be azt, aki számára az élet forrása. Innen érthető, hogy János szerint a halál bekövetkezhet még mielőtt földi életünk véget érne (8,21.24),

sőt az ember már kezdettől fogva a halál állapotában lehet (5,24). Ezért mondja Jézus Nikodémusnak, hogy nem elég többet tudni az Isten országáról, hogy be is juthasson oda, hanem újonnan kell születnie, vagy "életátömlésztésre" van szüksége. Pontosabban: Felülről kell születnie, tehát újra Istentől kell kapnia az életet, amely kiragadja a halálból, s mint egy hatalmas áramiat ragadja a helyes irányba, és juttatja el az igazság megismerésére.

Schalom Ben-Chorin úgy véli, hogy a Nikodémussal folytatott beszélgetés háttérében a lélekvándorlás ősi hite áll. (Bruder Jesus 25k.o.) Az embernek egy magasabb rendű életformában kell ismét megszületnie, hogy végül is elnyerje a tökéletességet. Ez teljes félreértése a jánosi mondanivalónak. Mégha ily módon az ember új alakban is születhetne meg, lényegbe vágó változás nem történne vele, "mert ami testtől született" nem lehet más, csak "testi" (3,6). De ugyanígy rövidzárlat lenne, ha az újjászületésben nem látnánk többet gondolkodásmódot vagy viselkedésünk megváltozásánál. Amint az előbb láttuk: az Istentől kapott életet újra Isten kezéből kell vennünk. Bűnös mivoltunk alapvető ellentmondásának, "hazugságának" kell feloldódnia. Így válhat már evilági életünk αἰώνιος-szá, örökkévalóvá, mert attól származik, akinek "élete van önmagában" (5,26).

Különösen sokat szól János arról, hogy miként lesz része az embernek ebben az "örök életben". Kissé leegyszerűsítve mondanivalóját így foglalhatjuk össze: Jézus igéjében felismerjük az Ő titkát (5,24), ebben viszont feltárul Istennek minden ellenállást legyőző, magával ragadó szeretete. Ezért mondhatja magáról Jézus, hogy ő az "életnek kenyeré" (6,35.38). Itele tudhatjuk meg, hogy életünket mindentől, testi és leiki oldalával együtt az élő Isten szeretete hordozza.

Bár Jézus életének minden mozzanata, preszisztens gyökerű küldetésétől kezdve, szavain és csodáin keresztül az emberekkel való bánásmódjában Isten szeretetének megnyilatkozása, mégis Isten irántunk való szeretete a maga feltétel nélküli mivoltában Jézus halálában mutatkozik meg (Jn. 3.14-16). Jézus akkor válik az "élet kenyérévé" számunkra, ha értünk adott testéből táplálkozunk (6,51-51). És itt érkezünk el az élet legmélyebb, paradox titkához: élet a halálból fakad. Vagy más oldalról: a halált legyőzni csak halállal lehet. Az evangéliumnak ez az üzenete legtisztábban a 12,24-on szólal meg: "Bizony, bizony mondom nektek — fordul Jézus az övéihez —, ha a gabonamag a földre hullva meg nem hal, egymaga marad; de ha megal, sok termést hoz." Szeretném, ha a következőkben erre a jézusi mondásra irányítanánk figyelmünket, és megpróbálnánk behatolni értelmébe.

II.

A kettős "ámén"-nal nyomatékosra tett jézusi mondas önmagában, az összefüggésből kiszakítva is megáll a maga lábán. A benne található kifejezések nem szorulnak rá arra, hogy a közvetlen környezetünk világosítsa meg értelmüket. De jánosi stílusjegyeket sem hordoz magán, s nem található benne egyetlen szó sem a jellegzetesen jánosi fogalomkincsből. Jól beleillene valamelyik szinoptikus evangéliumba, noha hozzá hasonló jézusi kijelentést nem találunk bennük. Bizonyosnak látszik, hogy a mondást nem az evangélista fogalmazta, nem is a jánosi körben formálódott ki, hanem korábbi tradícióból került az evangéli-

umba. A magyarázók egyöntetű véleménye szerint az egész szakasz (12,20-36) egymással laza kapcsolatban álló töredékekből áll össze (J. Schneider: Das Ev. nach J. 228. o.). Egy ilyen töredék a szóban forgó bibliai vers is.

A vers mondanivalója a gabonamag sorsát idéző hasonlatban jut kifejezésre. A hasonlat valódi hasonlat, analógiára hivatkozik, és ezért nem illik az evangéliumra oly jellemző "én vagyok" igék szimbólikus képeinek sorába. A meghaló búzamag hasonlata közkedvelt lehetett az első keresztyének körében, mert Pál (1Kor 15,36k), római Kelemen (1Kel 24,4-5) és Ignacius (1Róm 4,1) is él vele. Nagyon valószínű, hogy egy reánk nem maradt jézusi hasonlat az eredete, hiszen képi világa azonos több példázatával (a magvető, a magától növő vetés, a mustármag példázata stb.).

Joachim Jeremias Ján 12,24-et az Isten országáról szóló kontrasztpéldázatok sorában említi (Gleichnisse Jesu 147kk). Valóban ebben az esetben is szöges ellentétről, a pusztulásról és a nyomában támadó új életéről van szó. Egyet kell értenünk J. Jeremias-szal, aki N. A. Dahl nyomán a kontrasztpéldázatok eredeti "Sitz im Leben"-jét Jézus működésének ellentmondásosságában látja. A "szerény kezdet", a "szedett-vedett tanítványi kör", az "átütő siker hiánya" egyáltalán nem azt a benyomást keltette, mintha Jézus által Isten volna munkában. Jézus viszont a kontrasztpéldázatokkal éppen arra akart rávilágítani, hogy minden ellenkező látszat ellenére — lutherien szólva "in contraria specie" — Isten várva várt uraíma elkezdődött, megállíthatatlan, s ezért komolyan kell őt, mármint Jézust vennünk (id. m. 147-153.o.).

Az elhaló és mégis bő termést hozó búzamag kontrasztpéldázatában a hasonlítás pont az előbbiekkal szemben nem a szerény és rejtett kezdetre, s az ezt követő győzelmes kiteljesedésre esik, hanem a halálra, és az abból származó gazdag eredményre, vagyis Isten új, megváltott népére. Az a tény viszont, hogy a kontrasztpéldázatok sémáját fedezhetjük fel benne, kettőre enged következtetni: Egyrészt a hasonlatban kifejezésre jutó kiélezett paradoxia a hasonlat jézusi eredetét jelzi. Tehát benne maga Jézus értelmezi halálát, s nem a hűsvét utáni gyülekezet utólagos reflexiója jut kifejezésre. Másrészt Jézus halálát is ugyanabban a megvilágításban látja mint addigi működésének ellentmondásos voltát. Életműve logikus végkifejletének tekintti, és ugyanaz a bizonyosság tölti el a végső győzelem felől, mint amellyel működésének szerény és elhanyagolható eredményeire tekintett.

Mintha vezérfonalként Isten szenvedő Szolgájának sorsa lebegett volna szeme előtt Ézsaiás 53-ból: "Ha jóvátételül fel is áldozta magát, mégis megot lát, sokáig él. Isten akarata célhoz jut vele." (10.v.) (V.ö.: H. W. Wolff: Jesaia 53 im Urchristentum 85.o.)

III.

A földbe hullott gabonamag haláláról szóló jézusi logion ezért illik bele a különféle tradíciótöredékekből egybeszerkesztett szakaszba, sőt annak súlypontját, vezérmotívumát alkotja. Amint láttuk a mondás eredete Jézus ígéhirdetésében keresendő. Sok írásmagyarázóval ellentétben egyre inkább meggyőződom arról, hogy a János evangéliumának gondolatvilágát nem a hellenista-keresztyén vagy éppen gnosztikus

szemléletmód határozza meg, hanem az, amit Jézus földi életében mondott vagy cselekedett, természetesen úgy, ahogy azt a Szentlélek felidézte és megvilágította (14,25-26!) az övéi számára. A szerző evangéliuma megírásakor időben már meglehetősen eltávolodott Jézus kögától, mint a hajó, amely messze jár a kikötőtől. Új és ismeretlen környezet veszi körül, de hogy a helyes irányt tarthassa, kapitánya újra és újra visszatekint a kikötő világítótornyára. Jánosnak új feltételek között kellett megfogalmaznia az egyetlen evangéliumot. A kettős feiadatnak ebben a feszültségben formálódik ki ez a szakasz is, amelyben az általunk kiemelt jézusi logion a szerző korának szülő üzenetté válik. Próbáljuk meg tehát nyomon követni, hogy miként transzformálja és eleveníti meg az evangélista Jézus titkát saját hallgatói számára.

A 12,20-50-ig Jézus halálának értelméről és következményeiről szól. Ez tartalmilag megfelel annak, amit a szinoptikusok a szenvedés jövődölésekhez kapcsolódóan mondanak el. János azonban ezt a tanítást nem a caesarea-filippi jelenetet, hanem a jeruzsálemi bevonulást követő időszakra helyezi. A mondanivaló ürügyét pogány, de talán prozelitává lett vagy istenfélő görögök kérése szolgáltatja. Ez már az evangélium szerzőjének, illetve az ő gyülekezeteinek a situációja. A görögök látni szeretnék Jézust. Vagyis érzékszerveikkel szeretnének meggyőződni arról, hogy Jézus megfelel-e azoknak a híreknek, amelyek róla terjengenek. Lényegében ugyanaz a vágyuk, mint a feltámadás után Tamásnak: az emberi megismerés eszközeivel akarnak meggyőződni Jézus dicsőségéről, vagyis személyének az küldetésének páratlan isteni mivoltáról. Az a görög nevű Fülöp és András egyengetik Jézushoz útjukat, akik a hagyomány szerint később a pogánymisszió egyik fontos területén, Kisázsiaiban működtek.

Jézus válasza a kérésre meglepő: Éppen jókor jöttek, mert most jött el az Istenről megszabott óra, amikor az Emocfia megdicsőül, amikor általa Isten uralma hatalommal jelenik meg. Ezután beszél haláláról, amely szükséges ahhoz, hogy élete és szolgálata sok termést hozzon. Jézus dicsősége tehát halálában ragyog fel. Amit a görögök érzékszerveivel tapasztalni ígnak, a pusztulás. A hit azonban ebben a pusztulásban győzelmes új kezdetet pillanthat meg. Ezért boldogok, akik nem látnak, és hisznek (20,29).

Ugyanezt a Jézus hasonlatában kifejezésre jutó paradox dicsőséget látatja meg az evangélista a kereszthalál gyalázatos eseményében is. Reá jellemző módon olyan szót választ, amely kettős értelmű: a ὄψων egyaránt jelentheti a keresztfára, de a dicsőségbe való felemeltetést is. "Amikor én felemeltetem a földről — mondja Jézus 12,32-ben —, mindenkit magamhoz vonzok". S hogy félreértés ne essék, az evangélista megjegyzi: "Ezt pedig azért mondta, hogy jelezze, milyen halállal kell meghalnia". Halál és dicsőség ugyanabban a mozulatban. Ezzel a többször is visszatérő fordulattal (3,14; 8,28) akarja János tudtunkra adni, hogy szerinte a kereszt Krisztus dicsőségének kisugárzása. Nem véletlen, hogy a negyedik evangéliumban Jézus utolsó szava a kereszten győzelmi kiáltás: "Elvégeztetett!" Minden emberi elképzelést megcsúfoló és feje tetejére állító isteni gondolat: A juhok Pásztorja maga az áldozati Bárány is, aki hordozza a világ bűnét (lásd: Pilinszky: A mélypont ünnepe 370.o.).

A legtöbb exegéta keresztnak és a dicsőségnek ezt az abszurd azonosítást azzal kerüli ki, hogy Jézus kereszthalálát és megdicsőülését egymást követő állomásnak tekintik. Mégpedig azért, mert szerintük János a megváltás gnosztikus sémáját követi: a mennyei Küldött

alászáll, hogy a megváltó ismeretét átadja az anyagi lét fogságába zárt lelkeknek, és azután visszatérjen mennyei dicsőségébe. Pedig János éppen a gnosztikusok ellen harcol, amikor a keresztalál mélységében ragyogtatja fel Jézus dicsőségét. Ez elviselhetetlen gondolat a gnosztikusnak, aki doketista módon annyira összeférhetetlennek tartja a testi nyomorúságot az isteni dicsóséggel, hogy tagadja a keresztien függő test és Jézus azonosságát (1Jn 4,2; 2Jn 7).

A 12,24-ben található és az elhaló búzaszemről mondott jézusi hasonlathoz János hozzákapcsolja a már szinoptikusoknál is előforduló mondást Jézus követéséről. A tanítványra is áll Jézus hasonlatának igazsága: meg kell halnia, hogy örök élete legyen. Ez a halál azonban csak a végső esetben jelenti a mártírhalált. Mindenek előtt az önmegtagadásban fejeződik ki. Ha félti magát, mindent elveszít, ha pedig legyőzi önzését, hogy Jézus akaratát teljesítse már e világban, akkor őrizheti meg önmagát az örök életre. A 26. versből nyilvánvaló, hogy ez az önmegtagadás nem öncélú lelki erőmutatvány, hanem a Jézusnak való szolgálat érdekében szükséges. Az a szolga viszont, aki vállalja ezt a fajta halált a szolgálat érdekében, az osztozik Ura sorsában is. Ott lesz, ahol az ő Ura van, vagyis, aki Vele volt a halálban, vele lesz a bőséges termést hozó, győzelmes életben is (26. v.). Nem kétséges, hogy az evangélista a szinoptikus intelmek ideiktatásával egy ekkleziológiai tévelygestől akarja óvni gyülekezeteit: húsvét után sem érkezett el Isten népe számára a triumfálás korszaka. Most még az alázatos, áldozatot vállaló szolgálat ideje van. Még most is csak a halálón keresztül vezet az út az életbe.

Hans Walter Wolff hívja fel a figyelmünket sajnálatos módon elfelejtett könyvében (Jesaja 53 im Urchristentum 1952,3.) a szakasz szoros és benső kapcsolatára a Szenvedő Szolga énekeivel. Igaz ugyan, hogy szöszzerint csak 12,38-ban idézi, ahol Jézus paradox dicsőségének megütözést keltő voltáról van szó, de rejtett áramlatként az egész szakaszon végigvonul. Wolff szerint éppen az a tény, hogy nem kezeli formális írásbizonyítékként, tanúskodik arról, hogy mennyire áthatja az evangélista gondolatait (85. o.). Éppen úgy, mint Jézusét is. Az írás beteljesülésének érzékeltetése pedig azért fontos számára, mert így lesz világos az olvasó előtt, hogy amit Jézus tett, megegyezik Isten akaratával, amögött maga az Isten áll.

IV.

Mindaz, amit a negyedik evangélium a ζωή -ről elmond, tartalmatlan gnosztikus játszadozás maradna a legszentebb fogalmakkal, ha nem vennék figyelembe a kiemelt jézusi logionnak és kontextusának korrekcióját: csak a halálba adott életből támadhat termést hozó örök élet. Egyébként megmarad a halál szorításában vergődő, meddő életnek. Isten minden emberi értelmet meghaladó gondolatainak felséges titka tárul fel itt: halállal törli le a halál hatalmát, hogy diaconra vigye az örök életet.

Az örök életnek ez a paradox törvénye azonban csak bizonyos megszorításokkal igaz. Mert a formula nem általánosítható. Nem minden halál szolgálja az életet. Igaz ugyan, hogy minden élet csak áldozatok árán születethet és maradhat fenn, de nem minden áldozatból fakad élet. Az áldozat bizonyos körülmények között a pusztítás és halál eszközévé

válik, tehát életellenes. Így is mondhatjuk: csak a minősített áldozat, a minősített halál hozza meg az élet természetét. Jézus szavaiból és az ahhoz kapcsolódó teológiai reflexióból jól kivehető ez a minősítés: Kizárólag a csiráképes gabonamag halála hozhat termést. Jézus halála azért lehetett megváltó halál, mert egy igaz, szeretetben vállalt életút megszakadását jelentette. Továbbá Jézus a saját haláláról beszél. Tehát nem a másik ember életét akarja elvenni az élet nevében, hanem önmagát adja halálra. Ezenkívül Jézus halála nem végzet, hanem önként vállalt halál, szeretetből hozott áldozat volt. Végül pedig halála nem önkényes, hanem Isten kezéből vett engedelmes halál volt.

Csak így válhatott Jézus keresztje Nagy Gergely szép sorával "királyi trónná". De a tanítvány halála is csak abban az esetben szolgálja az életet, ha az Jézuséhoz hasonlóan minősített halál. A tanítványnak a maga életét kell meggyűlölnie és nem a másét, ha azt akarja, hogy élete legyen. Ezt pedig nem tudja megtenni, hacsak le nem győzi Istennek Jézus halálában megnyilatkozó megmagyarázhatatlan szeretete (Jn 3,16!). Az így legyőzött ember viszont képessé válik arra, hogy Ura megbízásában életét a másoknak való szolgálatba tékozzolja el. Az így vállalt élethez fűződik a bő termés ígérete.

Agrikola Mihály és Dévai Bíró Mátyás 450 évvel ezelőtti találkozásának felelevenítése céljából jött össze a két egyház teológusainak küldöttsége. A két egyházszerző fizikai találkozásánál fontosabb az, hogy egymásra találtak a tekintetbe is, hogy mindketten Isten meg nem érdemelt szeretetétől lenyűgözött, önmagát szolgálatra szentelő ember volt. Így hozhatott életük gazdag termést testvéregyházaik számára.

Cserhádi Sándor

Így láttam a kerületi ifjúsági csendesnapot

Istennek legyen hála, hogy október 10-én a Budapest-kelenföldi gyülekezetben közel ötszáz fiatal jött össze, hogy a kerületi csendesnapon részt vegyen. Nagy eseménye volt ez egyházunknak, mert nagyon régen volt ilyen széleskörű ifjúsági találkozó. Nekem nem az a feladat, hogy élménybeszámolót tartsak, hanem az, hogy egy kicsit kielemezzem és néhány észrevételt leírjak. Előre kell bocsátanom, hogy ezek nem csak a saját véleményeim, hanem sok fiatal, néha különböző véleménye.

Több szempontból kell értékelni a csendesnapot:

1. Előkészítés
2. Szervezés
3. Tartalom
4. Éneklés
5. Cél

1. Több héttel az alkalom előtt megjelent az Evangélikus Életben egy hirdetés, mely szerint két kerületi ifjúsági csendesnap lesz,

az egyik Kiskörösön, a másik Kelenföldön. Már e hirdetés megjelenése előtt sokfajta és sokirányú előkészítésre volt szükség: a gyülekezetek kijelölésére és a velük való egyeztetésre, stb.

Ezek után kezdődhetett meg a tényleges előkészítés: a téma kijelölése, a program összeállítása, a szolgáltók felkérése. Így esett a választás a hűség témakörére. Hűség a hazához, a hivatáshoz, az egyházhoz, ez volt a délelőtti előadás témája, melyet Fabiny Tamás kőbányai lelkész tartott. A délutáni téma: Hűség a barátságban, a szerelemben, a házasságban. A vitabevezetőt Reuss András angyalföldi lelkész tartotta. Ezután bibliakörökben való megbeszélést terveztek.

Rajtuk kívül még sok embert kellett megmozgatni, hiszen több száz emberre lehetett számítani. Az irányítás szolgálatát Szirmai Zoltán esperes úr vállalta magára. Ő irányította a bibliakörök vezetőinek megbeszélését is, amelyre aznap reggel került sor. Nagyon jó ötlet volt, hogy előre kellett jelentkezni annak, aki el akart jönni. Mindenki tudta, hogy nem mindenki fog eljönni, aki jelentkezett, de sokan lesznek olyanok, akik nem jeleztek érkezésüket és mégis ott lesznek. De így is látható volt, hogy sokan leszünk. Egy héttel a kezdés előtt már négyszáz felett volt a jelentkezők száma. Nem akartunk hínni a fülünknek és nem is tudtunk elképzelni ennyi embert. Mivel, sajnos, nem szerveztünk ilyen széleskörű csendesnapot teljes ellátással és egésznapos foglalkozással, nem tudtuk pontosan, hogy mivel jár ennyi ember mozgatása, lekötése, ellátása. De ez már a szervezés témaköréhez tartozik.

2. A szervezésnek két oldala volt: a lelki és a testi szolgáltók megszervezése, irányítása. A lelki dolgok szervezéséhez tartozik az előadók felkérése és ehhez tartozott volna a bibliakörök vezetőinek felkérése és felkészítése is. Sajnos ez utóbbi nem a legjobban sikerült. Mivel nem számítottunk ennyi résztvevőre csak néhány vezetőt kértek fel előre. A legtöbb csak az utolsó napokban tudta meg, hogy bibliakört fog vezetni, sőt volt olyan is, aki ott értesült. Ezek között volt "kezdő" és "profi" szolgáltó is. Főleg azok hiányozták a nagyobb felkészítést, akik most csináltak ilyet először. Mivel nem volt "kiképzés" sokan érezhették kellemetlen helyzetben magukat. Ezért hangozhatott el az a mondat is, hogy te (biblikörvezető) ehhez nem így kellett volna hozzákezdeni és valahogy össze kellett volna fognod a társaságot. Sajnos ennek a testvérünknek, mármint a bibliakörvezetőnek, kellemetlen perceket szerzett ez. A másik gond az volt, hogy túl sokan voltunk a bibliakörökben. Így nem tudott kialakulni jó, tartalmas beszélgetés. De ahhoz, hogy több bibliakört el tudjunk helyezni, legalább egy iskola kell a templom mellé.

Volt a szervezésnek egy nagyon jó oldala is: a "testi" szolgáltók megszervezése. Ennyi embert, ilyen rövid idő alatt, így jóllakadni, mesteri munka volt. Köszönetet mondunk ezért elsősorban a kelenföldi gyülekezet lelkes tagjainak és Bencze Imrénének a nagyszerű megszervezésért.

3. Erről a részről nagyon sokat lehetne írni, mivel mindenkinek más a véleménye. Így csak néhányat a sok közül.

- Jól összeszedett előadásokat hallottunk, de a délelőttiről könnyebben tudtunk volna beszélgetni.
- Nekem semmi újat nem tudtak mondani, de jó volt együtt lenni.
- Túl elcsépeltek voltak a témák.

- Tetszett, hogy végre hallottunk valamit az egyház tanításából mai gondjainkra. Ezeket az előadásokat vagy hasonlókat ki kéne nyomtatni és mindenkinek a kezébe adni.
- Jól éreztem magam, nálunk jó beszélgetés volt. Tartalmas nap után vagyunk.

— Túl nehezek voltak a témák egy napra. Ezt inkább egy ifjúsági konferencia egész hetes témájaként tudtam volna elképzelni.

Láthatjuk, hogy mennyire különbözőek a vélemények. A különböző korosztályok nem tudták egyformán fogni ezeket az előadásokat. Jó lett volna a bibliaköröket korosztályonként csoportosítani, talán úgy több lehetősége lett volna a beszélgetésnek.

4. Elérkeztünk ahhoz a ponthoz, amelyről nekem nehéz írni, mert ha a jót írok magamat is dicsérem, ha rosszat álltok magamat húzom le. Így itt is néhány véleményt, amely hozzám érkezett.

- Kevés éneket énekeltünk, de azokat sokszor.
- Sok új ének volt. Nehéz volt egyszerre ennyi éneket megtanulni.
- A zenélés kicsit koncertes volt.
- Jó, hogy végre vannak új énekek is. Ez a haladás útja.
- Hátul nem lehetett hallani a zenét.
- Több zenész is lehetett volna és nem csak gitárosok.

Egy vallomással tartozom. Mi is most álltok ennyi ember elé ki először. Ilyen szempontból mi is kezdők vagyunk, pedig végig gitározunk már jónéhány konferenciát. Reméljük a következő alkalomra mi is jobban fel tudunk készülni és nagyobb zenész gárdát tudunk kiállítani.

5. Vajon megfogalmazta-e valaki előre, hogy mi volt a célja ennek az összejövetelnek? Bennem és talán másokban is sok várakozás volt. Ki a feltöltődés lehetőségét várta, ki a találkozások örömet, mások életkérdéseikre kerestek választ vagy csak egy jó kirándulást láttak az alkalomban. Én úgy érzem, hogy valójában a találkozás, a Jézussal való találkozás volt a cél. Úgy érzem, akik erre vártak egy áldott, szép napot tölthettek együtt.

E néhány összegző mondat mögött az öröm és a reménység van bennem. Öröm, hogy létre jöhetett egy ilyen csendesnap, és reménység, hogy még több ilyen alkalom lehet, ahol gyakorlatot szerezhetünk a mostani alkalom hiányosságainak rendezésében, szolgálatban, szervezésben. Le kell vonnunk a tanulságokat és fel kell készülnünk, hogy szervezési hiányosságok ne tegyék tönkre lehetőségeinket.

Hála és dicsőség legyen Istennek megtartó kegyelméért.

Koczor György

TANULMÁNYOK

KULTÚRA ÉS ETIKA

Feleségemnek,
legdrágább bajtársamnak

Előbeszéd

A nyugati világnézet tragédiájának megírására vállalkoztam. Már diákként is megdöbbentett, hogy a gondolkodás történetét mindig csak mint filozófiai rendszerek történetét mutatták be és nem mint a világnézetért való megküzdés történetét. Később, mikor elgondolkodtam azon a kulturális mozgalmon, amelyben éltem, váltak világossá számomra a kultúra és a világnézet közötti félelmetes és kérlelhetetlen kapcsolatok. Ezzel még kényszerítőbb érzetet éreztem, hogy a nyugati gondolkodással kapcsolatban feltegyem a kérdést: mit akart tulajdonképpen a világnézettől és mit ért el? Mi marac fenn filozófiánk teljesítményeiből, ha tudálékos díszeit lehántjuk róla? Mit tud nekünk nyújtani, ha azt az elemi kívánjuk tőle, amire szükségünk van ahhoz, hogy hatékony és elmélyedő emberként az életben megálljunk?

Igy szembesültem védtelenül a nyugati gondolkodással. Felismertem és elismertem neki, hogy olyan világnézet után kutatott, amelyből mély és átfogó kultúra származik. Olyan világ- és életigenlésre kívánt jutni és azzal megalapozni, hogy hatni tudjunk, mindenféle haladásra törekegjünk és értékeket alkossunk. Etikához kívánt jutni és abban megalapozni, hogy az értékes hatás érdekében életünket az eszmék és mások életének szolgálatába kell állítanunk.

Azonban nem sikerült neki, hogy a világ- és az életigenlő etikus világnézetet meggyőzően és tartósan a gondolkodással alapozza meg. Filozófiánk az előtte lebegő értékes világnézetnek mindig csak inga-tag töredékeit hozta létre. Ennek megfelelően kultúránk is töredékes és bizonytalan maradt.

Végzetessé vált, hogy a nyugati gondolkodás nem vallotta meg, hogy szilárd és értékes világnézet utáni kutatása eredménytelen. Filozófálásunk egyre felszínesebbé vált. Elvesztette kapcsolatát azokkal az elementáris (alapvető) kérdésekkel, amelyeket az ember az életnek és a világnak fel kell teyen. Egyre inkább megelégedett

azzal, hogy iskolás filozófiai kérdésekkel foglalkozott és virtuóz módon uralta a filozófiai technikát. Mindjobban mellékes dolgok foglalták el. Igazi zene alkotása helyett többnyire csak zenekari muzsikát művel, gyakran kiváló zenekari muzsikát, de mégis csak zenekari muzsikát.

Ez a filozófia, mely sok filozófiát művelt, ahelyett, hogy a gondolkodással megalapozott és az életben használható világnézetét küzdött volna, juttatott a világnézet-nélküliségbe s ezzel a kultúra-nélküliségbe is.

A magabizallság jelei kezdenek láthatóvá válni. Itt-ott már elismerik, hogy a filozófiának ismét törekednie kellene arra, hogy világnézetet nyújtson. Ez rendszerint abban jut kifejezésre, hogy bátorítják, kockáztassa meg ismét a "metafizikát", azaz alakítson ki végleges nézeteket a világ szellemi lényegéről ott, ahol addig csupán tudományos megállapítások egyszerű összefoglalásával és óvatos hipotézisekkel foglalkozott.

Nemcsak a filozófiában, hanem egyáltalán a világnézet utáni igény kialakulása mint "metafizika" utáni igény nyilvánul meg. Fantasztikus "metafizikát" keresnek és kínálnak. Azok a személyiségek, akik úgy vélik, különös lelki élményeik vannak és megállapítják, hogy ezzel a jelenségek lényegébe pillantanak be, világnézetek hozói-ként lépnek fel.

Azonban sem az óvatos akadémikus, sem az igényesen fantasztikus "metafizika" nem tud nekünk igazi világnézetet nyújtani. Végzetes tévedés, hogy a világnézethez az út a metafizikán át vezet. Ez a nyugati gondolkodásban már eléggé kiélte magát. Tragikus lenne ezt ismét felújítani, amikor éppen az vált szükségessé, hogy kikerüljünk abból a világnézetnélküliségből, amely szellemi és anyagi nyomorúságunk alapja. Egy epigonszerű vagy kalandos kóborlás kiszolgáltatott és kilátástalan utakon nem menthet meg minket. Csupán a világnézet problémájának mély megértése és megélése visz minket előre.

Ezért vállalkozom arra, amit eddig nem kíséreltek meg, a nyugati világnézet problémáját oly módon felvetni, hogy az — a világnézet nyugati kereséséhez tartva magam — önmagáról számot adjon. Mielőtt további erőfeszítést tennénk, két dologban kell világosan látnunk. Először világosan kell látnunk, hogy a világnézet keresésében a világnézet minőségének milyen rendkívüli jelentősége van. Mit akarunk? Világ- és életigenlést, etikát akartunk, amelyre egy értékes, az életünknek értelmet adó hatáshoz szükségünk van, amelyben a világról és az életről való gondolkodást értelmesen megalapozottnak találjuk. Ha egyszer világnézetkeresésünket teljesen betölti az, hogy minden e két alapvető kérdés körül forog, úgy ez megóvja attól, hogy mellé-útra tévedjen s azt vélje, hogy majd ezen is valamilyen szerencsés fordulattal célhoz ér. Nem keres "metafizikát", azt vélvén, hogy ily módon világnézethez jut, hanem világnézetet keres és tudomásul veszi, ami eközben a "metafizikáról" kiderül. Minden vonatkozásban elementáris marad.

A második, amire a világnézet keresésében rá kell eszmélnünk az az, hogy miben is áll végső alapjaiban az az eljárás, amellyel az előttünk lebegő értékes világnézet megszerzésére vállalkoztunk. Meg kell fontolni, hogy részánjuk-e magunkat az eddigi úton való továbbhaladásra, remélhető-e eredmény. Filozófiáinknak már régóta a világnézetre vezető útról kellett volna filozófiálnia. Nem tette. Ezért köröz csupán eredménytelenül körülötte.

Az az eljárás, amellyel a nyugati gondolkodás a világnézetét kereste, eredménytelenségre ítélt. Nem állt ugyanis egyébből, mint abból, hogy a világot a világ- és életigenlés értelme szerint értelmezte. A világnak olyan értelmet tulajdonítottak, amely lehetővé tette, hogy az emberiség és az ember céljait értelmesnek fogjuk fel. Minden nyugati filozófia ezt az értelmezést gyakorolta. Néhány gondolkodó, aki nem nyugati merészelt lenni és határozottan megkérdőjelezte a világ- és élettagadást vagy az etikát, mellékáramlatnak tekinthető, s a folyam tulajdonképpen irányát nem befolyásolta.

Az, hogy a nyugati gondolkodásmód lényege a világnak egy optimista-etikus értelmezésében áll, nem válik minden további nélkül nyilvánvalóvá. Ugyanis nem gyakorolják mindig nyíltan. A világ optimista-etikus értelmezése gyakran ismeretelméleti eredményekbe ágyazódik, gyakran a "metafizika" köntösében tűnik fel, gyakran oly finoman tompított, hogy egyáltalán nem tűnik annak. Csupán, ha az ember előtt világossá válik, hogy a nyugati gondolkodásnak nincsen más szándéka, mint hogy egy élet- és világigenlő és etikus jellegű világnézetet alapozzon meg, akkor jövünk rá, hogy ismeretelméletben, metafizikájában és egyáltalán minden sakkhúzásában tudatosan vagy tudattalanul az a törekvés irányítja, hogy a világot bármiképp és akármilyen mértékben, de a világ- és életigenlés értelmében magyarázza. Hogy ezt nyíltan vagy titokban, ügyesen vagy ügyetlenül, tisztességesen, vagy hátsó szándékkal teszi, nem jelent semmit. A nyugati gondolkodásnak szüksége van erre az értelmezésre, hogy értelmet adhasson az emberi életnek. Más utat nem vesz tekintetbe.

A nyugati gondolkodás magabaszállása azonban csak akkor lesz tejes, ha kilép önmagából és a világnézet keresésével úgy foglalja ki, ahogyan az az emberiség gondolkodásában megnyilvánul. Túl soká foglalkoztunk filozófiai rendszereink váltakozásával és nem vettünk tudomást arról, hogy létezik egy világfilozófia, amelynek csak egy része a mi nyugati filozófiánk. Amennyiben azonban a filozófiát, mint a világnézetért való küzdelmet fogjuk fel, és azokból az alapvető meggyőződésekből indulunk ki, amelyeknek azt (ti. a világnézetet) meg kell alatozni és el kell mívelíteni, akkor nem tenetünk mást, minthogy a mi gondolkodásunkat szembesítjük a hindu és a kínai gondolkodással. Ez a gondolkodás, lehet számunkra idegennek tűnik, mivel egyrészt sok tekintetben mitikus és naiv maradt, másrészt viszont közvetlenül raffinant kritikussá és mesterkeltté fejlődött. A gondolkodásban a világnézetért való küzdelem a lényeges. A forma mellékes. Ha nyugati filozófiánkat a végső és közvetlen mondanivalója szempontjából ítéljük meg, sokkal naivabb, mint amennyire azt magunknak megvalljuk. Ez csupán azért nem oly kézenfekvő, mivel elsajátítottuk annak művészetét, hogy az egyszerűt tudálékosan fejazzuk ki.

A hinduknál a világ- és élettagadás világnézete lép elénk. A mód, ahogyan ez a gondolkodás megalapozódik, alkalmas arra, hogy előítéleteinkben megtévesszen, mintha a mi világ- és életigenlésünk — annyira mint mi nyugatiak hajlamosak vagyunk készpénznek venni — többé-kevésbé magától értetődő lenne.

Az a vonzás és feszültség, amely a világ- és élettagadás, valamint az etika között a hindu gondolkodásban működik, olyan bepillantást tesz lehetővé az etikai problémába, amelyre a nyugati gondolkodásban semmilyen módon nincsen alkalmunk.

A világ- és életigenlés problémáját önmagában és kapcsolatát az etikához sehol nem éljük át olyan életemi és átfogó módon mint a

kínai gondolkodásban. Lao-cse, Csuang-ce, Konfucse, Meng-cse, Liecse, és még bárhogy nevezik őket, olyan gondolkodók, akiknél a világnézeti problémák, amelyekkel nyugati gondolkodásunk birkózik, számunkra ugyan idegenül, de megragadó erővel lépnek eléink. Úgy számbesültünk ezekkel, hogy önmagunkkal nézünk szembe.

Ezért azzal, hogy a figyelmet a többség gondolkodására irányítottam, a világnézet keresésében az önmagunk keresésében való világosságra buzdítok.

A probléma megoldása nálam abban áll, hogy döntenünk kell, lemondunk a világ optimista-etikus értelmezésének minden formájáról. Ha a világot olyannak vesszük, amilyen, akkor lehetetlen olyan értelmet tulajdonítani neki, amelyben az ember és az emberiség hatása céljainak értelme van. Sem a világ- és életigenlés, sem az etika nem alapozható meg abból, amit a világról megismerésünk megállapíthat. A világban semmiféle olyan értelmes evolúció nem fedezhető fel, amely hatásunknak jelentőséget adna. A világtörténelemben semmiféle etikus nem nyilvánul meg. A megismerés egyetlen haladása az, hogy a világot alkotó jelenségeket, azok folyamatát mind alaposabban tudjuk leírni. Az egésznek az értelmét megérteni — s ez a világnézet célja! — erre képtelenek vagyunk. A megismerés végső belátása az, hogy a világ számunkra az egyetemes életakarát minden szempontból rejtélyes megnyilvánulása.

Azt hiszem a nyugati gondolkodásban az első vagyok, aki a megismerésnek ezt a lesújtó eredményét el meri ismerni és abszolút mértékben anélkül szkeptikus a világra vonatkozó tudást illetően, hogy ezzel egyidejűleg lemondana a világ- és életigenlésről, valamint az etikáról. A világ megismerésére vonatkozó rezignációm számomra nem a szkepticizmusnak egy reménytelen esete, amely az életben, miként egy kormányozhatatlan hajóroncsot, szabadon sodródni hagy. Ezt én az igazság vállalása teljesítményének tekintem. Ezt mernünk kell ahhoz, hogy az előttünk lebegő értékes világnézetre jussunk. Minden olyan világnézet, amely nem a megismerés rezignációján alapul, mesterséges és koholt, mivel a világ elégtelen értelmezésén alapul.

Ha a gondolkodás számára világossá vált az a kapcsolat, amelyben a világnézet és az étletszemlélet egymással vannak, akkor a megismerés rezignációjá és a ragaszkodása világ- és életigenléshez, valamint etikához egyesíthetők egymással. Az étletszemlélet nem olvmódon függ a világnézettől, ahogyan azt a kritikátlan gondolkodás hiszi. Nem szárad ki, ha gyökereit nem eresztheti megfelelő világnézetbe. Nem a megismerésből ered, noha a megismeréssel szeretné megalapozni magát. Képes önmagában megállni, mert az élethez való akarátunkban gyökerezik.

A világ- és életigenlés, valamint az etika és élni akarásunkban adott. Ezek annak arányában válnak világossá, ahogyan élni akarásunk végiggondolja önmagát és a világhoz való viszonyát. A korábbi értelmi gondolkodás a világ tudója akart lenni és a világmindenségre és világfejlődésre kitekintve, a világ megismerésén keresztül mint célszerűt akarta az élni akarás legmagasabb rezdüléseit megérteni. Ez nem volt végrehajtható. A világot és önmagunkat ilyen egymással való harmóniában megragadni nem áll módunkban. Naivan azt tételeztük fel, hogy a világnézet tartalmazza az étletszemléletet. A tények nem igazolták ezt a nézetet. Ebből fakad, hogy gondolkodásunk egy olyan dualizmusba torkollott, amellyel soha nem tudott zöldágra vergődni. Ez a világnézet és étletszemlélet, a megismerés és az akarás kettőssége.

Végső soron erre a dualizmusra nyúlik vissza minden probléma, amellyel az emberi gondolkodás vesződik. Minden, ami az emberiségnek a világnézetre vonatkozó gondolkodásában — a világvallásokban éppúgy, mint a filozófiában — eddig felvetődött, ennek a dualizmusnak a megoldására irányuló kísérlet. Hol elerőtlenítik a dualizmust, hogy ezzel mégis egy egységes monista világnézet feltételezhetővé váljék, hol fennállni engedik, miközben azonban egy monisztikus kimenetelű drámává költik át.

A gondolkodásnak számtalan kibúvója ismert, amely a dualizmussal elbánni akart. Tiszteletet keltő minden vállalkozása, még a megrázó naivitások is éppúgy, mint értelmetlen erőszakitélei, amelyekre elszánta magát. Hiszen mindig belső szűkségből tett így. Az értékes életszemléletet akarta a dualizmus szakadékaiból kimenteni. A problémának ezzel az állandóan téves kezelésével azonban a gondolkodás nem jutott kielégítő megoldáshoz. Inगतag hídakon keresztül akar-nak minket a szakadék fölélt átvetetni.

A szakadék további erőszakolt logikával és fantáziával való áthidalása helyett el kell szánjuk magunkat arra, hogy a probléma gyökeréig hatoljunk s úgy engedjük azt miránk hatni, ahogyan az a tényekben közvetlenül élénk lép. A dualizmusnak az a megoldása, hogy azt nem a világból kívánjuk megalkotni, hanem azt magunkban éljük meg mint olyant, mely nem érthat nekünk. Akkor jutunk el idáig, ha a gondolkodásnak minden mesterkedését és hamisságát elhagyjuk és meghajolunk a tények előtt, hogy az életszemléletet és a világnézetet egymással nem hozhatjuk összhangba és el kell határozoznunk magunkat, hogy az életszemléletet a világnézet fölé rendeljük. Az életakaratumban adott akarás meghaladja a világra vonatkozó megismerésünket. Az életszemléletünkben a döntő nem a világ megismerése, hanem a mi életakaratumban adott akarásunk meghatározottsága. A természetben a végtelen szellem mint rejtélyes alkotó erő lép elénk. Ezt — t. i. ezt az alkotó erejű szellemet — az életakaratumkon mint világ-és életigenlő, valamint etikus akarást éljük át.

A világhoz való viszonyunk, úgy ahogyan az az életakaratum meghatározottságában — amikor ez önmagát a gondolkodással megérteni törekszik — adott: ez a világnézet. A világnézet keletkezik az életszemléletből s nem az életszemlélet a világnézetből.

Az új értelmi gondolkodás tehát nem hajszolja azt a fantomot, hogy a világ értelmének ismerője legyen. Hagyja, hogy a világ megismerése örökre elérhetetlenként álljon előttünk, és a bennünk levő életakaratot törekszik világosan megismerni.

A világnézetnek a tényekre visszavezetett és a feltétel nélküli értelmi gondolkodással felfogott problémája tehát ez: "Mi az én életakaratom viszonya önmagához és a világhoz, ha gondolkodóvá válik?" A felelet rá ez: "Életakaratum abból a belső kényszerből, hogy önmagához és önmagával következetes maradjon, a saját létével és őt körülvevő életakaratum minden jelenségével olyan viszonyt alakít ki, amelyet az élet tiszteletének érzülete határoz meg."

Életakaratum közvetlen s egyszersmind legmélyebb teljesítménye az élet tisztelete, a veneratio vitae.

Az élettiszteletben megy át megismerésem élménybe. A bennem levő (elfogulatlan) természetes világ- és életigenlésnek — hiszen életakaratum vagyok — tehát nem kell konfliktusba kerülnie önmagával, ha életakaratum gondolkodóvá válik és a világ értelmét nem érti meg. Megismerésem negatív eredménye ellenére meg kell őriznem és el kell

mélyítanem világ- és életigenlésemet. Életem űrmagában hordja értelmét. Ez abban áll, hogy az életakaratonban megjelenő legmagasabb eszmét élem... az élettisztelet eszméjét. Ennek alapján tulajdonítok az én életemnek és minden engem körülvevő életakaratnak értéket, maradok hatékony s alkotok értéket.

Az etika a világ- és életigenléssel együtt ugyanabból a gyökérből ered. Hiszen az etika sem egyéb, mint élettisztelet. Az élet tisztelete adja számomra azt az erkölcsi alapelvet, hogy a jó élet fenntartásában, ösztönzésében és fejlesztésében áll, és hogy a gonosz az élet pusztítása, károsítása és akadályozása. A világ igenlése, azaz az életakarás igenlése, az életé, mely engem körülvesz, csak úgy lehetséges, ha magamat más életnek adom oda. A világ értelmének megértése nélkül, belső szükségletből értéket alkotva s etikát gyakorolva hatok a világban és a világra. A világ- és életigenlésben s etikában ugyanis a bennem megnyilvánuló egyetemes életakarát akaratát teljesítem. Életemet Istenben élem, a titokzatos, etikus Isten-személyiségben, akit így a világban nem ismerek meg, hanem csupán mint titokzatos akaratot élek át magamban.

A feltétel nélküli értelmi gondolkodás tehát a misztikában végződik. Magunkat az életakarát világot alkotó sokarcú jelenségeihez. az élettisztelet érzületéhez tartani, ez az etikus misztika. Minden mély világnézet misztika. Hiszen a misztika lényege abban áll, hogy a világban való elfogulatlan, naiv létemből az énről és a világról való gondolkodáson keresztül a titokzatos és végtelen akarathoz való olyan önatadás lesz, amely az univerzumban megnyilvánul.

Ez a világigenő, etikus, tevékeny misztika lebegett a nyugati gondolkodás előtt. Azonban az ember nem tudta ezt végiggondolni, mivel világnézet keresése közben a világ optimista, etikus értelmezésének útjára tévedt ahelyett, hogy közvetlenül a világhoz való azon viszonyáról elmélkedjék, amelybe életakarathoz való legmélyebb meghatározottsága belső szükségletből került.

Ifjúságemtől fogva bizonyos voltam abban, hogy minden gondolkodás, ha végig gondoljuk, a misztikában végződik. Az afrikai őserdő csendjében váltam képessé arra, hogy ezt a gondolatot végig vezessem és kimondjam.

Bizalommal lépek fel a feltétel nélküli értelmi gondolkodás megújítójaként. Jól tudom, hogy korunknak semmihez, ami valamiképpen "racionalista". abszolút semmiféle kapcsolata nincsen, és annak mint a tizennyolcadik eltévelyedésének véget szeretne vetni. Azonban elkövetkezik annak belátása, hogy ismét ott kell elkezdjük, ahol a tizennyolcadik század abbahagyta. Ami közben van, csak intermezzoja a gondolkodásnak, egy rendkívül érdekes és gazdag mozzanatokkal teli intermezzo, azonban csak egy végzetes intermezzo. Ennek kikerülhetetlen vége volt a világnézetnélküliségbe, a kultúranélküliségbe való elsüllyedésünk, amellyel együtt jár minden szellemi és anyagi nyomorunk, amelytől most szenvedünk.

Világnézetünk megújulása csak egy kérielhetetlenül igaz és kíméletlenül bátor gondolkodásból fakadhat. Ez a gondolkodás érett arra, hogy átélja, hogyan megy át a racionális szükségszerűen az irracionálisba, ha végig gondoljuk. A világ- és az életigenlés, az etika irracionálisak. Jogosultságuk a világ lényegének semmiféle megfelelő megismeréséből nem vezethető le. A világ- és életigenlés, az erkölcs érzület, amellyel a világhoz való viszonyunkat életakarathoz belső szükségszerűségéből meghatározzuk.

Azt, hogy a világ fejlődésében ennek az érületnek a hatása mit jelent, nem tudjuk. Ezt a hatást objektíven szabályozni sem tudjuk, hanem alakulását és kibontakozását teljesen az egyes emberekre kell bízunk. A világ- és az életigenlés, valamint az etika tehát minden vonatkozásban irracionális. Bátorságunk kell legyen, hogy ezt elismerjük.

Amennyiben a racionális gondolkodás önmagát végiggondolja, úgy egy gondolkodás-szükséges irracionálishoz jut. Ez a szellemi életünket uraló paradoxon. Ha megkíséreljük, hogy enélkül az irracionális nélkül éljünk, úgy élettelen és értéktelen lesz a világnézet és az életszemlélet.

Minden értékes meggyőződés irracionális és lelkesedő természetű, mivel nem a világ megismeréséből, hanem az életakarát gondolkodó átéléséből származik, ahová minden világismerésből továbblépünk. Ez az, amit a magát végiggondoló értelmi gondolkodás mint igazságot megragad, amelyből élnünk kell. Az igazi misztika útja a racionális gondolkodáson át a világ mély átéléseig és életakarataunkig vezet. Mindannyiunknak merni kell "gondolkodóvá" válni, hogy eljussunk a misztikáig, amely az egyetlen közvetlen és az egyetlen mély világnézet. Mindannyiunknak el kell menni a megismerésen addig, ahol az a világ átélésebe megy át. Mindannyiunknak a gondolkodáson keresztül vallásossá kell válnunk.

Ennek az értelmi gondolkodásnak kell rajtunk uralkodó hatalommá válni. Minden értékes eszme, melyre szükségünk van, ebből fejlődik ki. Más tűzben, mint az élettisztelet misztikájának tűzében, az idealizmus összetört karcja nem kovácsolódhat újjá.

Az élettisztelet érületében a felelősségnek az elemmentáris fogalma rejlik, amelynek át kell adjuk magunkat; erők működnek benne, amelyek egyéni, társas és politikai érületeink revíziójára és megnevesítésére kényszerítenek minket.

Az élettisztelet érülete az is, amely egyedül alkalmas arra, hogy új jogtudatot alkossunk. Politikai és szociális állapotunk nyomora ugyanis jórészt abból ered, hogy sem a jogászoknak, sem a laikusoknak nincsen kéznél eleven és közvetlen fogalmuk a jogról. Az értelmi gondolkodás korában kerestek ilvet. Arra törekedtek, hogy az ember lényegéből fakadó alapjogokat meghatározzák és érvényre juttassák. Később ezt feladták. A történelmileg megalapozott jog felváltotta a természetet. Végül oda jutottunk, hogy megelégedtünk egy pusztán technikai joggal. Ez volt a jog területén az a közzjáték, amely az értelmi gondolkodásra következett.

A jogérzéknek egy sivár elerőtlenedése következett el. A jogtalanság periódusában élünk. A parlamentek könnyedén hoznak jogellenes törvényeket. Az államok önkényesen bánnak alattvalóikkal tekintet nélkül jogérzékük bármiféle megőrzésére. Sőt emberek, akik idegen nép hatalma alá kerülnek, földönfutókká válnak. Nem törődnek sem a hazához, sem a szabadsághoz, sem az otthonhoz, sem a vagyonhoz, keresethez, sem a táplálkozáshoz vagy bármi máshoz való természetes jogukkal. Így sorvadt el az igazságba vetett hitünk teljesen.

Ez abban a pillanatban kezdődött, amikor a természetes és az értelmi gondolkodásban megalapozott jogelképzelésünket feladtuk. Lehát nem marad más hátra, mint hogy a jogban is ott kapcsolódjunk ismét vissza, ahol a tizenharmadik század értelmi gondolkodásának fonala megszakadt. Olyan jogfogalmat kell keresnünk, amely egy közvetlen, a világnézetben adott eszmében gyökerezik. Újra életre kell

hívni a sérthetetlen emberi jogokat, az emberi jogokat, amelyek az egyes embereknek a saját népén belül egyéniségének a lehető legtöbb szabadságot biztosítják, emberi jogokat, amelyek egzisztenciáját és embarméltóságát minden lehetséges idegen önkénnyel szemben megővják.

A jogászok a jogot és a jogérzékelt elsatnyulni engedték. Nem tehetnek róla. Hiszen a kor gondolkodásában semmi olyan elképzelés nem volt, amelybe egy eleven jogfogalom gyökeret ereszthetett volna. A jog, az igazság a világnézetnélküliségben ment tönkre, s csak az új világnézetből támadhat újra fel. Az élethez való magatartásunk alapképzeléséből kell erednie, mint egy soha el nem apadó és soha el nem iszaposodó forrásból. Ez a forrás az élet tisztelete.

A jog és az erkölcs együtt ugyanabból az eszméből pattannak ki. A jog az élet tiszteletében az objektívum kodifikálható, az erkölcs a tovább nem kodifikálható. A jog fundamentuma az emberiség, a humanitás. Düröség a jog és a világnézet közötti kapcsolatokat hatályon kívül helyezni.

Ily módon a világnézet a csírája minden olyan eszmének és érületnek, amely az egyén és a társadalom magatartásában meghatározó.

Repülőgépek hordozzák ma a levegőn keresztül az embereket a Földön, amelyen éhség és rablóbandák tobzódnak. Ez a groteszk haladás ma holnap nemcsak Kínára, hanem az egész emberiségre jellemző lesz. A groteszk csak akkor válhat normális haladássá, ha olyan érület válik uralkodóvá, amely képes az emberiség káoszában az erkölcs révén ismét rendet teremteni. Az ésszerű végső soton csupán az etikuson keresztül valósítható meg.

Mily figyelemreméltó kör! A magát végiggondoló gondolkodás szükségyszeren jut el az irracionálishoz és a szubjektívhoz: az etikus világ- és életigenléshez. Az ember és az emberiség létfeltételeinek megteremtésében a racionális viszont, azaz az ezen a területen objektíven célszerű csak úgy valósítható meg, ha az egyes emberek az irracionális és a szubjektív működéséhez tartják magukat. A működés irracionális elve, amely a racionális gondolkodást adja a kezünkbe, az ember által kiváltott történéseknek egyetlen racionális és célszerű elve. Így jön a racionális és az irracionális, az objektív és a szubjektív egymásból elő, és tér egyik a másikába vissza. Csak ha ez a paradox kölcsönhatás működésben van, akkor keletkeznek normális létfeltételek az emberek és az emberiség számára. Amennyiben megzavarja ezt valami, abnormalis jön létre.

Ebben a könyvben így írtam meg a világnézet eddigi keresésének tregédiáját, miközben magam a világnézetkeresés új útjára léptem. Ahel a nyugati gondolkodás nem ért célt, mivel nem merészkedett be elszántan a világ megismerése szkepticizmusának pusztaságába, ott én ezen a pusztaságon nyugodtan vándorolok keresztül. Ez csak egy keskeny sáv, amely az elementáris, az életakarától való gondolkodásból létrejövő világnézet örökzöld oázisa elé telepítettett. Miközben ilyen új módon törekszem világnézetre jutni, tudatában vagyok annak, hogy ezzel a világnézet eddigi keresésében megnyilvánuló gondolkodásmódnak csupán néhány változatos tételét gondoltam ki és gondoltam végig. Ebe a könyvbe azt a meggyőződésemet is belehelyezem, hogy az emberiségnek, ha nem akar elpusztulni, új érületben kell megújulnia. Iránta való bizalommal fejezem ki azt a hitemet is, hogy ez a gyökeres átalakulás végbemegy, amennyiben elhatározzuk, hogy gondolkodó embereké válunk.

Egy új reneszánsznak kell eljönnie, egy sokkal nagyobb reneszánsznak, mint amelybe a középkorból léptünk: nagy reneszánsz, amelyben az emberiség felfedezi hogy az etikus a legfőbb igazság és a legfőbb célszerűség. Ezzel megéli szabadulását abból a szegényes valóságérzékből, amelybe belebonyolódott.

Ennek a reneszánsznak szeretnék egyszerű úttörője lenni és az új emberiségbe vetett hitet tűzvészként hajítani sötét korunkba. Megvan a bátorságom ehhez, mert hiszem, hogy a humanitás érzületét, amelyet eddig csupán nemes érzületnek tekintettek, az elementáris gondolkodásból kinövő és általánosan közvetíthető világnézetben kell megalapozni. Ezzel olyan meggyőző eszközhez jut, amellyel eddig nem rendelkezett és képessé válik arra, hogy energikusan és konzekvensen szembesüljön a valósággal és abban érvényesüljön.

1923 júliusában

Albert Schweitzer

Ford.: Rökusfalvy Pál

KÖZLEMÉNY

AZ EGYHÁZTÖRTÉNETI FŐSZEMINÁRIUM
Dr. Fabiny Tibor tanszékvezető irányításával

1988. január 26-án, kedden 10-16 óra között munkakülést tart, amelyre — előzetes jelentkezéssel — minden érdeklődőt szívesen lát.

Tárgy: a hazai evangélikusság teológiai irányzatainak, spirituális mozgalmainak és kimagasló személyiségei életrajzainak lexikális felcsologása.

Dr. Fabiny Tibor

HIBAIGAZÍTÁS

Lapunk novemberi számában a Gondolatok a karácsonyról című összeállításához tévesen került Győr sándor és Zügn Tamás neve. A válogatás Kinczler Irén munkája.

IGEHIRDETŐ MŰHELYE

HISZEKEGY — evangélikus szívvel

...MI...

Minden igaz hitvallás személyes; egyes szám első személyben valljuk: "Hiszek..." Jézus Krisztusnak azonban fontos, hogy az Ő hitvallói ne legyenek egyedül, mert ez "egyedül" nem megy!

Krisztus követőiből kis közösségek képződnek, és mindegyikben kialakul a tagok szoros összetartozásának vágya, ténye, tudata: a "MI" öntudat. Ez a "MI" öntudat. Ez a "MI" az egynáz teljes testének a legparányibb "sejt"-je. Erről szól az Úr Jézus, amikor ezt mondja: "ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben: ott vagyok közöttük" (Mt 18,20). MI vajon megtanultuk-e már, hogy pl. ide a bibliaóránkra így induljunk: "Úr Jézus! A Te nevedben indulok a 'MI' bibliaóránkra!" Tudatára ébredtünk-e, hogy "MI" mindig többen vagyunk eggyel, mint ahányat össze tudunk számlálni? Mert Jézus is köztünk van! Ezt a "MI"-t valóban teljesen a magunkénak tartjuk-e?

Mit csinálnak ezek az összegyülekezettek? "...kitartóan részt vettek az apostoli tanításban a közösségben, a kenyér megtörésében és az imádkozásban" (Csel 2,42). Szorgosan foglalkozunk-e az Igével? (Tegyük rendszerezően!) Megosztjuk-e egymással örömmünket, bánatunkat, gondjainkat? ("MI" összetartozunk, és Isten színe előtt felelősek vagyunk egymásért!) Az úrvacsorai közösség Krisztussal — szorosabbá teszi-e az egymással való testvériségünket? A MI kis bibliaórai összejövetelünket nem lenne-e méltó közös imádsággal keretezni? (Imaközösséggel kezdeni és végezni!)

Mit kapnak a Krisztus követők? Küldetést: "Ezután az Úr szolgálataiba állított másokat is, hetvenkét tanítványt, és elküldte őket maga előtt kettesével minden városba és helységbe, ahova menni készült" (Lk 10,1). És "MI"? Átvettük-e már a küldetést? Mert a MI számunkra is van feladat, MI is megkapjuk a szolgálatunkat, minden biztonnal itt a MI körzetünkben. (Év. Ékv. 467. ének: Ébredj, bizonyágtévé lélek!)

— URAM! Hálát adok Neked, hogy elhívtál a Tiéd közé, és most munkára szőlítasz. Add, hogy szolgálatomért szüntelenül hálát adjak! Bölcsességet és bátorságot kérek Tőled, hogy szolgád legyek minden ember előtt. Vértessz fel és küldj ki engem, hogy beszédemmel, tetteimmel és egész lényemmel a Te hírnököd legyek szeretetben, tisztaságban!

1.) Az Ószövetség héber nyelvén Isten neve: JAHVE. A hívő zsidók oly mélyen tisztelték Isten, hogy a nevét nem merték kimondani, csak helyette ezt: ADONAJ. A görög nyelvű Ószövetségben JAHVE fordítása: KÜRIOSZ (=Úr).

2.) A Római Birodalom császárai megkövetelték, hogy a nép őket isteni eredetű istenként — kürioszként (=Úrként) — vallásos imádat-tal tiszteljék: "Küriosz Cézár!"

3.) A keresztények legrövidebb hitvallása (Fp 2,11): Jézus Krisztus Úr! ("Küriosz!") — állítva Jézus isteni voltát, hittel vallva, hogy Isten tette a megfeszített Jézust Úrrá (Kürioszá) (Csel 2,36). A keresztények emiatt kiváltak a zsidó vallásból, és a római császárok istenítéséhez sem csatlakozhattak, mert ez hitvallásukkal összeférhetetlen volt. (Nem mondták, hogy "Küriosz Cézár!", és nem dobhattak — imádatuk jeléül — tömjént a városok terén a császár képe előtt lobogó tűzbe, a pogány oltárra, mert ők egyedül csak az Úr Jézust imádták.) Emiatt indult el a keresztények üldözése; először zsidó részről, majd a rómaiak által is. Életveszélyes hitvallás volt ez ott akkoriban: "Jézus Krisztus Úr!" — És mit jelent ez nekünk?

3.1 = "mindenek felett" való Úr az Úr Jézus Krisztus, ezért nem szabad félnem emberektől, veszélyektől, élettől vagy haláltól, büntől és sától, sorsszerű hatalmaktól: mert Ő Úr mindenek fölött! Bizhatom az Úrban mindenhol és mindenkor! Ő békességet ajándékozik övének mindenkiben és mindenek ellenére! (Az látszik-e rajtunk, hogy Jézus Krisztus "mindenek fölött" Úr?)

3.2 = A mi Urunk az Úr Jézus Krisztus. Aki most rejtetten uralkodik a világban, de majd dicsőségben újra eljön (ez lesz a második "ásvént", — Jel 22,20 —), és akkor mindenki előtt nyilvánvalóvá lesz Jézus Krisztus Úr volta. A kihívottak gyülekezete, az Egyház várja az Úr visszajövetelét: reménységben várakozó Egyház. (Az látszik-e rajtunk, hogy cselekedszük az Ő akaratát?) (Mt 7,21)

...FOGANTATOTT SZENTLÉLEKTŐL...

Minden fogantatásban van valami ünnepélyesen titokzatos: ez a megismételhetetlenül egyedi élet láthatatlan kezdete. Minden ember léte így kezdődik. (Lehet ezen megilletődés nélkül gondolkodni?)

A Szentírásból Jézusról azonban valami ennél is csodálatosabb nagyszerűről szerzünk tudomást: Ő a Szentlélektől fogantatott (Mt 1,18 és Lk 1,35), ami egyedülálló, rendkívüli és példátlan. A Szentlélek a teremtője a Fiú testének (de nem az Ő örökkévaló isteni lényének, mert Ő nem teremtmény). Jézus Krisztus személyében egyesült az isteni és emberi természet. Jézus fogantatása nem a megszokott módon, azaz nem valamely "férfi akaratából" (Jn 1,13) ment végbe. Minthogy pedig Jézus emberré lételénél a Szentlélek teremően működött, Jézus nem volt az eredendő bűnnek alávetve. Jézus így nem a bűnös emberi nemzettség egy természetes hajtása. Isten úgy járt el, mint egy kertész a nemesítésnél: Ádám után megteremtette a második Ádámot. Az ehhez "kiválasztott Szűz" ez esetben nem partner, a dolgot nem is érti (Lk 1,34), de ő az Isten hírnökének szavát "az Úr alázatos vizsgáló-

lánya"-ként hittel és engedelmességgel fogadja: "történjék velem a te beszéded szerint!" (Lk 1,38). Így és ebből jött létre az új élet.

Mindebben számunkra is mélyértelmű üzenet rejlik: a mi szívünkben is elindulhat az új élet fogantatása (mint az újjászületésünk kezdete) az Isten Igéje — mint romolhatatlan mag (1Pt 1,23) — által, ha a Szentlélek titokzatos teremtő munkájának engedelmeskedünk (Jn 3,6-15), ha nem a titkok (hiábavaló) bogozgatásával foglalatoskodunk, hanem inkább az itt felsorakoztatott Igéket vesszük a szívünkre. Mert nem az a fontos, hogy a titkok ismerői legyünk, hanem hogy engedjük, hogy "Krisztus lakjék szívünkben a hit által" (Ef 3,17). Így aztán Isten titkainak értői (Mt 13,11), sőt Isten titkainak sáfárai (1Kor 4,1) lehetünk. Kérjük hát ehhez Isten Szentlelkétől a "kiválasztott Anya" példás alázatát, hitét és engedelmességét!

— URAM! Te elküldted a Szentlelket a tiédhez, akik addig igazságod nádszál-erejű apostolai voltak, de szereteted által oszlopokká erősödtek. Tekints gyöngé voltomra, és add nekem Szentlelkedet, növeld szeretetemet, hogy tetszésedre éljek, teljesíthessem akaratodat s mindazt, amire rendeltél! Ámen. (II. Rákóczi Ferenc után)

...SZÜLETETT...

Micsoda tömörség: "SZÜLETETT"! Az evangéliumból tudjuk, hogy Augusztusz római császár, és júdeai helytartója, Nagy Herodes uralkodása idején, a júdeai Betlehemben, barmok szállásnyelén — egy szurtos istálló-barlangocskában — született meg a kis Jézus. Rendkívüli és feltűnően fénylő csillagjelenség volt ekkor látható. (Talán a Jupiter és a Szaturnusz bolygó együttállása a "HALÁK" csillagképben, vagy talán a Halley üstökös, vagy egy nova? Nem tudjuk biztosan!) Jézusnak születésétől fogva kinyilvánul a "vonzereje" (Jn 12,32): Jászolbölcsőjéhez a napkeleti bölcsek (feltehetőleg babiloni csillagászok és egyben csillagjósok) — a komor végzetit képviselői — hosszú vándorlás után érkeztek, hogy hódolattal imádják az újszülöttet, a zsidók messiási királyát. (Tehát nem az akkori messiásváró egyház papi fejedelmei, vagy minta-vallásosságú farizeusai!)

Ki gondol közülünk az Apostoli Hitvallás e szavánál: — "született" — arra, hogy ez a mi gyönyörű keresztyén ünnepeinkre, KARÁCSONY ünnepe utaló szó! Ki gondol arra, hogy a minden emberi élet kezdete, a megszületés. Jézus valóságos ember voltát is erőteljesen hangsúlyozza! Ki gondol arra, hogy ez a szó Jézus történeti voltát is hangsúlyozza!

"Megszületett!" — ez a szó tömöríti Karácsony evangéliumát: A mennybéli hatalmas Isten ennyire szeret minket (Jn 3,16), hogy ilyen mélyre lehajolt hozzánk; azért, hogy elérjen bennünket, közelivé, földivé, kicsiny gyermekké, közülünk válóvá. Jézussá lett: emberre. Így Isten azzá lett, ami nem volt (hozzánk hasonló), bár megmaradt annak, ami volt (szent, mindenható és mindentudó). Az Ige testet öltöt (Jn 1,14), mint az Atya egyszülött Fia (Lk 2,3,16) s egyben a kiválasztott Anya elszülött fia (Lk 2,7), akit — minden más csecsemőhöz hasonlóan — pólyálni, dajkálni és gondozni kellett (Lk 2,7).

Az Isten képre teremtett ember (1Móz 1,26) istenképűsége (imago Dei-je) a bűneset miatt torzképpé vált. Újból küldött hozzánk Isten

egy IMAGO DEI-t — Jézusban —, hogy újjászülethessen bennünk az imago Dei által, hogy Jézust messiásunkként (megváltónkként) elfogadjuk, és "kiábrázolódjék bennünk a Krisztus"! (Gal 4,19).

Igy (és csak így) érkezhetünk "személyes" karácsonyunkig, földi életünk legnagyobb pillanatáig: újjászületésünkig!

...SZŰZ...

SZŰZ a fiatal, érintetlen, de házasságra érett leány.

1.) Az Ószövetség világában a végleges szűzesség (a meddséggel együtt) megaláztatásnak és szégyennek számított (Jefte lánya, Bír 11,38), mert nem részesedhetett a gyermekáldásban (Zsolt 128). A házasság előtti szűzességet viszont nagyra becsülték. Egy pap, vagy a főpap, csak szűz lányt vehetett feleségül (Ez 44,22 ill. 3Móz 21,13).

Az Ószövetségben a "szűz" szót a vallási tisztaság átvitt értelmében Izráel népére is alkalmazták, amíg a környező világ bálványainak való hódolás hamis útjára nem tévedt, ami — vallásilag — "paráznaság" volt (2Kir 9,22).

2.) Az evangéliumból tudjuk, hogy Jézus szűz édesanyától született: ez is Jézus születésének csodái közé tartozik. A Szentírásból nem lehet bizonyítani, hogy a Szűz — Jézus születése után sem élt házassálag. (írja a magyarázó a róm. kath. 1976-os fordítású Biblia 1128. oldalán), tagadhatatlan viszont, hogy a Szentírásban kifejezetten olvasunk Jézus vér szerinti testvéreiről (Jn 2,12 s 7,3 és 7,5 továbbá Csel 1,14). Ugyancsak a Szentírásból a kiválasztott Szűz kegyelemre szorult voltáról szerzünk tudomást (Lk 1,30); büntelenségéről, az erendő büntől mentességéről azonban sehol sem. Mi evangélikusok az Úr Jézus édesanyját — mint Isten kiválasztott eszközét — méltán tiszteljük, de vallásos imádatlal kizárólag csak Istent! (Mt 4,10).

3.) A szűzesség vallásilag nem erény, nem parancs, de lehet "kegyelmi ajándék" (1Kor 7,7), azzal az előnnyel, hogy így "a hajadon az Úr dolgaival törődik" (1Kor 7,34). Pál aszkétikus tanácsának (1Kor 7,25) a célja, hogy a korinthusi keresztyének "osztatlan szívvel ragaszkodjanak az Úrhoz" (1Kor 7,35). Ebben komoly üzenet: Tudok-e — az Úrért — lemondani bármiről, ami akadály a Ő dolgaival foglalatosságomnak, vagy ami elvonja szívem figyelmét őrá!

4.) A Bárány "szűzies" követéséről Jel 14,4-ben olvashatunk. Ezek a "feddhetetienek" nem buktak el a császárkultusz bálványimádásában, vallási "paráznaságban" (Ez 16,36-43). — Ma is megkísérti a Sátán azokat, akik "tisztá szűzként" (2Kor 11,2-3) Krisztus elkötelezett hozzátartozói. Vigyázz szívedre és gondolataidra! (Fp 4,7)!

...MÁRTÁTÓL...

A MÁRIA NÉV A HÉBER "Mirjám" névből származik. Jelentései:

1.) keserűség, szomorúság, keserű —

2.) ellenálló, lázadó, fegyelmezetlen.

Az evangéliumok több Mária nevű asszonyt említenek, (pl. Lázár nővérét, Klópás feleségét, Jakab és József anyját, vagy a magdalait), de közülük messze kiemelkedik Szűz Mária, József későbbi felesége,

Erzsébetnek (Keresztelő János anyjának) közeli rokona, Dávid leszármazottja, az Úr Jézus édesanyja, aki betöltötte a zsidók kultikus tisztulási törvényét, Egyiptomba menekült Józseffel és a gyermek Jézussal, majd Názáretben élt, a 12 éves Jézust magával vitte a jeruzsálemi templomba, jelen volt a kánai menyegzőn, Jézus galgotali keresztjénél. Bibliánkban a tanítványi imaközösség tagjaként olvasunk róla utoljára.

Szűz Mária személyét leghelyesebb biblikusan, Jézusra tekintettel néznünk! Az Újszövetségben Jézus személye mellett Szűz Mária is eltörpül, ahogyan Isten nagyságához képest bármely ember csak porszemnyi lehet. Az evangéliumokban Szűz Mária az Isten alázatos szolgálólánya, és nem a menny Királynője. Példás igehallgató, aki a 12 éves Jézus szavait "megőrizte szívében" (Lk 2,51). — Jézus nem tagadja meg a vérségi kötelékeket, de az Úr Jézus által teremtett közösségben a vérségi kapcsolatoknak nincs szerepe! "Miért kerestetek engem? Nem tudjátok, hogy az én Atyám házában kell lennem? (Lk 2,49)": "Jézus azt mondta (anyjának!): Vajon énám lartozik ez, vagy terád, asszony?" (Jn 2,4). "...így szölt anyjához: Asszony, íme a te fiad!" (Jn 19,26). "Az én anyám és az én testvéreim azok, akik az Isten Igéjét hallgatják és megtartják" (Lk 8,21). "Boldog az az anyamé... De még boldogabbak azok, akik hallgatják és megtartják..." (Lk 11,27-28). Jézus mennybemenetele után "anyja Mária" is (Csel 1,14) a tanítványok jeruzsálemi imádkozó közösségének egyik (!) tagja, minden különleges kiemelés nélkül. Az anya, és — Lk 2,7 szerint — elsőszülött (!) fia közötti természeti kapcsolat ekkorra már átalakul hitbéli kapcsolattá; Mária hívő keresztvén asszony lett. Augusztinusz szerint "nagyobb dolg, hogy Mária Krisztus tanítványa lett, mint az, hogy anyja volt!"

...SZENVEDETT...

Jézus Krisztus szenvedése már Betlehemben kezdődött, azzal, hogy Isten létére "szolgai formát vett fel, emberekhez lett hasonlóvá" (Fp 2,7) s állatok istállójába született. Heródes miatt szülőházából menekülnie kellett. Értetlenség vette körül családjában (Lk 2,49 és Lk 8,19-21), s a vallási elit körében (Mk 3,4-6). Bántotta tanítványainak hitetlensége (Mt 17,16-20), Jeruzsálem nécének lelki vaksága (Lk 19,41-42), de Péter tagadása (Mt 26,69-75) és Júdás árulása (Lk 22,47-48) is. Lelki szenvedéssel járt, hogy Jézus tudta: meg kell halnia (Mt 16,21) és a Gecsemáné-kertben ettől vissza is borzadt (Lk 22,39-44). Szenvedett — működése kezdetekor — a pusztában a Sátán kísértésétől is, és szenvedett elfogatása után a kihallgatás lealázó vallatása, durva katonák gyalázkodása és a leköpdösés miatt, testileg pedig a korbácsütések, a keresztia terhe és a keresztrefeszítés kínjai következtében, megjárva pokol kínjait, az Atyától való elhagyatottság mélységeit. MIÉRT? (Hiszen Jézus teljesen büntelen és ártatlan volt!) MIATTUNK, HELYETTÜNK és ÉRETTÜNK!

A bűnesettől fogva mindenkire kihat az eredeti bűn, az ősbűn, melyen az ember föllázadt Isten ellen, és Isten nélkül, Istennek hátat fordítva, Istennel ellenségeskedve él. Emiatt Isten haragszik, és a bűnt halállal bünteti. Jézus a mi bűnünk miatt bűnhődött, helyettünk önként vállalta a szenvedést, hogy ne nekünk kelljen Isten átkát

hordoznunk, örök halálba, kárhozatra jutnunk: ettől váltott meg minket Jézus Krisztus (Kol 1,13-14). De hogy ezt értem tette Jézus, hogy miattam szenvedett, és eleget tett helyettem, ezt csak szívem hite ismeri fel. Aki ezt így elfogadja, annak számára az Úr Jézus "békeséget szerzett a keresztfán kiöntött vére által" (Kol 1,20), megváltotta a hívőt azért, hogy átokká lett értünk (Gal 3,13). Áldozatával bűnbocsánatot szerzett (Zsid 9,28), és így jó lelkiismeretünk lehet Isten szent színe előtt (Zsid 9,14).

Ezt nem lehet viszonzni, de lehet hálával fogadni, és Jézus Krisztust Megváltóként szolgálni!

Hiszed-e ezt? Teszed-e ezt?

...PONTIUS PILÁTUS ALATT...

PILÁTUS (= hajítódárdával ellátott, a felfegyverzett) a világorlamat gyakorló Római Birodalom helytartója volt Júdeában (és Samáriában) Kr. u. 26-36-ig. Ő felelt a császárnak, hogy az adóüggyek a római érdekeknek megfeleljenek, és ő volt a legfőbb bíró is. Mint egykori római lovag, katonai csapatokkal is rendelkezett, részben a hegyi lakosságból sorozva (de nem a zsidók közül).

Pilátus — a korabeli források szerint — hajthatatlan és kíméletlenül kemény volt. Kormányzását jellemezte a megvesztegethetőség, és az erőszakosságok, a rablások, kihívó sértegetések, bírói ítélet nélküli kivégzések, folytatólagos és kibírhatatlan kegyetlenkedések sora. Mindezzel a lakosság elégedetlenségét, majd elkeseredését váltotta ki. Már működése elején provokálta a zsidókat, amikor a római légiók jelvényeit — rajtuk a császár képmását — bevittette Jeruzsálembe. Ezt az intézkedését vissza is kellett vonnia. Amikor pedig a Jeruzsálemi vízvezeték építési költségeit a templom kincstárának terneje rendezte, ezt a zsidók súlyos szentségtörésnek tartották.

Pilátus hallgatta ki Jézust, és noha ártatlanságáról meggyőződött, a zsidók erőszakos (zsarolás-szerű) követelődésének engedett, s kiszolgáltatta nekik Jézust, hogy megfeszítsék. Pilátust óvta volna felesége (Mt 27,19) Jézus elítélésétől. Pilátus eljutott addig, hogy megkérdezze Jézustól: "Mi az igazság?" (Jn 18,38), de Jézus válaszára már nem volt kíváncsi. (Mi vajon meghallgatjuk-e Jézust?)

Pilátus bukását saját kegyetlensége idézte elő. Amikor egy samáriai zerándokcsapatot katonáival szétveretett, bepanaszolták, és emiatt Rómába hívták, hogy felelősségre vonják. Állítólag emiatt öngyilkosságot követett el (más forrás szerint kivégezték).

Isten a világtörténelem Ura, aki a világpolitika gépezete által is üdvösséges tervét valósítja meg, sokszor rejtetten, vagy ellenkező látszatok közepette is. Gondoljunk erre, amikor — látszólag egyáltalán oda nem illően szerepel ez a név: "Pilátus — a Credo-ban"!

...MEGFESZÍTETT...

Izráel népe a főbenjáró bűnököt halálra kövezéssel büntette, de a bálványimádók és istenkáromlók tetemét megbélyegzésül még egy keresztre is fölakasztotta, tudva, hogy "átkozott Isten előtt az

akasztott ember" (SMóz 21,21kk.). Az ilyenek ezt követően is csak a szegyen-temetőben kaptak ideiglenes helyet...

Amióta Izráel római gyarmat lett, a főbenjáró bűnököt (pl. nép-lázítás, rabszolga-lázadás) — a karthágóiaktól átvett — római szokás szerint keresztthalállal büntették. Akkoriban ez volt a legkegyetlenebb, leglealázóbb és legmegvetettebb halálnem: megkorbácsolással kezdődött, majd az elítélt saját kezűleg vitte keresztgerendáját a szegyenmenet élén a városon kívüli vesztőhelyre, ahol három vasszeggel (a két csuklóját és lábfejeit kifeszítve) a keresztfához szegezték, — élve! A halál csak hosszú órák elteltével, iszonyú kínok közepette állt be. (Origenész arról tudósít, hogy egyes keresztrefeszítettek két napon át is kínlódtak.) A halál oka: megfulladás. (Az elítélt — gyengülésének arányában — egyre kevésbé tudott lélegezni, testének súlyát légzőizmaival nem tudván ellensúlyozni. A keresztlen legfölül egy táblán (ez volt az ún. "titulus") közölték a büntetés okát. (Római polgárt azonban nem volt szabad sem megkorbácsolni, sem keresztre feszíteni.)

Annak, hogy Jézus Krisztust keresztre feszítették, van jelentősége: "Krisztus... átokká lett értünk" (Gal 3,13), hogy a bűn ránk nehezedő átkát engedelmesen (Fp 2,8) magára vegye. Isten a bűnt megvesztegethetlen haraggal megítélte, de haragját nem rajtunk töltötte ki, hanem egyszülött Fián. Emiatt a kereszt olyan mentségünk, mint az ércbígyó (Jn 3,14) volt a zsidóknak a pusztában, hogy aki hisz Jézus Krisztusban, az el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Így lett a keresztfa az élet fája (Jel 22,2 és 14). Akik pedig Krisztuséi, azok Őt követve főveszik, és szolgálatuk szerint hordozzák keresztjüket.

Helyettem (!) feszítettett meg Krisztus, "hogy egészen az Ővé legyek, az Ő országában, Ő alatta éljek és Őt szolgáljam örök igazságban, ártatlanságban és boldogságban" (Luther M.: Kis Káté).

Jézus utolsó szavai a keresztben tanúskodnak ellenszerezetéről, lélekmentéséről, gyermeki hűségéről is.

...MEGHALT...

Az Úr Jézus halála VALÓSÁGGS halál, és nem tetszhalál! (Halála után még szíven is szúrták — Jn 19,34). ÁLDOZATI halál, hasonlóan az ószövetségi engesztelő ünnep áldozati báránységhez, melynek vérével a főpap a "Szentek Szentjében" megintette a szövetségláda födelét — a bűn miatt haragvó Isten kiengesztelésére. Megváltó Krisztusunk "a tulajdon vérével ment be egyszer s mindenkorra a szentélybe, és örök váltságot szerzett". (Zsid 9,12.20)

"Ezzel az egy áldozattal beteljesedett és egyúttal kimerült minden szertartásos jellegű áldozatnak az értelme és jelentősége. Többé nincs szükség semmiféle szertartásos áldozatra, — a Krisztus golgotai véres áldozatának vértelen megismétléséül szánt 'mise-áldozatra' sem...

Most már csak egy áldozatra van szükség és erre vagyunk Krisztus értünk hozott áldozatával elkötelezve: önmagunkat, lelkünket-testünket, egész életünket kell odaadnunk, odaáldoznunk annak a Jézus Krisztusnak, aki tulajdon vére árán váltott meg bennünket és teljesen sajátjává tett... Az újtestamentomi kegyelem rendjében ez a mi 'értelmes istenszolgálatunk'. (Rm 12,1)" (Pröhle Károly: A hit

világa, 246. lap.) — Jézus Krisztus halála előre és többször is MEGJÖVENDÜLT eseményként teljesedett be (Mt 16,21), mint MEGVÁLTÓI halál (1Pt 1,18-19): "Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a juhokért... én odaadom az életemet, hogy azután újra visszavegyem... én magamtól adom oda... ezt a küldetést kaptam az én Atyámtól". (Jn 10,11.17.18) Eszerint ÖNKÉNT VÁLLALI halál, az Atya iránti engedelmisségből. — Jézus Krisztus minden emberért, a világ összes bűnéért halt meg, "hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen" (Jn 3,16). Üdvözítők halála BŰCSÁNATSZERZŐ halál: "ez az én vérem, a szövetség vére, amely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára" (Mt 26,28). Ez szünteti meg bűnösségünk ítéletes, vétkes tartozás jellegét.

Megváltó Urunk halála — minden ellenkező látszat dacára — GYŰZELMES halál, amely nemcsak a bűn, hanem a halál és a Sátán (= a vádló) fölötti diadal is (1Kor 15,55 s Rm 8,31-39), hogy jó lelkiismerettel (Zsid 9,14) "hálaadás közt éljünk, és szolgáljunk Istennek tetsző módon: tisztelettel és félelemmel (Zsid 12,28).

— Atyám! Áldlak Megváltómért! Kérlek, adj nekem igaz hitet, hogy életben s halálban Őbenne reménykedjem! Ámen!

...ELTEMETETT...

Krisztus Jézus "nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem dicsőségéről lemondott..., emberekhez lett hasonlóvá...; megaláztatta magát, és engedelmessé lett mindhalálig" (Fp 2,6-8), majd az ott és akkor szokásos módon "ELTEMETETT".

A temetés a legközelebbi hozzátartozó kötelessége volt, és a hőség miatt, valamint a kultikus tisztátalanság elkerülése végett lehetőleg még a halál beálltának napján tanácsos volt elvégezni, a lakóhelyen kívüli családi sírkamrában, az ősök csonjai mellé. Szokás volt a sziklába vágott vagy barlangból kialakított sír.

A tetemet szokás szerint bealzsamozták, illatszerekkel megkenték, gyolccsal bebugyolálták, ezután a kedves halottat elsiratták, az iránta érzett tiszteletet és hálát hangosan kinyilvánították s emlékére sírkövet állítottak. — JÉZUST halálában is VÁLLALNI sietős, áldozat-igényes és kockázatos dolog volt. Sietni kellett, hogy a nyugalom napja. a szombatnap kezdete (tehát még nagypéntek este, az első csillag fejtése) előtt befejeződjék minden ténykedés — a nyugalom napjának megszentelődése végett —. Áldozatos lemondást is igényelt ezen a napon a Jézus tetemével való foglalatosság, mert 4Móz 19,11-13 szerint a zsidót egy holttest érintése kutlikusan, azaz istentiszteleti szempontból tisztátalanná teszi, és az ilyenek — halálbüntetéses terhe mellett — nem vehettek részt a másnapi páska-vacsorán. Arimátiai József és Nikodémus — Jézusért — kész volt erre is. — Kockázatos volt továbbá egy keresztfán, vagyis a legmegvetőbben kivégzettnek a tisztas eltemetése, minthogy temettetőnek és gyászolóknak egyaránt számolniuk kellett a római hatóságok és a zsidók ellenszenvével. Mindezt vállalta arimátiai József, Nikodémus, "magdalai Mária és a másik Mária" (Mt 27,61) és Lk 23,55 szerint "az asszonyok". (A "másik Mária Mk 15,47 alapján József anyja). v.ö. még Jn 19,39-40.

Mindezekhez még költségek is járultak a gyolccsra, illatszerekre és drága kenetekre. — VÁLLALNÁL-E TE MA VALAMIT JÉZUSÉRT?

Jézus temetése bizonyítja rá, hogy az Ő iránti szeretet, a felelősség, a gyász fájdalma, a tisztelet és hála él az Ővéi szívében és kifejeződik földi maradványainak eltakarításánál. — Mindez arra emlékeztet: A KRISZTUSBAN MEGHALTAK ÜDVÖZÜLNEK!

...ALÁSZÁLT A POKLOKRA...

POKOL = az Istennel való boldog közösség el-nem-nyerése, az Istentől való végérvényes személyes elfordulás állapotából, akaratának és rendjének végérvényes és személyes megszegéséből következően. Rögtön a halál után bekövetkezik büntetésül, és örökké tart, s ezen akkor már nem lehet változtatni, vagyis nincs már remény, és emiatt senki sem okolhat mást, csakis önmagát. Az ember életét az örök kudarcnak ez a lehetősége azáltal fenyegeti, hogy (akarata szabad döntésével) ellenállhat Istennek és elutasíthatja Őt. Ezért szólít meg az Ige: térj észhez és térj meg! Mert nemcsak az Isten országa van "közel", hanem a pokol is "közel" — a meg nem térőkhez.

A POKOL: örök elátkozottság (Mt 25,41), Istentől elszakadottság és elhagyatottság (KÁRHOZAT), és a démoni hatalmaknak való kiszolgáltatottság "helye", állapota. Ez több, mint a sztálingrádi csata, az auschwitzi haláltábor, vagy a szörnyűséges vietnámi háború. Nem testileg, és nem is helyileg képzendő valóság. Ez az Istentől való "végtelen" lelki eltávolodottság.

Az Istentől teljesen eltávolodottan élő, akaratától "függetlenül" élő emberek többnyire gátlástalanná válnak, mert nem ismernek tekintélyt maguk fölött, akire hallgatnának és aki felé számadási kötelezettséget éreznének. Pedig nem csinálhatok bármit, következmények nélkül, mert felelnem kell Istennek. Hogy ne nekünk kelljen "felelnünk", Krisztus miattunk és érettünk vállalta, elszenvetde a poklot, a láthatatlan világ "negatív pólusát". Ilyen Urunk van, aki így szól az Igében: "Ne félj, én vagyok az első és az utolsó, és az élő: halott voltam, de íme, élek örökkön-örökké, és nálam vannak a halál és a pokol kulcsai" (Jel 1,17-18). Ezen nagyobb az örömünk, mint félelmünk a pokoltól, a sötétség hatalmának való reménytelen kiszolgáltatottságtól.

Jézus — halála után sem maradt tétlen, hanem alászállt a poklokra, egyszeri üdvöseményként (1Pt 3,19), a "börtönben levő" lelkekhez, prédikálni: mert Ővé az utolsó szó! És a halál nem megsemmisülés; személyiségünk megmarad, és Isten számon tart minket, életünkben és halálunkban egyaránt. Még életünkben dől el üdvösségünk kérdése.

...HARMADNAPON...

Jézus előkészítette tanítványait az Őréá váró sorsra (Lk 17,25 és Ézs 53), de arra is, hogy nem maradjon sír foglya. Először csak általánosságban szól nekik szenvedéséről és haláláról. Másodszor hozzáteszi, hogy bűnösök kezébe kerül. Végül mindennek szörnyű módját is közli: megkínózzák és keresztre feszítik (Mt 16,21; 17,23; 20,19), de feltámad "HARMADNAPON" (más helyeken: három nap múlva), ami közhasználatú fogalmazás a "rövidesen" kifejezésre: Hós 6,2. "Harmadnapon" — e szó a reménység Igéje, minden kilátástalannak tűnő reménytelenségben, mert

Isten kész minden hívőt megajándékozni a reménység kegyelmi ajándékával. "Harmadnapon fel kell támadnia": ez nem mond el mindent a továbbiakról. Istennek vannak titkai. Ilyen a távolabbi jövő is. A következő lépést azonban az Ővéinek nyilvánvalóan megmutatja.

"Harmadnapon fel kell támadnia" mondanivalója az is, hogy a halál — Isten munkájából — semmit sem akadályozhat meg végérvényesen.

A kinyilatkoztatott Ige: "harmadnapon", nem jutott el a tanítványok szíve közepéig, hiszen kételkedéssel vegyes rettenet fogta el őket Jézus megjelenésekor (Lk 24-37-38), erre aztán nem számítottak! Arra figyelmeztessen ez bennünket, hogy feszítsük meg figyelmünket, ha Isten Igéje szól hozzánk! És őrizzük meg az Igét szívünkben és gondolatainkban, és vegyük azt teljesen komolyan! Akkor is, ha tartalma kedvezőtlennek, vagy ígéretesnek, esetleg teljesen hihetetlennek tűnik is.

"Harmadnapon" — ez olyan ("Jézus nélküli") sötét napokra utal, amikor Jézus minden hívét, még tanítványait is elfogja a kétségbeesés és kételkedés, talán még a hitelenség is. Kell, hogy hitünkkel ennél távolabbra is tudjunk tekinteni, mert a "Jézus nélküliség" nem vég nélküli. Igazában véve ilyen napok csak akkor és ott, csak egyszer voltak. Jézus — azóta — szüntelenül az Ővéivel van: "veletek vagyok minden napon a világ végezetéig" (Mt 28,20).

Havasi Kálmán

Luther karácsonyi gyermekéneke Így ünnepelték a karácsonyt Luther házában

Felállítottak egy kis jászolt. Gyermekek, felnőttek köréje gyülekeztek. Ekkor angyalnak öltözve előáll egy valaki s énekel: "Mennyből jövök..." Eléneklí Luther karácsonyi gyermekénekeinek első öt versét:

1. Mennyből jövök, a magasból.
jó a hírem, hozzátok szól,
Nagy az újság, amit nektek
Elmondok most, eléneklek.
2. Ím egy szűztől ma született
Egy kis gyermek érettetek,
Szép kis gyermek, szelíd zsenge,
Örömötök lesz öbenne.

3. Úr Krisztus néki a neve,
Szabadító jött el vele,
A Megváltó-Isten maga,
Nála bűnünk bocsánata.
4. Mit Isten rég elkészített,
Meghozza üdvösségetek,
Hogy együtt éjünk mindnyájan
Mindörökké országában.
5. Jel is tanúskodik róla:
Egy szegényes bölcső s pólya.
Ki a mindenséget tartja —
Jászol rejti, lepi szalma.

A gyermekek most mind felelnek a 6. vers eléneklésével:

6. Föl hát mind! Zengő dalokkal
Menjünk el a pásztorokkal,
Mit Isten adott Fiában,
Lássuk, induljunk vidáman!

Ezután a gyermekek a jászolt körbeállják s egyenként egy-egy verset mondanak vagy énekelnek. Kezdi a legkisebb a 7. verssel. Majd még öten mondják vagy éneklük a 8-12. verseket.

7. Szívem, figyelj, úgy megtudod:
A jászolban ki fekszik ott,
Ki az a hamvas csecsemő?
A gyönyörű kis Jézus ő!
- a 2. gyermek:
8. Nemes vándor, idegenbe
Érkeztél hozzám sietve
S mint bűnöst nem vetettél meg.
Hogy' háláljam meg, míg élek?
- a 3. gyermek:
9. Teremtőm, Úr földön s égen:
Magad megaláztad mélyen.
Rongy széna szállásod jele,
Ökör s szamár eledele.
- a 4. gyermek:
10. Bár e világ kitágulna
S mindjárt színaranyból volna,
Szűk lenne ahhoz és csekély,
Hogy mint bölcsőbe beleférj!
- az 5. gyermek:
11. Fényes selyem, bársony helyett
Durva széna fekvőhelyed.
Így is jöttöd nagy Királyé,
Ékességed mennyországé!

a 6. gyermek:

12. Tetszett néked, hogy meglássam
Az igazat e világban:
Kincs, pompa nálad mit sem ér,
Meg nem segít, jót nem ígér.

Felnőttek, gyermekek mind eléneklik a 13-14. verseket:

13. Ó, Kis Jézus, maradj nálam,
Készíts szívem kamrájában
Temagadnak csöndes helyet —
Hogy soha ne feledjelek!

14. Így vidámsággal beteljek,
Szép bölcsődalt énekeljek
S táncoljak a jászol körül,
Hol mindenki szívből örül.

Ennél a sornál megmozdul a kör, egymásnak kezét nyújtanak s körtáncot járnak, ugrándoznak.

A zároerverset valamennyien éneklük.

15. Eg-föld, dicsérd Istent, imádd,
Íme nekünk adja Fiát!
Ezt zengik angyalseregek
S új esztendőöt köszöntenek.

Az eredetiből fordította (1984. január havában)

Scholz László

U.i. Valószínű, hogy Luthernek Margitka nevű leánya születése (1534. dec. 17.) adta az indítást a gyermekének megírására s eljátsztatására házsoan. Dallama ekkor még egy világi dallam volt. 1539-ben szerezte az azóta ismert s énekelte dallamot (Ék. 150. sz.)

Karácsony ünnepe (Ézs 9,1-6)

A textusról

"Ez a híres karácsonyi antifóna tele van nehézségekkel, mind a részletek magyarázatát, mind az egésznek a jelentését illetőleg" (A. Schoors). Sok egzegéta szerint a textusnak már 8,23-mal kellene kezdődnie, mert így összefüggő egész. Az írásmagyarázók nem adnak egyértelmű választ a szerzőre és az időpontra, valamint a földrajzi helyre vonatkozólag sem. Sokan ézsaiás szerzőségét is elvitatják,

egyrészt a tartalma, másrészt a stílusa miatt. A könyv mai alakját szerkesztő(k) munkája eredményének tartják. Minden valószínűség szerint Kr.e 732-re datálhatjuk, amikor Tiglat-Pilezer, AsszírIA királya elfoglalta Ijjont,..., Gileádot, Galileát, Naftáli egész földjét és fogságba hurcolta azok lakosait AsszírIAba (2Király 15,29). Ha mégis kitarunk Ézsaiás szerzősége mellett, még mindig kérdéses, hogy milyen kortörténeti helyzetben mondta el igéjét. Az mégis bizonyos, hogy konkrét történeti helyzetben hangzott a prófécia. Vesztés háború idején, reménységükben csalódva, politikai rezignáltságban, amikor Izraelnek nem volt világtörténeti jelentősége, állami önállósága csaknem megszűnt. Ebben a helyzetben beszél a próféta a világosságról, reménységről és nagy fordulatról. Ezt a fordulatot Jahve viszi véghez. Ő az alanya az eseményeknek. A szabadulást egy királyi gyermek hozza, aki a végső hatalmas uralkodó lesz, s nem csupán a dávidházi királyok egyike.

Az eljövendő öröm három hasonlata: világosság, aratás és zsákmányosztás. A három képből megfestett öröm három oka: 1.) Megszűnik a sanyargatás. Midiján napja Gedeon történetére utal (Bír 7,1kk), amikor a helyzet kilátástalan volt, s a szabadulást az ÚR hozta és nem az emberi erőviszonyok. 2.) Elég (elhamvad) a katonai felszerelés, az ellenség teljesen értelmetlenné lesz, a jövőben sem fog tudni támadni, így tartós lesz a béke. 3.) A legfőbb oka: megszületik a királyi GyermeK, ezért szabadul meg a nép az elnyomástól és ezért köszönt be a béke. A messiási korszaknak ez a beköszöntése nem a dolgok természetes menetéből fakad, hanem Isten újjáteremtő munkája, csoda a földi teremtett világban (D. Proksch).

Igaza van Gottfried Voigtnak abban, hogy karácsonykor nem szabad az embereket egezetikai-hermeneutikai problémákkal leterhelni. Nekünk nem egyszerűen a textust kell prédikálnunk, hanem ennek üzenetén keresztül annak az istennek a cselekvését, Aki — "féltő szeretetével" — meg akar érkezni gyülekezetéhez, minden emberhez, hozzánk. Viszont érdemes megszívlelni Bonhoeffer figyelmeztetését, hogy "mi még nagyon kevésé olvassuk az Újtestamentumot az Ótestamentum felől". A perikópa divergáló kijelentései Jézusban, a megszületett GyermeKben futnak össze. A "sötétségben járó nép" az emberré lett Isten Fiában, Jézusban lát nagy világosságot. A halál árnyékának földjén lakókra az Ő világossága ragyog. Őbenne következik be a nagy fordulat, amelyet Isten az emberiséggel cselekszik. Textusunknak konkrét történeti háttere van. A mi konkrét történeti "hátterünk" a "ma", amelyben élünk!

"... Legyen a betlehemi énekből öröm ..."

Juhász Gyula sokat idézett (de sajnos legtöbbször megkurtítva közölt) Betlehem című versének utolsó versszakában ezt kéri:

Ó emberek, gondolatok ma rá
S gondolatok rá holnap s minden áldott
Napján e múltó életnek s legyen
A betlehemi énekből öröm,
A karácsonyi álomból valóság
És békessége már az embereknek!

Isten is ezt szeretné. Hogy ne csak karácsonyi ünnepeink és szép karácsonyi énekeink legyenek, hanem a betlehemi, karácsonyi énekeink nyomán támadjon öröm a szívünkben és legyen békességünk.

Lehet-e az embernek maradandó öröme? Vagy nem joggal írja-e kételkedve Ady Endre Karácsony című versében: "Ha ez a szép rege / Igaz hitté válna, / Óh, de nagy boldogság / Szállna a világra". A karácsonyi legendák (pl. Selma Legerlöf legendái) is mind azt jelzik, hogy az embernek a szívében hol rejtetten, hol nyíltabban ott él az igazi öröm utáni vágyakozás.

Néha egy jelentéktelen kötőszó is mély tartalmat hordozhat magában. Ezen a karácsonyon az örömmel kapcsolatosan is ilyen mély jelentést tartalmaz a kötőszó a "mert". Az öröm forrására és okára mutat rá. Lukács evangélista karácsonyi tudósításában: "Ne féljete, mert íme hirdetek nektek nagy örömet, amely az egész népnek öröme lesz." Itt az ÚR megszületése az alapja az örömnak. Az ézsaiási prófécia is azt mondja el, miért örülhet a nép. Mindkettő egy Gyermekek megszületése a családban. Ahol várták és készültek érkezésére, ott egy család gazdagodik megérkezésével. Örömben és előre nem látott gondokban egyaránt. Annak a Gyermekeknek a megérkezése, akinek a megszületését ünnepejük karácsonykor, az egész emberiség számára örömet hoz.

Luther ezt így mondja: "Ebben az ígében a "nekünk" szócskára jól oda kell figyelniünk, mert minden ezek múlik. Minden gyermek, aki megszületik, önmagának vagy szüleinek születik. Egyedül ezt a Gyermekek illeti meg: nekünk született. Mindannyiunk számára, a mi javunkra született. Önmaga számára nem kellett volna megszületnie. Mindene és minden, amit születésétől kezdve vagy emberként cselakedett, a miénk. Nekünk szolgált vele, mert üdvösségünké lett. Ez a szó "nekünk" (=értünk) szilárd hitet követel. Mert ha ezerszer is megszületett volna és nem nekünk (értünk) született volna, ezzel nekünk semmit sem segített volna".

Ennek az ígének a gazdagsága azonban nem csupán a jászolbölcsőben fekvő, megszületett Gyermekekben, hanem Jézus egész földi életútjában, halálában és feltámadásában teljesedett be és bontakozik ki számunkra. Máté evangélista Jézus igehirdető szolgálatának a kezdetén ennek az ígének a beteljesedéséről ad hírt (Mt 4.12-15). Hogy az a világosság, fény és öröm, amiről itt hallunk, ne rekedjen meg karácsony ünnepének nagyon szép, meghitt és szükséges, de elmúló hangulatánál, bontsuk ki korának csomagoló burkából, hogy magával az Ajéndékkal találkozunk és gazdagodjunk.

Karácsonyt a fény és ragyogás ünnepének is mondhatjuk. Már az Ótestamentumban is azonban többet jelent a világosság a fizikai értelemben vett fénynél. A fény, a világosság, a ragyogás Isten üdvösséges jelenlétének a szimbóluma. Jézus önmagára vonatkoztatva mondja: Én vagyok a világ Világossága. Sötétségben botorkáló emberek az Ő világosságában láthatjuk meg az élet világosságát. Az Ő feltámadása világosságként ragyog ránk, "a halál árnyékának földjén lakókra".

Az ézsaiási prófécia Gyermekeinek neveiben Jézusra ismerhetünk. Ezeket a neveket — Luther szóhasználata szerint — prédikálni kell és e nevek viselőjének tetteit dicsérni és magasztalni kell. Így is fogalmazhatunk: ezek a nevek egyúttal elmondják ennek a Gyermekeknek az "uralkodói programját" is.

Csodálatos Tanácsos. Nem emberi, tévedéseknek kitett vélemények-

hez igazodott, hanem Isten akaratára figyelt. Gyakran keresztették szavait és cselekedeteit a konvenciók embertelen képviselői, s ennek az ellentétnek a vége a kereszthoz vezetett. Pedig csodálatos volt szeretete, amellyel megáldotta a kicsinyeket, észrevette a kisemmi-zetteket, gyógyította a betegeket, megvizsgálta a sebzett szívűket. Követőiben is ezt munkálja, — el egészen még a rosszakarók, ártók és ellenség szeretetéig.

Erős Isten lett. Pedig egy ács-családban, istállóban látta meg a napvilágot. Csecsemőként menekíteni kellett Heródes kegyetlen féltékenysége elől. Az éj sötétjében, imádkozás közben, árulásal fogták el, hamis váddal ártatlanul ítélték halálra és gonosztevők módjára végezték ki. Ereje pedig szelídsége, szeretete és bocsánata volt. Ereje éppen abban volt, hogy földbe hullott gabonamagként, önmagát másokért halálba adta. Erejét pedig az evangélium szavába és a szent-ségek leplebe rejtette és általuk ma is hatalmasan munkálkodik szerte a világban.

Illik rá az Örökkévaló Atya név is. Bár önmagát Fiúnak nevezte, aki Atyjának engedelmes volt a kereszthalálig, övéinek még is ezt mondhatta: Én és az Atya egy vagyunk. Aki engem látott, látta az Atyát. Most gondviselő Atyaként pásztorolja népét és gondja van övéire. És amikor reánk tör a legkínzóbb sötétség, a halál éjszakájában, akkor világosságként ragyognak szavai: "Ne félj, én vagyok az első és az utolsó, és az élő; halott voltam, de íme élek örökkön-örökké, és nálam vannak a halál és a pokol kulcsai" (Jel 1,17-18).

Már megszületésekor a Békesség Fejedelme volt. Az öröm és a béke személyétől elválaszthatatlanok. A Békesség Fejedelme megajándékoz a szív békéjével és jó lelkiismerettel, mert rendbehozza dolgunkat Istennel és az emberekkel. Békét teremtő emberekké formál bennünket. Az ótestamentumi béke (sálóm) azonban több a szív békességénél és a háború nélküli állapotnál. A külső, politikai békét éppenúgy tartalmazza, mint a jólétet, a boldog emberi kapcsolatokat éppenúgy mint a szociális igazságosságot az özvegyek, árvák és betegek, általában az elnyomottak és kisemmizettek számára. Ma, ezek a számunkra békés karácsonyon is sokféle testi-lelki szenvedés és nyomorúság, a világ több pontján a háború vérontása beárnyékolja embermilliók életét. S ma már a Földön az élet megsemmisítésének a lehetősége is rénként kísért.

Isten engem akar, hogy békében éljek Voie és embertárimmal. Ezért jött közénk a földre a megszületett Gyermekekben, Jézus Krisztusban!

Karácsony: Isten féltő szeretetének az ünnepe. Mindenki számára nagy világosság ragyoghat fel az élet sötétségében és a halál árnyékának földjén. Hogy a betlehemi eseményből legyen "öröm a karácsonyi álomból valóság és békessége már az embereknek!". A karácsonyi örömhír arra szólít fel és bátorít mindnyájunkat, hogy bizalommal számoljunk Istenünk féltő szeretetével!

Sárcány Tibor

Óév este (Jn 12,35-36)

"Sebten elmúlik rövidke időm...!"

A "világosság" a Szentírásban

"A világosság témája átszövi az egész bibliai kinyilatkoztatást. A Teremtő első tette az volt, hogy elválasztotta a világosságot a sötétségtől (Ter 1,3k). Az üdvösségtörténet végén pedig maga Isten lesz a világossága az újjáteremtett mindenségnek (Jel 21,5). A fizikai világosság, amely ideleln az éjszaka homályával váltakozik, átadja majd a helyét a sona el nem halványuló világosságnak, amely nem más mint Isten (1Jn 1,5)... " (Biblikus Teológiai Szótár, 1434) A továbbiakban itt megjelölt forrás alapján szeretném összefoglalni — erősen rövidítve — mindazt, amit a Szentírás a világosságról elmond.

1. A világosság teremtője a világosság Istene. Persze, az Isten alkotta a sötétséget is, ezért mindkettő ugyanazzal az énekekkel dicséri a Teremtőt (Zsolt 19,2k).

2. A fény — a többi teremtményhez hasonlóan megmutat valamit alkotójából. A fényesség az a ruházat, amelybe Isten öltözik (Zsolt 104,2).

3. A világosság Isten adománya. Megszületni is annyi, mint megélni a napvilágot (Jób 3,16).

4. A sötétség fenyegető csapás (Ex 10,21), a világosság eszkatológikus ígéret (Ézs 9,1) ez azonban nemcsak egy eljövendő, csodálatos nap világossága (Ézs 30,26), annál több is, akkor "maga az élő Isten lesz övének világossága" (Ézs 60,19kk).

5. Az eszkatológikus ígéretek egy része Krisztusban beteljesedett, ő a világ világossága (Mt 4,16). már gyermekkorában is a felkelő Napot köszöntik benne (Lk 1,78kk). Jézus többször is — vakok meggyógyítása során is — beszél arról, hogy Ő a világ világossága (Jn 9,5), s ebből is következik, hogy elfordulnak tőle emberek, akik jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot, mert tetteik gonoszak voltak (Jn 3,19).

6. A Jézusban lévő világosságot "elfátyvolozza a test alázatossága" (1438), kivéve a megdicsőülés perceit, ami is "elővételezi" (előlegezi) a feltámadt Krisztus állapotát" (Csel 9,3; 22,6; 26,13).

7. Olykor a Sátán — az ember elcsábítása érdekében — a világosság angyalának tetteti magát (2Kor 11,4). Az embernek — kettejük közé szorulva — el kell döntenie, hogy "a világ fiai" vagy "a világosság fiai" közé tartozik. Krisztus megjelenése segít e döntésben, sőt sietteti azt, hiszen az előbbieket elmenekülnek a fény elől, nehogy tetteikre fény derüljön, a világosság fiai kimennek a fényre (Jn 3,19kk). Tulajdonképpen erre hív is, a sötétségből a világosságra (1Pt 2,19), a sötétség hatalmából Fia Országába (Kol 1,12kk) az Isten, ezt a lehetőséget ajándékozta már a keresztségben is (Ef 5,14), amikor ránk ragyog Krisztus. Ebből következik, hogy úgy kell élnünk, mint a világosság fiainak (Ef 5,8).

8. A világosság "fegyvereit" fel kell öltetni (Rm 13,12kk), a világosság gyümölcseit teremni kell (ezek: a jóság, igazság, egyenes-ség — Ef 5,9), s a szeretetről lehet megismerni, valaki a világosságban él-e vagy a sötétségben (1Jn 2,8-11).

9. Mindennek csúcsa és végső célja az igazak "színeváltozása" (megdicsőülése) az Isten országában ("Akkor majd az igazak fénylenek Atyjuk országában mint a nap!" Mt 13,43). Ez is csak úgy történhet, hogy a választottak látni fogják Isten arcát, s annak világosságra ragyogja be őket" (Jel 22,4).

Textusunk Jézus figyelmeztetése a világosság jelenlétének változandóságáról: Ő, mint a világosság forrása, nem mindig lesz együtt tanítványaival. Az idő, az alkalom elmúlik. Az egezeták figyelmeztetnek arra, hogy János szerint ez a beszélgetés volt az utolsó Jézus nyilvános működésében, ezzel fejezte be nyilvános működését. A szövegben foglaltakon túl nyilván ezért is került az óévi textusok közé.

A sötétség a világosságban is fenyeget. Érdeemes a "katalambánó" jelentését végiggondolni: "megragad, megfog, elfog, hatalmába kerít, utolér, beér, behoz, rajtaüt, megtámad, megrohan, meglep, elkap, közeledik". Nem számolni ezek után a sötétség hatalmával és ravasz-ságával az öt bolond szűz balgasága!

Mátyás Ernő örömmel hirdeti, hogy "Jézus mint világosság jár előttünk" s idézi Kálvint: "nyomorult azoknak az embereknek az állapota, kik világosság hiányában semmi mást nem tesznek, mint egész életükben bolyonganak. Egyetlen lépést sem tenetnek u.i. az elesés sőt az elpusztulás kockázata nélkül". Véleménye szerint János evangéliumában a "világosságban járni" egyet jelent a "szeregetben járni" kifejezéssel. Érdeemes a világosság újtestamentumi összefoglalását is idézni, (ami — nem ehhez a textushoz, de egy általánosabb mondanivalójúhoz — még homiletikai feldolgozás váza is lenet). Mátyás Ernő szerint tehát "a kijelentés és az ezt hordozó Jézus világosságában nyerünk sötétségben botorkáló létünk kérdéseire feleletet (1), egyedül az Ő szeretetének világossága vezet biztosan életútunkon (2), erkölcsi tisztaságának világosságában győzezelmeskedhetünk sötét és gonosz hatalmak felett" (3).

Karrer magyarázata szerint Jézus jelenléte alkalom és lehetőség hallgatónak a világosság megértésére és megismerésére. "Aki hittel fordul a világosság, a Krisztus felé, az a világosság fia, maga is eltelik Krisztus világosságával. A messiási remény most már nem néz távoli, titokzatos jövődbe, hanem tudja: a világosság itt van és máris fiaivá fogad bennünket" (179-180). Büshsel (NTD) szerint a "világosság fiaiban" a fiú jelentése: "a fajta egyede", míg Strathmann (NTD) ezen a "megvilágosítottakat" érti. Érdeemes még Schneider (THHKZHT) figyelmeztetését megszívlelnünk, aki a 34. versben feltett teológiai kérdéssel foglalkozva jegyzi meg, hogy arra Jézus nem ad direkt választ. Ki kell használnunk a rövid időt, ezt teszi Jézus is, amikor kitér a már nyilván többször megválaszolt kérdés taglalása elől. "A hitbéli döntés fontosabb, mint a gyümölcstelen teológiai diszkusszió". Ennek igazát a szószekeken, óév este elfogadjatjuk, ott — miután az idő sürget — a lényegre kell koncentrálnunk!

A szószeke felé

Témánk: Az óév estéjén sem megy le napunk: Jézus. Isten akaratából megéltük az esztendő alkonyát. Az elmúlt évben is (1) Jézus volt világosságunk, Isten népének "tűzoszlopa". Világos-

sága óvott meg az eltévedéstől, Ő űzte el "a bűn éjszakáját" (Ék 186.4). Biztosan voltak "porbanullt" perceink, amikor nem figyeltünk rá. S ha eltévedtünk, magunkra vessünk. Ő világított, Ő nem tehet róla.

(2) Aki a világosságban hisz, a világosság fia. Ilyen egyszerűen a mienk a világosság minden ajándéka, hinnünk és vallanunk kell, hogy "életünk világa: Jézusunk". Hitünk azonban nem jelenthet hamis, tehát felelőtlen biztonságot: a Sátán a világosság angyalának tetteti magát (lásd a 7. pontot), családod lidércfényei mögött azonban ott a sötétség mindent elborítani tudó hatalma (v.ö. a katalambánó jelentésével!)

(3) Aki a világosság fia, járjon a világosságban! Erre ad lehetőséget a magunkbagyújtott jézusi fény, amelyet foszfóreszkálni vagy akkumulálni és továbbadni kötelességünk. Valahogyan úgy, ahogyan Sík Sándor írta még 1916-ban harmadik verseskötete mottójául a következőket:

"Az Isten küld, testvéreim, tinéktek
Hogy sugarai eleven tüzet,
Amik arcáról a szívembe égtek,
Sugározzam csendesen szerteszt
A testvéreknek, kik az éjben járnak.
Az Isten küldött, szentjánosbogárnak".

Befejezésül az idő — a kegyelmi idő és a szolgálat idaje — múlásáról kell beszélnünk. Hiszen sirgot a tűnő nap — "nőnek már az árnyak!".

Egy másik lehetséges téma:

Ővi üzenete: "sejten elmúlik rövidke időm!"

(1) Ővi nálaadás: Jézus tűzosiopunk volt. beragyogta utunkat.

(2) Ővi biztatás: Jézus szava szerint továbbra is a világosság fiainak tudhatjuk magunkat. Aki magára néz, kétekedhet, aki Őra, sosem csügged el.

(3) Ővi sürgetés: letelik az élet, eljőhet az ítélet napja is, amíg lehet, addig járjunk a világosságban!

Gyermekkorom egyik szép élménye egy rédi esti istentisztelethez fűződik. Az istentisztelet után az akkor még villany nélküli vak-sötét faluban világítottak a hazafelé tartó hívek lámpái. A temelom elői — a domtetőn — figyeltük, hazaérkezésük után hogyan világosodnak meg a falusi házak ablakai is...

Zászkaliczky

Pál

Újév (Jn 14,13-15)

Új kezdet, új lehetőségek, új helyzetek, új tehertételek, új reménységek. Így néznek sokan az 1988. esztendő elé. Pál apostol

szavai illenek sokak érzésére: "kívül harcok, belül félelmek". Azonban ahogyan az apostol folytatja, mi is hozzátehetjük: de Isten megvizsgál minket (2Kor 7,5). Mert az "új" magában foglalja Istennek megújuló kegyelmét is.

Régi iratokban úgy olvashatjuk, hogy az Úrnak ebben és ebben az esztendejében. Mi is így mondhatjuk: Bár nem tudjuk, hogy mi vár ránk, mégis Istenbe vetett reménységgel lépünk az Úrnak 1988. évébe.

Karl Rahner írta: "Maranthat kiálthatunk az új év elé is. Mert az Úr érkezik életem új esztendejében is. Mit hoz nekem az új év? Jézus Krisztust, a megfeszítettet és föltámadottat, halálának és életének titkát életemben és halálomban, az Ő ragyogó fényességét hitem fáradozásaiban, az Ő ígértét reményem küzdelmeiben, irántam való szeretetét abban a mindig megújuló törekvésben, hogy Őt szeretve megtaláljam és sorsában osztozzam. Az Úr éve jön!"

Nem tudjuk, hogy meddig tart még a kegyelmi idő, nem tudjuk, hogy meddig tart még életünk. Ezért hát úgy kellene az új esztendőnek minden napját megélnünk, mintha az az utolsó lehetőség lenne számunkra: utolsó lehetőség a szeretetre, Krisztus parancsának a betöltésére.

Urunk nem a tökéletességet, nem a befejezettség kész művét várja tőlünk, hanem azt, hogy amikor eljön ne egy tétlenül magabiztos állapotban találjon, hanem út közben az Atyai ház felé. Így találkozhasson velünk. A befejezettséget az ölelő atyai szeretet, a bűnbocsánat drága kegyelme adja meg. Új esztendőbe lépünk, de lépünk is Mennyei Atyánk felé!

A szöveghez

Jézus az Atyához megy, de ez nem jelent elszakadást tanítványaitól. Ez a garanciája annak, hogy imádságunk meghallgatásra talál. Hiszen amit csak kér a tanítvány Jézus nevében azt Isten megadja.

Nem az emberi akaratnak Istenre való ráerőszakolásáról van itt szó, ahogyan sokan kimondatlanul is gondolják a kérő imádság kapcsán, hanem egy lehetőségről, mely a keresztyén ember életének alapja. Az ember tudja azt, hogy könyörgése meghallgatásra talál, Isten vele van a bűn és halál hatalmával folytatott örök küzdelmében. A főpapi ima (17.lkk) szüntelenül hangzik minden kor tanítványáért.

A "na" szövekkal kifejezett feltételes mód döntésre szólítja a tanítványokat. Az eddig vizsgált Jézus a tanítványoktól szinte úgy kérgezi meg, hogy szeretik e őt, mint Pétertől a liberális tőpartján. A választ azonban most nem egy szóbeli bizonyoságtételben várja Jézus, hanem az életfolytatás bizonyításában: Ha szerettek engem tartsátok meg az én parancsolataimat.

A hit, a bizalom fogalma helyére a fejezet következő szakaszában a szeretet szava lép. Hiszen Jézus a 15,21 és 23. versekben is megismétli a szeretetre való felhívását.

A tanítvány szeretete abban nyilvánul meg, hogy teljesíti Ura parancsát, akarata, megtartja az Ő ígését (14,23). Ennek megnyilvánulása pedig a testvérszeretet (13,34). A parancs Jézusnál a szeretet parancsa, amely nem teszi semmissé a törvényt, hanem azt betöltve kíván még többet követőitől.

A kétféle kérés

Amikor valami új kezdődik életünkben, amikor az új lehetőségével próbálunk élni, kérés fogalmazódik meg sokszor ajkunkon. Felsőhajtunk: bárcsak sikerülne! Kimondatlanul is ott van az óhaj mögött a segítség kérése. A keresztyén ember, amikor új kezdődik életében, hozzáteszi: Istenem bárcsak minden úgy történne, hogy jó legyen! Az Istenre hagyatkozó ember így fogalmaz: Istenem rád bízom magamat, úgy legyen, ahogyan Te akarod! Mert tudja, érzi, hitével vallja: Isten az élet Ura, Isten a szeretet Istene.

Két kérés fogalmazódik meg most ígénkben is egy új év kezdetén. Az egyik: a kérés lehetősége, az emberé, aki Istenhez szólhat, Istentől kérhet imádságában.

A másik: Jézusé, aki a szeretet parancsának megtartását kéri tőlünk, az iránta való szeretetünk megnyilvánulásának tartva azt. Ez a kétféle kérés határozza meg az új esztendőben is életünket. Az emberi imádságban megfogalmazódó kérés és Jézus parancsa. Mindkettő lehetősége az emoernek: Isten elé állhat imádságában, és Krisztust követheti a parancsokat megtartásakor.

Augusztinusz írta: "Tedd meg, amit meg tudsz tenni és imádkozzál azért, amit nem tudsz megtenni: s akkor Isten megadja neked, hogy azt is meg tudd tenni."

Az ember imádságát Isten Jézusért meghallgatja. De ugyanakkor tennünk is kell, élnünk is kell mindazzal, amit Isten már ajándékként előbb adott, mintsem mi azt kértük volna. Tedd meg, amit meg tudsz tenni! Nem passzív élet az, ami a keresztyén emberre jellemző. Egy megélt élet, Krisztust követő élet kell, hogy a sajátunk legyen. Ha pedig nem elég már az erő, a kitartás, ha már-már a kételkedés határára ér az ember, kételkedve önmagában és a célban is sokszor, akkor mégis ott van a lehetőség. Erőt kérhet, azt, amit ember nem adhat. Kérő lehet imádsága, és Isten meghallgatja azt.

Az imádság meghallgatása az emberi lét garanciája. Mi lenne velünk, ha csak a csönd venne körül? Mi lenne velünk, ha Isten elfordulna tőlünk? Mi lenne velünk, ha Isten nem erősítene újra és újra bennünket? Mégis eljátszhatjuk életünk lehetőségét akkor, amikor nem teljesítjük Jézus parancsát.

Bizalom és térdhajtás — ez a kettő jellemezheti a keresztyén embert. Tudja, hogy az év minden napja Isten kezében van. Bízik Urában, bizalommal szól hozzá imádságában és alázattal hajt térdet akarata előtt.

Pascal írta: "Jézus olyan Isten, akihez közel kerülhetünk anélkül, hogy büszkélkedhetnénk, és aki előtt meg kell alázkodnunk, anélkül, hogy kétségbeesnénk." Amikor alázattal teljesítjük Jézus parancsát, aki az ellenség szeretetét is elvárja tőlünk, amikor alázattal megtesszük az első lépéseket a felé a társunk felé, aki szerintünk nem érdemelne meg, amikor bocsánatot tudunk kérni és meg tudunk bocsátani, pedig nem érezzük magunkat vétkesnek, akkor ezekben a megalázkodásokban ott lesz a felemelkedés lehetősége.

Nem büszkélkedhetünk soha azzal, hogy megtartottuk a szeretet parancsát. Töredékes a mi parancsokat-teljesítésünk. Igénk alapján így fogalmazhatunk: ezért töredékes a mi Jézus-szeretetünk is. Ebben a töredékességben azonban, ha csak órákra, ha csak pillanatokra is,

de megérezhetünk valamit Isten országának titkából. Ez az a reménység, mely az új esztendőben is erőforrásunk lehet.

Pilinszky János fogalmazta meg: "Ha életünkben csak egy órára komolyan vennénk Jézust! Csak egy percre azt a percet, amikor egyedül szembesülünk Istennel! Amikor a Bárány egyedül engem néz, s egyedül engem kérdez, s egyetlen szó erejéig se mások bűneiről, hanem egyedül saját bűneimről!"

Nemcsak a tanítványt, hanem a tanítványokat szólítja meg Jézus igéinkben. Nemcsak egy embert, hanem az egész világot megszólítja Jézus az új esztendőben is. De, hogy komolyan vegyük szavát, igéjét, figyelmeztetését személyesen mindannyiunknak külön-külön meg kell hallanunk. Így tudunk majd imádkozni másokért, népünkért és a világért, hogy teljesíteni tudjuk, ha csak kis körben is a szeretet parancsát.

Az embert most Jézus biztatja a kérésre, ugyanakkor Jézus kér az embertől. Ebben a kettősségben élve, ezt a kétirányú kérést, lehetőséget megragadva, teljesítve, léphetünk az Úr 1988. esztendejébe. Amikor Kormos Istvántól, korunknak oly sok verset kívülről tudó költőjétől megkérdezték, hogy mit tart a magyar költészet legfontosabb sorának, ő így válaszolt: "Nyújts feléje védő kart!..."

Amikor Himnuszunkat, nemzeti imánkat mondjuk, énekeljük, mi is ezt kérjük Istentől az új esztendőben, tudván, ha valamit Jézus nevében kérünk az meghallgatásra talál. Ebben a kérésben pedig benne van felelősségünk, a szeretet parancsának egyfajta megfogalmazása is.

Nagy László

Újév utáni vasárnap (Mt 3,13-17)

Gondolatok a textushoz

Jézus nyilvános működése valamennyi evangélium tudósítása szerint Jézus megkeresztelésével kezdődik. A történetet legrészletesebben Máté evangéliuma írja le. Nem véletlen, hogy éppen ez az evangélium közli azt a beszélgetést, amely keresztelés előtt Jézus és Keresztelő János között végbement. Különös hangsúlyt helyez Máté arra, hogy Jézusban az ígéretek teljesedtek be. Mindent amit Jézus cselekedett, mondott azért történt úgy, hogy beteljesedjék amit a próféták hirdettek.

Kommentárok felvetik a kérdést: miért vállalta Jézus a Keresztelő János-i keresztetséget, amikor az a bűnösöket hívta megtérésre? Jézus, aki Isten Fia volt, — tehát isteni személy — szent és bűntelen volt. Miért veszi fel akkor a bűnbocsánat keresztetségét? Karner Károly Mt. evangéliuma magyarázatában a választ így adja meg erre: "Így illik Jánosnak és neki is betölteni, engedelmesen elfogadni minden igazságot vagy pontosabban isteni jogrendet... Ezért Krisztus nem kezdheti meg másként az embervilág körében művét, mint hogy meghajol

Isten akarata előtt, betölti azt. Magára veszi a bűnösök kereszttségét és ezzel máris Jahvének az a szolgája akiről Ézs. 53 szól: "sokak bűnét hordozá" (Karner Károly: Máté evangéliuma 16.1).

Jézus megkeresztelkedésében benne van a teljes azonosulás az Istentől elszakadt emberiséggel. Vállalja őt. De kifejezésre jut — különösen is a János evangéliumi verzióban —, hogy aki az Isten világából jött, az mindenek fölött áll akkor is, ha ezen a földön van. A BAPTIZMA METANOIA felvételével nem "csorbult" isteni hatalma, hanem alkalom volt az első kinyilatkoztatásra, bizonyágtételre.

A másik problémakör a Lélek keresztsege. Keresztelő János vízzel keresztelt, de a várakozás az volt, hogy az utolsó időben eljön, aki lélekkel keresztel. A Szentlélek kitöltése az Ótestamentumi iratok szerint Isten országa elérkezésének a jele. A zsidó várakozás egyöntetű reménye volt, hogy a Messiás-i korban az egész gyülekezetre kitölti Isten Szentlelkét és nem csupán egyesek kiváltsága lesz. Ha ez beteljesedik, akkor itt van, beteljesült az idő. Elérkezett Isten országa. S jóllehet a Szentlélek kitöltése csak Jézus mennybemenetele után történik meg, Jézus számtalan ígéretet tesz erre.

Itt kell szólni a következő problémakörrel a "Lélek keresztsegről". Karizmatikus mozgalmak sokat hivatkoznak ma erre.

Tény, hogy a keresztelési parancs alkalmával nincs szó a Szentlélek vételéről és az is tény, hogy János evangéliumában a Szentlélek adása Jézus mennybemenetele előtt történik, és hiányzik a keresztelési parancs. Mégis az apostolok "gyakorlata" eligazíthat bennünket is ezen a területen: Csel. 2,18-ban amikor Péter igehirdetése szíven találta őket megkérdezték mit tegyenek: Péter válasza: "Térjétek meg és keresztelkedjétek meg valamennyien Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára és megkapjátok a Szentlélek ajándékát".

Gyakorlatunkban, egyházi rendünkben a gyermek kereszttség Isten bűnbocsátó szeretetének a jele, előlegezése, de nem kerülhető el a megtérés és a Szentlélek ajándékának a vétele, a tudatos hitbeli döntés Jézus Krisztus mellett, vagy más kifejezéssel, az Isten felé fordulás. Az ótestamentumi várakozás valóság lett, kitöltetett a Szentlélek és általa személyes kapcsolatunk lehet a Szent Istennei.

A vasárnap jellege

Újév utáni vasárnap, még túl közel van az ünnepekhez, amikor a "templomos" gyülekezeti tagjaink a "halmozott istentiszteleti alkalmaktól betelten", fásultan vagy szokákból jönnek el templomainkba. Vízkereszt ünnepeinek jelentősége — részben a munkanap miatt — meglehetősen elsorvad és e kettő közé ékelődik vasárnapunk. A nagy fogadalmak és elhatározások, amelyek az esztendő fordulás alkalmával sokakban megfogannak, még nem merültek a feledés homályába. Szóvaltassuk meg az evangéliumot Jézus engedelmisségéről, az öröm valóságáról, hogy Jézusban elérkezett az Isten országa és Ő nem elmélet, valamilyen "izmus" csupán, hanem életünket átforgató, nehézségekben is megtartó, reménységet adó szeretet. S hogy ez hogyan tapasztalható meg? ... ebbe az irányba ad segítséget, eligazítást textusunk.

Gondolatok az igehirdetéshez

1.) Jézus aláztatos engedelmissége utat nyitott minden ember számára az Istenhez.

Alázatosság engedelmisség — korunkban semmiképpen sem tűnik követendő erénynek. A "siker ember" képhez hozzátartozik az elszánt szívós-

ság — valamiért küzdeni; de hozzátartozik a kemény erőszakosság is, — amely képes másokat "sárba tiporva" előre törni.

Ehelyett igéink egy másik "nagyságot" tár eléink Jézus életéből; hatalommal szolgálani.

Gondoljunk a Filippi levélbeli gyönyörű Krisztus himuszra: "...nem tekintette zsákmánynak, hogy az Istennel egyenlő, hanem dicsőségéről lemondott, szolgai formát vett fel, emberekhez lett hasonlónak és megatartásában is embernek bizonyult, megalázta magát és engedelmes lett mindhalálig..." (Fil 2,6-7).

Ez az engedelmisség készítette oda, hogy "illendő módon" betöltjön minden igazságot. (Az eredeti szövegben nem az ALETHEIA hanem a DIKAIOSZÜNÉ van aminek héber megfelelője a CÖÖAKA. Ezeknek a fogalmaknak a jelentéstartalma úgy gondolom ismert.)

Jézus vállalja a bűnbánat kereszttségét. Keresztelő János tanúja lett annak, hogy Jézus nem a maga bűneiért ment át a keresztstégen, hanem népe bűneiért. Megalázódásában benne van, hogy amikor megkeresztelkedik és elindul küldetésének betöltésére — Isten országa elérkezéséről való bizonyágtételre, (gyógyítási és egyéb csodák) az Isten ítéletének magára vételére (golgotai keresztthalál) akkor az népe — és az új szövetség értelmében — az egész emberiség bűnéért teszi. Magára veszi és hordozza a világ bűnét.

Jézus aláztos engedelmissége azt eredményezi, hogy teljesítette küldetését. Megnyílt újra az út az Istenhez, amit addig a bűn zárt el az ember elől. A keresztstégen tanúsított engedelmissége, egész életét végig kísérte — mindig az Atya akaratát kereste. Isteni hatalmát megalázódása, engedelmissége által így fordította szolgálatunkra.

2.) Jézus engedelmissége csak úgy lesz az életünkben segítség. ha magunk is engedelmisségen járunk.

Nem valami automatizmusról van itt szó. Mivel Jézus győzött, minden ember automatikusan örök életre jut. Ha így volna, értelmetlenné válna a hit és a hitből való engedelmisség. Értelmetlenné válna az evangélium hirdetése, értelmetlenné válna a megtérésre hívó szó. Van abban valami félelmetes és döbbenetes, hogy vissza lehet utasítani az Isten ajándékát. Alázatra kényszeríthet, hogy "el lehet játszani" az örök életre jutást. Térdre kényszeríthet, hogy kitörölhetik nevünket az élet könyvéből — amelybe keresztstégünk által beíratunk — mert nem cselekedjük az Isten akaratát. Hiába tudunk Krisztus engedelmisségéről, ha mi magunk nem járunk Isten ígéje iránti engedelmisségen.

A Szentírás tanítása szerint az ember Istentől való távol kerülésének oka a hitetlenség és az engedetlenség volt. (Nem vette komolyan Isten szavát "...bizony meghalsz..." — s azóta ezt a "hiábavaló életet" örökljük atyáinktól, a másik megszegte parancsát.)

Jézus életéből és megkeresztelkedésének történetéből is megért-hetjük, Isten paradox módon mégis ezt az utat adta "megmenekülésünk-re": Hit — Jézus Krisztusban, aki elszenvette bűnei ítéletét, és engedelmisség szavának, ami nem más mint embertársaink szolgálata, hogy ne uralkodjunk a velünk együtt élőkön, hanem áldozatot vállalva. önmagunkat megtagadva szolgáljunk nekik. Hogy annak a "szeretett Fiúnak" a tanítására hallgassunk és engedelmeskedjünk, aki a mi életünket is "rendbe hozhatja".

3.) Egyedül csak a Lélek ereje tehet alkalmassá bennünket is arra, hogy tudjunk szolgáló életet élni és megtartó ereje által az örök életre eljutni.

Óriási teljesítmények ma is léteznek amelyek csodálatra indítanak. Cirkuszban bemutatott káprázatos produkciók, tudomány területén elért eredmények vagy a sport világában hihetetlen teljesítmények. Jóleső érzéssel summázzuk: — erre képes az ember! De vajon képes-e önző énjétől szabadulni? Képes-e nem ideig-óráig, hanem egy életen át a "másikat" szolgálni és ebben a szolgáló életben elégni? Erre kevés az emberi erő. Van aki végtelen büszkeséggel tud dicsekedni akaraterejével; — ő ellen tud állni alkoholnak, le tudott szokni rossz tulajdonságokról és nem veszi észre, hogy míg ezzel dicsekszik, aközben milyen erőtelen a hatodik, vagy hetedik parancsolat vonalán. A példákat természetesen sokáig lehetne sorolni. Aki valamiben büszke és öntelt, az nem jár a krisztusi alázat útján. Ez az ige meg akar tanítani: nem "mi" vagyunk a nagyok és hatalmasok, hanem a bennünk munkálkodó Lélek. S ha ezt megtanultuk, akkor a mi életünk is Krisztust magasztalja, az Istent dicsőíti.

Bálint László

Vízkereszt ünnepe (1Ján 1,5-10)

Ennek a vízkereszt-i igének a kulcsszava: a világosság (fősz = fény, világosság). A mai ünnepen a világosságra, mint Krisztus dicsősége megjelenésének szimbólumára nézünk. De nem tekinthetünk el ennek a megjelent világosságnak az etikai konzekvenciájától sem, mely a keresztyén ember egzisztenciájában a Jézussal való közösség nyilvánvalóságát fejezi ki. Meghökkenítő az az öt (5) út is — bár János apostol ebben a levélben még több utat is megjelöl, mint lehetőséget. Ezek a világossággal kapcsolatos reagálásként kerülhetnek eléink. Bár ebből az 5-ből csak 2 vezet célhoz, mert 3 zsácutca!

A teremtésről

Úgy tudósít Bibliánk, hogy Isten első teremtő szava a világosságra vonatkozott. "Legyen világosság! És lett világosság. Láta Isten, hogy a világosság jó, elválasztotta tehát a világosságot a sötétségtől" (1Móz 1,3-4). Az új teremtés első lépése is annak az üzenetnek a hirdetése, amit az apostolok Jézustól vettek, mi pedig elődeinken keresztül az apostoloktól — íme, ilyen folyamat a keresztyén egyház igehirdetői szolgálata!, hogy Isten világosság, és nincs benne semmi sötétség.

A fizikában a fényt

úgy definiálja a fényt (világosságot), hogy az az elektromágneses hullámoknak az emberi szem számára látható része. Ezeket a hullámokat gerjeszteni kell, mely hevítést, besugárzást vagy kémiai reakci-

ót jelent. A fizika is tud arról, hogy nem minden fényvel kapcsolatos jelenség magyarázható meg az elektromágneses hullámok tulajdonságai alapján. Ilyen az a világosság is, amiről János apostol beszél ebben az igében: Isten világosság... Nem egyszerűen láthatatlan fény (infra-vörös vagy ultrabolya sugárzás), hanem az egész világ számára éltető isteni jelenlét megnyilatkozása ez.

A világosság emberlétünk ősadottsága

tehát. Létünk feltétele. A világosság teszi lehetővé, hogy lássunk, a világban tájékozódjunk. De nemcsak fizikailag, hanem szellemileg is el tudjunk abban igazodni. Sötétben tapogatózunk. Mindent kézzel akarunk megfogni. Nem látjuk egymás arcát. Nem tudunk egymás szemébe nézni. Nem látjuk a mozdulatot. Ezért ragaszkodik az ember az anyaghoz (materia), mert azt kézbe foghatja, megtapogathatja, kitapinthatja a kontúrokat és azt hiszi, hogy mindent megismert ezáltal. Így uralkodik a bűn, mint a sötétség ténye ebben a világban. A dolgokat ugyanis megismerni csak világosságban tudjuk. S ez érvényes a fizikai világosságra is, de átvitt értelemben is.

Az élet és a világosság elválaszthatatlan.

Természetesen meg van a negatív párhuzama is: sötétség és halál. Ezek is elválaszthatatlanok. De a teremtés óta nem keverhetők! Nemcsak azért, mert Isten elválasztotta a világosságot a sötétségtől, hanem azért is, mert Isten világossággal veszi körül magát. Ahogyan a zsoltáíró vallotta: "Uram, Istenem, igen nagy vagy, fenségese és méltóságba öltöztél, világosságot vettél magadra, mint egy köpenyt" (Zsolt 104,2). Ezért fejezi be Pál apostol is a gondolatmenetét így: "Ővé egyedül a halhatatlanság, aki megközelíthetetlen világosságban lakik" (1Tim 6,16). És most a világosság Istene munkálkodik közöttünk újáteremtő és életet adó hatalmával.

Az Istenről gondolkodva

hangsúlyt kap ebben az üzenetben az, hogy nincs benne semmi sötétség. Ez egyértelművé teszi azt, hogy a sötétség és a világosság nemcsak elválasztott ősadottság, hanem szemben is állnak egymással. Mi gyakran az ellentétben oldjuk fel a szembenállás súlyosságát. Az apostoli üzenetben szinte úgy hangzik az Istenről szóló vallomás, hogy Isten úgy világosság, hogy elhatárolta magát a sötétségtől. Semmiféle összefüggésbe nem hozható Istennel a sötétség, mely kezdettől fogva az Isten ellen fordult világ, gondolkodásmód, világnézet, életforma képe a Bibliában. Bár igaz, hogy a világosság a sötétségben fénylik, de tény, hogy a sötétség elzárkózik a világosság elől. S ebben van a tragédiája, sőt bűne! Amíg nincs világosság, addig a sötétség természetes. Nem is lehet más, csak sötétség. De mihelyt felragyog a világban a világosság, azon nyomban minden vétkessé válik, ami nem enged a világosságnak!

Ebben az igében

azonban nemcsak arról van szó, hogy a sötétség nem fogadja be a világosságot — mint Jn 1,5-ben —, hanem ellene fordul, hatalmába akarja

keríteni azt, aki a világosság hatása alá került és így akarja legyőzni a világosságot. Ennek illusztrációja a 3 zsákutca!

Így válik a világosság és a sötétség ellentétének és harcának színterévé a keresztyén ember élete. Hiszen a világosság állít bennünket olyan döntés elé, mely etikailag is (ez a világosságban járás!) változást jelent bennünk. De a világosság megjelenése óta nem maradhat senki sem a sötétségben anélkül, hogy ne döntene a világosság ellen. Így a sötétségben járás nem születési hiba vagy adottság, hanem döntés következménye. A sötétségben járás is életforma! Így aki a világosság ellen dönt, az jobban szereti a sötétséget. Ebben a döntésben lesz nyilvánvalóvá a cselekedetek gonosz jellege. De fel kell figyelni arra, hogy nem azért dönt az ember a világosság ellen és ragaszkodik a sötétséghez, mert gonoszak a cselekedetei és ezek mintegy tovább kényszerítik a megkezdett úton, hanem éppen ezekben a cselekedetekben fejeződik ki a sötétség melletti és a világosság elleni döntése. A bűnbe ágyazott egzisztenciánk ugyanis nem közömbös sem a világosság, sem a sötétség iránt. Nem is egyforma eséllyel adnak választási lehetőséget. A gonosz cselekedetek ugyanis folyvást arra sarkalnak, hogy az ember ne menjen a világosságra. Így válik hazuggá, mert azt hiszi, hogy a sötétség betakarja, elfedi tetteit, márpedig ha a világosságra menne, azok napvilágra kerülnének. Itt derülne ki, hogy Isten "kezőnek munkái igazak és jogosak" (Zsolt 111,7), a gonoszt cselekvőé pedig hazugok!

De ugyanígy bűnné válik a világosságnak való "örvendezés" is, ha nem vállaljuk a világosság etikai konzekvenciáit, a világosságban járást. Amikor azt mondjuk, de nem tesszük, akkor csak ideiglenesen tartjuk fontosnak az életre nézve a világosságot, de nem vetjük alá magunkat az ige útmutatásának. Így inkább a sötétséghez ragaszkodunk és a vele járó etikai bizonytalanságot választjuk. Ez pedig olyan életvitelt eredményez, melyet az Istentől eltávolodás, a bűn határoz meg.

János apostol olyan üzenetet idéz,

mely alapján lehetőségünk van a világosság megismerésére, az ezzel járó élet megszeretésével Jézus nyomában járhatunk.

Ezt maga Isten tette lehetővé. Hiszen az üzenetben az az Isten közeledik hozzánk, aki Jézusban az életet ajándékozza nekünk. Jézus — aki maga a világ világossága, azt az életet hozta le közénk, amely a bűnbocsánatban elszakít a bűntől, lerombolja azokat a falekat, amelyek Istentől választottak el és legyőzte a sötétség urát, a halált!

A világosságban járás

Olyan életet jelent, amely boldogan elfogadja a Krisztus-hordozta életet, a teljes megújulást, az új teremtést: vére megtisztít minden bűntől! Azaz számunkra is elválasztja a világosságot a sötétségtől, hogy így új életben járassunk a felismert és lélekben meglátott cél felé!

Van azonban a felsorolt utak ismertetésében olyan sürgetés, hogy használjuk ki az alkalmat, amíg Jézus közel van! Ahogyan Jézus is szemléltette a nappal végzett munka eredményességét a világosságban járással (Jn 11,9-10). Azért kell kihasználni az időt (amíg nappal

van!): még ragyog a világ világossága! Hiszen senki se tudja önmagából pótolni azt a fényt, amely megvilágíthatja útját, még annyira sem, hogy a következő lépést biztosan tehesse meg az ember. Jézus olyan világosság, akiben "nincs változás, sem fénynek és árnyéknak változása" (Jk 1,17).

A világosságban járás tehát Jézus mellett döntés, elhatározás, lépés!

Etikai következménye

pedig ennek az a közösség lesz, mely a szolgálat minden szükséges momentumára alkalmassá tesz. Ahol a bűnbocsánat köti egybe az étellel megajándékozottakat. Így lesz igaz a régi mondás: "aki takargatja vétkeit, annak nem lesz jó vége, aki pedig megvallja és elhagyja az irgalmat nyer" (Pl 28,13), és átéli a közösségi élet sok örömét és feladatát. Az az út, amit Jézus így megvilágít, nem magányosok útja lesz, hanem együtt halad a jézusi ember a házastársával, a családjával, a gyülekezetével, a munkatársaival, az embertársakkal. Járjunk az Úr világosságában!

Detre János

Vízkereszt utáni első vasárnap Róm 1,18-25 (26-32)

A textus célja — néhány szempont az exegéziséhez

A megelőző versekben Pál az evangéliumról tanúskodik, ami az egyetlen kivezető út a bűn nyomorúságában vergődő emberiség számára. Textusunk első mondata egy olyan gondolat sor utolsó láncszeme, melynek minden tagja a "gár" kötőszóval csatlakozik a másikhoz: Pál az emberiség adósaként járja a világot, mert nem szégyelli az evangéliumot. Nem szégyellheti, hiszen az Istennek ereje a mi megmentésünkre. Az evangélium életmentő üzenet, hiszen Isten igazsága jelenik meg benne hitből hitbe. A 18. vers az utolsó láncszem, mely összekolja mindezt: Isten igazsága azért jelenik meg hitből hitbe, mert Isten haragját nyilatkoztatja ki a mennyből az emberek minden hitetlensége és gonoszsága ellen. Mivel Isten haragja minden istentelenséget és gonoszsgót kérélehetetlenül elítél, nem állhatunk meg Isten előtt semmiféle cselekedettel vagy teljesítménnyel. Mivel Isten haragjának lángjai nyelődnek minket, szükségünk van arra, hogy valaki megmentsen minket. A szent és jogos haragtól azonban csak az "Isten igazsága" maga menthet meg. Ezért mutatta meg Isten az evangéliumban a hit útját, a megigazulás útját. Az evangélium ismerete és Isten haragjának ismerete, tehát elválaszthatatlanul összetartoznak. Az evangélium csodája csak az előtt nyílik meg, aki megértette Isten haragjának mélységét.

Az igehirdetésre készülve érdemes elgondolkodnunk Werner de Boor szavain: "Ítélet van ebben igehirdetésünk felett. Hallgattunk Isten haraggjáról. Mi magunk sem tudtunk már róla. Ezért kellett mindig új módszereket keresnünk ahhoz, hogy az evangéliumot érdekessé, fontossá tegyük. Végül megállapítottuk, hogy a mai ember már nem tud mit kezdeni az evangéliummal. De ebben mi vagyunk a vétkesek! Hiszen hogyan hallaná meg valaki a "megmentéséről" szóló hirt, ha nem mutatják meg neki azt a halálos veszélyt, amelyben él?" Pál missziói munkája mögött mindig ott volt Isten haragjának a tudata akkor is, ha nem beszélt erről olyan határozottan, mint textusunkban. De a lutheri hitvallási iratok szerint is a "mélyen megrettent lelkiismeret" az alapfélétele az evangélium megértésének. "Ezt az egész tanítást a rettegő lelkiismeret említett küzdelméhez kell hozzámérnünk. E nélkül a küzdelmek nélkül meg sem lehet érteni." (C.A. XX,17) A "megrettent lelkiismeret" pedig nem más, mint Isten haragjának visszatükröződése az emberi szívben.

Ne azon gondokozzunk, hogy a mai ember akarja-e ezt hallani, megérti-e, vagy valami mást kell hirdetnünk, hogy az elfogadható legyen. Vagy nincs Istennek haragja, de akkor nincs szükségünk az evangéliumra se. Vagy van Istennek haragja, de akkor nincs más, fontosabb és aktuálisabb, mint az evangélium!

"Isten haragja" nem egyszerűen Isten "érzelme", hanem az ítélet kifejezése, a "szótéria" ellentéte. A harag az "emberek" bűne ellen irányul, hiba lenne textusunkat csak a "pogánvokra" korlátozni. Pál apostol itt éppenúgy, mint a 2. fejezetben (ahol inkább az Izraelt fenyegető veszélyek állnak előtérben) az "embert" szólítja meg. Isten haragja nem függ nemzetiségtől, vallástól, származástól, Isten haragja minden embert átfog, mindenkit egyenlővé tesz. "Élet a törvénytelen-ségben vagy élet a törvény-igazságban — mindekkettől egyformán Isten haragja alatt áll" (Nygren).

Isten haragját az ember hitetlensége és gonoszsága váltja ki. Sokan arra gondolnak, hogy az "aszebeia" és az "adikia" kifejezések a parancsolatok két kőtáblájára utalnak, az előbbi az Isten elleni bűnököt, az utóbbi a felebarát elleni gonosztságot jelöli. Minden istentelenségre és minden gonosztságra, tehát a bűn kifinomult, "kulturált" formáira is határozott nemet mond Isten.

Nincs mentsége az embernek, mert Isten kijelentette magát, nyilvánvalóvá tette azt, "ami megismerhető az Istenből". Aki tagadja ezt a Isten-ismeretet, az kihúzza a talajt az ember "menthetlensége" alól, elveszi Isten haragjának a jogát. Ha Istenről semmit sem tudhatok — eltekintve a Krisztusban kapott kinyilatkoztatástól — hogyan haragudhat rám Isten, ha nem tiszteltem Őt? Egy vaknak nem vehetem a szemére, ha nem vesz észre és nem üdvözöl engem. Pál nem azt mondja, hogy az ember magától megtalálhatta volna Istent, hanem azt, hogy az Isten meg akarta találni az embert. Istentelenségünknek nem az az oka, hogy Isten elrejtőzött előlünk, hanem az, hogy Isten igazságát elfojtjuk magunkban.

(Ha az igehirdetésben utalunk is a 26-32 versek tartalmára, a textus olvasásakor semmiképpen ne olvassuk fel ezeket.)

Gondolatok az igehirdetéshez

"Élő katekizmus" című könyvében E. O. Christ beszámol a borzalmas messinai földrengésről, mely 1908-ban a szicíliai várost megrázta. Ebben az évben egy vicclap jelent meg ott, mely szívesen gúnyolta a vallást. A karácsonyi számban egy frivol költemény jelent meg a karácsonyi ünnepről. Az utolsó versszak a betlehemi gyermeket gúnyolta: "Ó, te kicsi kisdéd, aki nemcsak ember, Isten is akarsz lenni, keresztedért hangodat akarjuk hallani. Mutasd meg magadat nekünk, akik élünk, küldj nekünk egy földrengést!" Néhány nappal később, dec. 28-án Messinát földrengés rombolta le. 150 000 lakója közül 83 000 életét veszítette. A halottak között volt a gúnyvers szerzőjének családja is. Ő maga megmenekült, de elborúlt elmével.

1.) Van Istennek haragja! — figyelmeztet igénk. A szó érthető számunkra, hiszen ismerjük jól a belőlünk feltűrő haragot. A mi haragunk eltorzult, megromlott harag, mindig valami önző, testi szempont keveredik bele. De ennek ellenére is benne van a jogos felháborodás, amelyet a gonosz vált ki belőlünk. A gonoszt mi sem nézhetjük közömbösen. A szent Isten határozottan, radikálisan és tisztán mond nemet a gonosznak. Az emberi harag csak átmeneti lehet, azt le tudjuk csillapítani, az elől el tudunk menekülni. De Isten haragja! Hogyan tudnánk tisztázni, kérlelhetetlen lángjait egy csöppet is oltani? Hova menekülhetnénk előle? Még a halál sem nyújthat menekülést, hiszen az Ő haragja "örökkévaló" harag. Számolnunk kell Isten haragjával, ítéletével, ahogy az Ószövetség mondja "bosszújával". Luther világosan megmondta: "elveszett és elkárhozott ember vagyok". Ha túlságosan nyugodtak vagyunk, nem tudunk igazán örülni az Evangéliumnak.

2.) Isten haragjának oka: az ember bűne. Isten feltárta azt, ami belőle megismerhető. A mindenség eseményei, sokszor saját életünk történései jelzik, hogy van Valaki, aki magáénak vall bennünket. Aki minden titkozatosága, felismerhetetlensége ellenére megsejtet magából valamit.

Ézért menthetetlen az ember, aki nem egyszerűen "gyerlő", nem egyszerűen "hibát követ el" vagy "tévec" hanem bűnös. Nem csupán az a bűne, hogy hazudik, lop vagy házasságot tör, hanem megrabolja Isten: nem adja meg neki az Őt megillető hálát és dicséretet. A "templomos", a "hívó" ember nem dicsőíti Isten? Pál azt mondja "nem dicsőítették Istenként". Az első parancsokat a mérték. "Mindennél jobban félni, szeretni és bízni benne" — ez az az Isten-dicséret ami Őt megilleti. Isten "teljes szívünket" várja és nem azt, ami "megmarad neki". Luther éppen akkor élte át ennek a bűnnek a mélységét, amikor a legbuzgóbban kereste Isten: minden hiába, ha nem tudjuk Isten mindennél jobban szeretni, nem tudjuk magunkat önként és egészen átadni neki. Életünk tulajdonképpen "bűne" az, hogy nem szeretjük Isten az első parancsokat értelmében.

És a hálaadás? Milyen gyorsan tudunk Istenhez kiáltani, amikor bajban vagyunk, és milyen szürke ezzel szemben a hálaadásunk, amikor segítségét megtapasztaljuk! Mennyire a saját sikerünket, ügyességünket látjuk eredményeinkben! És milyen magától értődően, köszönet nélkül vesszük igénybe Isten ajándékait, melyekből naponta élünk! Minél közelebb tudjuk magunkat Istenhez, annál nagyobb a bűnünk ebben is.

Mindez azért van így, mert az ember egy végzetes cserét csinált.

Kálvin írja Róm. levél kommentárjában: "... felcserélték az Isten dicsőségét, ez olyan, mintha valakinek a máséval cserélnék ki a gyermekét". Az ember elfoglalta Isten trónját. Nem tud élni anélkül, hogy valami betöltse őt, valamiben bizzon. Az élő Isten helyébe ezért Isten-pótlékok kerülnek. Csak álljon Isten a sarokban, ha Ő, az Ember ül a trónon. Gondoljunk csak arra, milyen magától értődően áldozunk időt, erőt és pénzt, sőt egészségünket és életünket is családunkért, hivatásunkért, céljainkért, a tudományért, a művészetért, vagy bármi másért. De hogy felháborodunk, ha Isten csak egy kis töredékét is kéri ennek az Ő ügye érdekében.

3.) Isten haragjának következménye: az ember kiszolgáltatottsága. Isten éppen azzal büntet, ami után vágyódik az ember: kienged a kezéből. Átad, kiszolgáltat vágyainknak. Engedi, hogy a saját elképzeléseink szerint éljünk, hogy a romlásba és pusztulásba rohanjunk. Egyedül maradunk mi emberek egymással és úgy kell élnünk, ahogy akarunk: nélküle, Isten nélkül. Igéje, figyelmeztetése és vigasztalása nélkül. Ez a legszörnyűbb büntetés.

Pál meglepő módon nem azokat sorolja fel, amiket mi Isten haragjának jeleként szoktunk értelmezni: betegség, szerencsétlenség, katasztrófák, halál. Egész más területen, az erkölcs területén mutatja meg Isten haragjának következményét. Ha az egész fejezetet elolvasszánk, csak pirulással hallanánk olyan mélységekről, amelyek szédítőek. A bűnlistát pedig hallgassuk a beismerés gondolatával. Soha nem voltunk a sugdolódzók, rágalmazók között? "Szüleiknek engedetlenek" — fájdalom nélkül tudunk gondolni szüleinkhez való viszonyunkra? "Kíméletlenek", "szeretetlenek" és "irgalmatlanok" — valóban nem jellemző ez ránk? A törvény feddése nem védhető ki mentegetőzéssel, csak beismeréssel: egy vagyok azok közül, akik nem Isten dicsőségére, hanem bántására, fájdalomra élnek. Az is nyomorúságom ami vagyok és az is, ami nem vagyok.

Vízkereszt és az azutáni vasnapok Isten dicsőségét hirdetik. Jézust azért küldte Isten, hogy felismerhessük dicsőségét, hogy módunk legyen Őt áldani és magasztalni. Nyugtalanítson bennünket ez az ige a kérdéssel: Felismerem-e Jézusban Isten dicsőségét? Hálaadás-e az életem mindazért, amit Isten Jézusban tett értem?

Nagyné Ferenczy Erzsébet

Vízkereszt utáni második vasárnap (1Tim 2,4-7)

Törvény és evangélium

A törvény Mózes által adatott, a kegyelem és az igazság Jézus Krisztus által jelent meg. Isten akarata mind a kettő: az Ő szent törvénye és az Ő szent evangéliuma. Nem a kifürkészhetetlent kutat-

juk tehát, hanem a törvényt és az evangéliumot. Mózes és Krisztust tanuljuk és tanítjuk. A feladat nagy és nehéz. Konok pogányságunk még-még ellenáll, de a hűséges Tanító kész, ha kell ezerszer is átismételtetni velünk a leckét. Hányszor kellett Istennek népével átvinni a "megbűntetem az atyák bűnük a fiakon" leckéjét, mire népe érteni kezdte, hogy egyetlen bűn fölött sem hajlandó szemet hunyni az Úr! S hányszor kellett tanítványaival átismételni az "én az utolsó-nak is annyit akarok adni, mint neked" fejezetet, mire a tanítványok érteni kezdték: nem személyválogató az Isten, hanem minden nép között kedves előtte az, aki féli őt és igazságot cselekszik.

1. Minden ember üdvözüljön

Többen emlékeztetnek rá, hogy igénk az imádság összefüggésében hangzik. Tartassanak könyörgések, imádságok, esedezések és hálaadások minden emberért, mert az Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön. Két megjegyzés ehhez:

(1) Minden könyörgőnek, imádkozónak, esedezőnek és hálaadónak tudnia kell, hogy egyetlen Közbenjáró, Krisztus könyörög mindannyiunkért az Atyánál. Minden imádságunkat csak Veie együtt mondhatjuk. Nem mondhatnánk, ha Ő nem mondaná előttünk és ha Ő nem mondatná velünk. S Ő akkor is mondja, amikor mi hallgatunk.

(2) A "minden ember üdvözüljön" tételből könnyen lehet szólam. mindenki által ezerszer hallott és jól ismert "igazság". Krisztus több esetben világosan kinyilvánította, hogy lehet erről másképpen is beszélni. Pl. Máté 23,13-ban: "Bezárjátok a mennyek országát az emberek előtt: ti magatok nem mentek be, s akik bemennének, azokat nem engeditek!" Bizony sokszor ez a helyzet! A "minden ember üdvözüljön" tételből először ez következik: be kell mennünk! Nekünk! Másodsor pedig ez: segítsük a bemenni akárokat! Sőt: az evangélium hirdetésével és a szeretet cselekedeteivel győzzük meg azokat is, akiknek a rohanó életben eszükbe sem jut, hogy Istennel törődjenek. (V.ö. Pröhle Károly: Lukács evangéliuma — "Kényszeríts bejönni" című fejezet magyarázata a 238. oldalon.) Ilyen értelemben is felelősséggel tartozunk egymásnak!

2. Mindenki Krisztusért Krisztus mindenkiért

Isten akaratáról nem prédikálhatunk a Golgota megemlézése nélkül. Pál apostol sem feledkezik meg róla. Itt láthatjuk be u.i. a legegyszerűbben, hogy Isten törvénye és evangéliuma változatlanul érvényben van. Ismételtén nagy kísértés, hogy szólamná változtatjuk az élet igazságát.

Mindenki Krisztusért — tehát az üdvösségre vezető úton Krisztus sohasem kerülhető ki!

Krisztus mindenkiért — tehát az üdvösségre vezető úton egyetlen ember sem kerülhető ki, a legkisebbnek, az utolsó-nak, a pogánynak tartott sem!

3. Hitre és igazságra tanítsunk

A hit kegyességére és az igazság tisztességére! Az ember önmaga első tanítványa. "Aki a maga életében nem tudja elveit diadalra vinni, az nem csellenghet szép szavakkal a másoké alatt." (Németh László) Erkölcstelen az a gondolat, amely csak a fejben virágzik, csak felismer és önmagán nem változtat. Itt az a Pál tanít, aki "ott káromolt, övéit üldöző és erőszakos ember — volt", de aki irgalmat nyert. S ettől kezdve példa abban a tekintetben, hogy Isten mentő szeretete nem ismer lehetetlent. Ha Isten kegyelmébe tudta őt fogadni, pedig Saul volt, akkor az üdvösség szempontjából többé nincsen esélytelen ember! Erre az alapra állva elkerülhetjük a fölüenyekedés veszélyét! Pál nem az emberi bölcsesség megnyerő szavaival tanít, hanem a Lélek bizonyító erejével adja tudtára mindenkinek a Krisztusról szóló tanítást. Aminak itt meg kell valósulnia, az kizárólag az Isten erején nyugszik. (Ev. Ék. 258,2)

Egyesek ellentétben látják a hitet az igazsággal. Egyikkel kizárják a másikat. Mások, mint két összeferhetetlent, szétválasztják őket egymástól. Itt egymás mellett szerepel a kettő. A szubjektív hit és az objektív igazság u.i. együtt adja a teljességet. Ne válasszuk szét őket! Nem csak azt kell tanulnunk és tanítanunk, hogy mi jó és mi rossz, hanem hogy mi igaz és mi hamis, mert csak az a jóság ér valamit, amely igaz is és csak az az igazság, amely jó is. Isten törvénye jó és igaz. Evangéliuma még inkább az. Merjük bátran tanítani mind a kettőt! (Kiskaté)

Ez a tanítói feladatunk nem könnyű. Érdekes dolgok helyett a lényeket, magunk és mások méltatása helyett Isten magasztalását, törvényekedés helyett az Ő akaratát, erkölcsi prédikáció helyett az evangélium erejét, önmagunk védelmét biztosító életforma propagálása helyett a szolgáló életforma igazságát kell tudnunk megszólaltatni. S mindezt nem bizonyítalanul és tanácstalanul, hanem határozottan és elkötelezetten, a szeretet megértő és felelősségteljes módszerével. (V.ó. ifj. Szabó Lajos: Isten akarata Lp. 1979. 12. sz. 752-754. old.)

4. A megismerésre eljussunk

Isten máimai lassan örölnék. A hit megszületésének órája van és a jó gyümölcsök megérettetéséhez is idő kell! Bábáskodhatunk körülötte (Jn 2,3-5), de ez sohasem tőlünk van és nem általunk jön létre. Nem is ez a feladatunk. A feladatunk az, hogy a megismerésre eljussunk. Valahogyan úgy, ahogyan a kánai mennyegzőn a násznagy ízlelgette az újonnan felszolgált bort. Itt valóban titokkal, elrejtett bölcsességgel állunk szemben, melyet még a vizet merítő szolgálók sem ismerhettek meg színről-színre.

Fénybe öltözött a világ. Isten szeretete ma is ontja ránk melegét. Kóstoljunk meg édességét és kínáljunk meg vele másokat is. Az egyik modern regény papfiguráját "Szirup"-nak titulálta a szerző. Sajnos találónak kell tartanunk ezt a névválasztást. Ahol egykor kenyér törtetett meg az asztaloknál és bor öntetett a poharakba, ott most aprósütemény és tea a divat, vagyis szeretet és szolgálat helyett

legtöbbször csak kedveskedés és negédeskedés. Azt adjuk, amit Ő adott és úgy adjuk, ahogyan Ő adta!

A törvény betöltése — szeretet! Jól és igazán a szívével lát az ember! Ne felejtsük el azonban, hogy a szeretet himnuszát így fejezi be az apostol: "Most tükör által homályosan..." Merit töredékes az ismeretünk, a prófétálásunk és a szeretetünk is. A teljes megismeréshez viszont a szeretet teljessége szükséges! Ezt egyedülálló módon csak Krisztus valószínűleg meg. Világos, amit Ő adott, s az is, ahogyan adta. Előre tehát a teljes megismerésig a képmutatás nélküli szeretet lépcsőfokain. Egyre közelebb Hozzá és egymáshoz is. Ez az Isten szent akarata (Jn 17,24-26).

5. Az Úrnak szolgáljatok

"Bármit mond, tegyétek meg!" A mondat mindkét része hangsúlyos. Az legyen fontos, amit Ő mond. AZ ÚRNAK szolgáljatok! Ugyanakkor mindezt valóban tegyétek is. Az Úrnak SZOLGÁLJATOK! Sok itt a buktató. Csak hármat említek meg ezek közül.

LÁTSZATKELTÉS — Amikor emberi akaratokat és szándékokat rejtünk az Úréi mögé... Amikor csak beszélünk a szolgálatról...

ELBIZAKODOTSÁG — A kánai mennyegző története ebben is segíthet. Nekünk szolgáljatok a vedrek megmeréséig és a "víz" meritéséig terjed a feladatunk és a hatalmunk. De amit itt megköstolni érdemes, abban mindig az Ő keze cselekszik. Ez vonatkozik bevédeinkre is. "Ne legyetek bölcsek önmagatok szemében!"

REZIGNÁCIÓ — Ez lett napjainkban gyülekezeteinkben az egyik népbetegség. "A 'rezignáció' kifejezés a rómaiaknál katonai szakszó volt. Amikor ezt vezényelték, akkor a zászlókat bevonták, a fegyverek elhallgattak, megkezdődött a visszavonulás, mert a csata elveszett. Ez nem a mi helyzetünk. Nem vesztes csata után vagyunk. Jézus eljött, élete és halála győzelemmel fejeződött be. Nem vonulhatunk hát rezignációba!" (Weltler Ödön)

Bevezetésül négy énekelhető énekünkre hívom föl a figyelmünket. Istennek szent Fia (136), Öröm van nálad (364), Éltet minden dolgában (344), Eljött hozzánk az üdvösség (320). A két utóbbit Bach is megszólaltatja az erre a vasárnapra írt művében. Kár, hogy Speratus Pál énekének idevágó nagyon szép verse elkerülte a fordítók figyelmét. A tizedikre gondolok, amellyel Bach műve befejeződik:

Ha elrejtőzik előled,
ne rémítsen ez téged.
Közelebb van Isten hozzád,
mint ahogy látod, véled.
Biztonságot ad igéje,
csak a testnek van kétsége.
Ne rettegjen hát szíved!

Weltler

Sándor

Vízkereszt utáni utolsó vasárnap (1Kor 2,7-10)

A textus exegézise

Alapigénk háttérében Pál apostolnak a korinthusi gnosztikusokkal fennálló vitája húzódik meg. Ezek a tévtanítók az ismeretet, a megismerést tartották legfontosabbnak a keresztyén életben. Az ember tudása, tudományossága, más szóval bölcsessége, véleményük szerint, elég az Isten megismerésére. Pál az előző szakaszban ennek az állításnak a kudarcát így fogalmazta meg: "... a világ a saját bölcsessége útján nem ismerte meg az Istent..." (1Kor 1,21). Isten az Őt megismerni képtelen embervilág számára új utat adott: "az tetszett az Istennek, hogy a bolondságnak látszó igehirdetés üdvözítse a hívőket". Az "ismeret" hangoztatói minősítették bolondságnak az igehirdetést.

7. v. Az igehirdetés tartalmát nevezi Pál "Isten titkos bölcsességének". Ezt állítja szembe a világ bölcsességével, a gnosztikusok tudományával. Ez a bölcsesség jó ideig rejtve volt, pedig Isten öröktől fogva elrendelte az ember javára.

8. v. Ez a bölcsesség e világ fejedelmei előtt rejtve volt. Nem ismerték fel. Pál szóhasználatában e világ urai azok a szellemi hatalmak, akik kormányozzák a kozmosz egyes közzeteit, és a múlandó világhoz tartoznak, amellyel együtt el is fognak veszni. Az egzegéták nem mutatnak rá erre, de nagy a valószínűsége annak, hogy Pál e szellemi hatalmak eszközeinek tekintette a zsidó vallási vezetőket, a római helytartót és mind azokat, akik a dicsőség Urát nem ismerték fel és keresztre feszítésének kivitelezői voltak.

9. v. Pál ismét visszatér az isteni bölcsességre, amelyet ő hirdet. Ennek lényegét egy ismeretlen iratból vett idézettel és a hozzá fűzött mondattal világítja meg. Ez az idézet nem található meg az Ótestamentumban. Ézs 64,4 versével mutat némi hasonlóságot, de nem azonos vele. "Origenes egy apokrif iratra, Illés apokalipszisére vezet vissza az idézetet" (H. O. Wodland NTD 7. 21. o.). Az idézet szerint Isten olyan csodálatos dolgot készített az Őt szeretőknak, amire érzékszerveinkkel, ismeretet felfogó és befogadó szerveinkkel sohasem találunk volna rá.

10. v. Isten azonban segítségünkre sietett. Kinyilatkoztatta, feltárta a titkot. Ezzel nekünk adta isteni bölcsességének minden áldását. Ezt a nyilvánosságra hozott titkot az ember csak a Lélek által értheti meg. A Lélek Pálnál a Szentlelket jelenti. Ebben a versben Pál keresztyén megismerési elve nyilvánul meg, hogy t.i. "Isten csak az isteni Lélek által ismerhető meg" (I.m. 25.o.). Az "Isten mélysége" ezen a helyen valószínűleg Isten üdvtervének a titkait jelenti.

A vasárnap jellege

A vízkereszti ünnepkör utolsó vasárnapja ez. Vízkereszt és az utána következő vasárnapok Isten dicsőségének a felragyogását hirdetik meg a világban. Az Agendában vízkeresztnek és a vízkereszt utáni vasárnapoknak az összefoglaló témája: "Krisztus dicsősége megjelenik a világban". Ennek a vasárnapnak a jellegéhez a "dicsőség Ura", illetve az Agendában megfogalmazott téma szerint a "Megdicsőült Krisztus" tartozik hozzá, akinek a dicsősége éppen abban van, hogy Isten elrejtett bölcsessége Őbenne valósult meg, de egyben benne tárult fel a világ számára is. Ez a vasárnap egyúttal előre mutat bőjtre, nagyhétre, Krisztus kereszthalálára, amelyben Isten bölcsességének a teljességét szemlélhetjük.

Gondolatok az igehirdetéshez

A művészi alkotásra a mester mindig ráteszi kézjegyét. A világot teremtő Isten "kézjegye" is rajta van a teremtettségen. Ezt Isten dicsőségének, fenségének nevezhetjük, ami a teremtettségen visszatükröződött. Ezt az Isten által jónak teremtett világot azonban megrontotta a bűn. De nemcsak a természet világát, hanem benne Isten legmagasabbra emelt teremtményét, az embert is. Ahogyan az erősen szennyezett tükör nem tükrözi eléggé a nap tiszta fényét, úgy a bűn által megrontott világ sem tükrözi kellőképpen Istennek, a Teremtőnek a dicsőségét. De ha még a szem is rossz, beteg, akkor azt a csekély fényt sem tudja felfogni, amit az erősen szennyezett tükör még egyáltalán visszaver. Így van az ember értelme is, amelyet a bűn alkalmatlanná tett arra, hogy a Teremtő nagyságát felismerje a teremtményben. Az ember nem tudja megkerülni azokat a korlátokat, amelyek a megismerés útjába kerültek. Nem tud felül emelkedni a bűn által megrontott világon, hogy Istent megismerje, dicsőségét szemlélje. De ha ezt meg is tudná tenni, a bűn korlátai közé szorított és determinált értelme akkor sem alkalmas arra, hogy a transzcendens dolgokat felfogja. Ez az állapot az ember számára halálos, kárhozatos veszedelmet jelent.

Ha bölcsességünk, értelmünk nem alkalmas arra, hogy Isten dicsőségét felismerjük, akkor hogyan juthatunk el Isten megismerésére? Hogyan szabadulhatunk a halálos veszedelemből? Miképpen menekülhetünk meg abból a vakságból, amely miatt nem látjuk Isten dicsőségét? Textusunkban kapunk erre választ.

1.) Isten elindult az ember felé, hogy a sötétségben világosságot gyűjtson. Isten bölcs tervet készített az ember megmentésére. Ezt a tervet Pál Isten titkos, elrejtett bölcsességének nevezi. Ez a bölcsesség évezredekken keresztül valóban rejtve volt az emberek előtt. Nem ismerték a patriarkák, csak sejtették a próféták, de a titok számukra is titok maradt. Ez a titkos, elrejtett bölcsesség azonban mind azt tartalmazta, ami az ember javát, Isten dicsőségének a világban való felragyogását szolgálja.

2.) Isten ezt a titkot az idők teljességében feltárta. Az első karácsonykor megnyílt a meny és Isten számunkra láthatatlan világából eljött az anyagvilágba Jézus Krisztus, az Isten Fia. Isten

által a tette nyilvánvalóvá títát, benne vitte végbe az ember megmentésére készített tervét. Ez az Isten bölcsessége. Ennek az isteni bölcsességnek a foglalata az evangélium, az Isten szeretetéről szóló jó hír, amelyet Krisztusban adott a világnak, "akiben van megváltásunk és bűneink bocsánata" (Kol 1,14). Ahol ezt az evangéliumot hirdetik, ott Isten tökéletes bölcsességét hirdetik. Isten bölcsessége magában foglalja Krisztus keresztthalálában és feltámadásában bűneink bocsánataért és új életünkért megtörtént múlttal és üdvösséget ajánló kegyelmének biztos jövődjét.

3. Isten tervét, mennyei bölcsességét e világ urai nem ismerték meg. Ezért feszítették keresztre a dicsőség Urát, Krisztust. De ezzel a cselekedetükkel is Istennek engedelmeskedtek és az Ő tervét és bölcsességét munkálták. A bűn hatalmában élő ember ma sem ismerheti meg Isten tervét, nem értheti meg Isten bölcsességét. Ezekről írta Pál: "Ha pedig nem elég világos a mi evangéliumunk, csak azok számára nem világos, akik elvesznek. Ezeknek a gondolkodását e világ istene megvakította, mert hitetlenek, és így nem látják meg Krisztus dicsőségéről szóló evangélium világosságát, aki az Isten képmása" (2Kor 4,3-4).

4. Kik értik meg Isten bölcsességét, kik látják meg Krisztus dicsőségét? Isten bölcsességének, Isten mélységének igaz ismerője a Lélek. Az ismerheti meg Isten bölcsességét, akiben Isten lelke lakik. Jézus azt mondta: "Magasztallak, Atyám, menny és föld Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsék és értelmesekek elől, és kijelentetted a gyermekeknek" (Mt 11,25). Pál azt írta a római gyülekezetnek: "Akiket pedig az Isten lelke vezérel, azok Isten fiai" (8,14), Isten gyermekei. Isten lelke avat be bennünket a titokba. Ő tárja fel előttünk Isten terveit. Luther ezzel összefüggésben a III. Hitágazatban azt írja: "Hiszem, hogy saját eszemmel és erőmmel nem tudnék Jézus Krisztusban, az én Uramban hinni, sem Őhozottá eljutni, hanem a Szentlélek hívott el engem az evangélium által, Ő világosított meg ajándékával..." (KK).

5. Isten bölcsességében mi is benne vagyunk. Az Ő elrejtett bölcsességét a "mi dicsőségünkre" rendelte el, mert Isten mentő szeretete, üdvösséget szerző kegyelme van ebben a bölcsességben. Isten bölcsessége nem objektív ismeret, hanem segítő szeretet! A görög doxa első jelentése: fény, ragyogás. Isten számunkra is ezt a mennyei fényt készítette, amelyben az Ő egyszülött Fia élt az Atyánál és amelyből a sötétség világába alászállt, hogy Isten tervét teljesítse. Isten bölcsességét megvalósítsa javunkra. A megváltás munkájának elvégzése után ebben az isteni dicsőségbe tért vissza. Minket is oda hív, oda vár. De addig, amíg ez megvalósul, Isten új teremte-seiként (ha valaki Krisztusban van, új teremtés az), az anyaszentegyházban kell Krisztusban felragyogó dicsőségét visszatükröznünk, tovább hordoznunk.

Pintér

János

Hetvened vasárnapja (1Móz 22,1-13)

A textusról

1-2 v. az olvasó elé állítja, hogy Istentől jövő kísértésről van szó, ami parancs formájában jut Ábrahámhoz és ezt ő halálos komolyan veszi. Isten parancsa megingathatatlan: a hosszú idő után ajándékba kapott gyermeket Istennek vissza kell adnia. El kellett szakadnia egész múltjától (12.lk), most fel kell adnia egész jövőjét.

3-8 v. Nem Ábrahám belső, lelki világának ecsetelésén van a hangsúly, hanem azon, hogy a kapott parancsra hogyan reagál. A 3 napig tartó út érzékelteti, hogy engedelmissége szilárd és nem rövid, átmeneti fellángolás. Igazi lélekábrázolásnak, "lélekrajznak" lehetne mondani az apa és fiú beszélgetését. Bizonyos, hogy a fiú kérdésére az apa válasza kitérő válasz, melynek van "kímélő szeretet" jellege, de reménye még halványan sem sejti Isten szándékát. ("vak hit", Jézus mondja Tamásnak: Boldogok, akik nem látnak és hisznek.)

9-13. versekből világossá válik, hogy az istenfélelem az ŐSzenben, Ábrahám esetében is, nem a lelki megrázkódtatás bizonyos formája, hanem az engedelmisségre utal és azt mutatja, hogy az istenfélelem következményéről van szó. "Helyesebb lenne az istenfélelem szavát egyszerűen az isteni parancsolatokkal szembeni engedelmisségként értelmezni" (Gernhard von Rad).

A kananitáknál szokásban volt a gyermekáldozat. Képes Ábrahám Istennek áldozni, amit a pogányok bálványainak? Egyedüli gyermekét, kit mindennél jobban szeretett, amiye volt. Kire oly soká várt, kit hitben elfogadott, akin minden ígéret megnyugodott? Követelhet-e Isten ilyen áldozatot, "önmagának elletmondva"? A csendben engedelemkedő Ábrahám nem tanácskozik "testtel és vérrrel" és ezzel nemcsak megértette, hanem cselekedte az első parancsolatot, amit Luther így magyarázott: Istent mindennél jobban félni, szeretni és Őbenne bízni.

Ami a gyülekezetnek szól

Mielőtt egy hidat átadnak a forgalomnak kipróbálják, hogy bírja-e a terhelést. Isten is ezt teszi övével, próbára teszi hitüket. Ábrahámmal is ez történt. Felépített számára is csodálatos "hidat", reménység ellenére Izsákkal ajándékozta meg és ennek a hídnek két pillére: az ábrahámi család boldogsága és az ígéret beteljesedése Isten nagy családjában a fiúra épült. És most jön a próbatétel, amikor úgy tűnik, hogy Isten maga robbantja fel a felépített hídját és ezzel minden megsemmisül. Megbánta volna, amit tett, vagy attól félt, hogy nem lesz tartós, időtálló a jövő nemzedékek számára? Nem saját munkáját féltette, hanem azok hitét akarja edzeni, akik igénybe veszik

a "hidat", mert le lehet onnan esni a mélybe, ha nem féljük és szeretjük Istent mindennél jobban és nem bízunk benne feltétel nélküli hittel.

Istent mindennél jobban szeressük!

1.) Mert áldozatot követel tőlünk!

a) Nem egyszer fordul elő, amikor Isten a családi életben követel hitünk próbájaként olyat, amire így is lehet reflektálni: hát akkor minek adta, ha most mégis elveszi. Lehetne felsorolni Ábrahámától kezdve napjainkig azokat a házasságokat, melyekben Isten egyik kezével adta, a másikkal elvette a gyermek-ajándékot. Malmivaara Vilmos finn költő így panaszolja Isten előtt: "Nézd, minden elhagy". Gerhardt Pál, aki hitvest, gyermekeket temetett így fogalmazza: "Minden elhagy, elfeled" (53. ének). Bodelschwing rövid idő alatt karácsony táján több gyermeke koporsója mellett állva szűri le a tanulságot: Mivel Isten ilyen kegyetlen, irgalmatlan volt hozzám, ezért irgalmas leszek. Elöttem van volt gyülekezetemben egyedül maradt özvegyasszony, aki jóbi sorsa jutott; minden gyermekét elveszítette. Áldozat, ha engedelmesen Isten kezéből fogadom a családi élet keresztjét. Azt is, ha van gyermekünk és még sincs, mert nem látjuk, nem érjük el, mert megrövidült a szülői kéz és elnémult a gyermeki szív. Sok szülőnek ezt is "áldozatként" kell hordoznia.

b) A gyülekezeti életben is áldozatot követel Isten. A megkeresztelt gyermek a gyülekezet jövője, konfirmációig egy része kiesik a "rostán", de hol vannak a megkonfirmáltak és ha marad egy, akin szerintünk "Isten ígérete" összpontosul, mint Izsákon, hát éppen őt áldozzuk fel? Emlékszem hívő édesanyámra, aki más, "jobb sorsot" szánt érettségi előtt álló fiának és úgy érezte, hogy "fel kell áldoznia fiát", ha a lelkesítő pályára engedí 1948-ban. — Engedelmesség nélkül Isten ígéretei nem teljesednek be az egyház életében, ha minden ilyen "hit-lépés" esztelennek is tűnik, és kudarcot érez az áldozattól rettegő szülői szív.

c) Az emberiség élete is csak az áldozatra kész emberektől gazdagodik. Mert Izsák egy olyan láncnak a "szeme", melyen ill. akiben Isten nem engedí "elszakadni" az egész emberiségre kiterjedő áldás-láncot és ezt éppen Ábrahám áldozatra kész hitével erősíti. Így kapja az ígéretet: "a te utódod által nyerhet áldást a föld valamennyi népe, mert hallgattál szavamra." (22,18). Gondolunk-e arra, hogy az Isten szavára hallgató emberen keresztül az áldás úgy árad tovább, hogy abból nemcsak egy család, egy gyülekezet és egyház élete újulhat meg, hanem az egész emberiség kaphat belőle, mint "közkincsből". Mert az Isten legszentebb evangéliuma, mint az egyház egyetlen kincse közkincs. De sohasem múzeumi tárgyként, amit mutogatni lehet és gyönyörködni benne, hanem olyan hallható kincs, melyért meg kell hozni mindenkinek az áldozatot. A misszió mezejeről való az a hír, hogy egy asszony térdein csúszva (mindkét lába amputált) teszi meg a hosszú utat, hogy minden istentiszteleten ott lehessen. Valamikor a soproni Eggenberg ház kőszószékéről hallható ígehirdetésért hosszú gyalogutat tettek meg. Ma "meg nem tehető áldozat" az unoka számára, ha 2 km-es autótútat kér a nagymama a templomig. Úrvacsora végén otthonában csak ennyit mond az idős testvér: nincs, aki elkísérjen a templomba.

Hol van áldozat? Bizony ott van a hiánycikk-lista élén!

2.) Mert jövönk egyedül az Ő kezében van, amikor azt véljük, hogy kockán forog. Valószínűleg, hogy Ábrahámot megviselte Istennek az a parancsa: áldozza fel fiát, azért is, mert érezte annak súlyát: elszakadni nehéz múltától, otthagyni mindazt, amihez életém kötődött és most amikor megindul és megcsillan a biztató jövő, Isten az út kezdetén kívánja: add fel a jövődet!

Istenünk nem erre akarja biztatni sem az ősatyát, sem mai tanítványait, hogy ők maguk számoljanak fel múltat és jövődet, mintha ők lennének sorsuk "kovácsai" a jelenben, formálhatnák azt, mint egykor édesapám és bátyám a tűzben a vasat a műhelyben. Azt akarja ellenben, hogy helyezzük jövönket kizárólagosan az Isten kezébe. Ahogyan Ábrahám mondta a közeljövőt kutató fiának az úton: "Isten majd gondoskodik..." (8). Gondoskodott az áldozatról, mert nem ember-áldozatot kíván tőlünk. Feláldozta Egyszülöttjét. Gondoskodik jövönkről gondviselő szeretetével, a mindennapi kenyérről. Jövönket nem mi irányítjuk, nekünk egy a feladatunk: menni az úton engedelmesen, végezni ami ránk bízott és hittel elfogadni azt az áldozatot, amit bűneinkért hozott Atyánk a keresztfá oltárán Jézus Krisztusban!

3. Mert a legnehezebb vizsgákat csak úgy állhatjuk meg, ha Őhozza mindennél jobban ragaszkodunk.

a) Nem könnyű a hit vizsgáját megállni. Isten nem engedi elesni a hit emberét, aki a szavát halálosan komolyan veszi, aki nem kételkedik. Közbelép, amikor a próbatétel csúcspontját éri el. Itt derül ki most, hogy hitének szikrája van: Ő Istent mindennél jobban szereti. Így a bent, hitben már feláldozott fiát ajándékba kapja vissza.

Igaz, nem mindig kapja vissza ajándékba a szülő gyermekét. De minden egyedelmesen hozott áldozattal erősödik és nő a hitünk!

b) A szeretet vizsgáját is megállhatjuk, amikor az áldozathozattal útján Isten ezt követeli tőlünk. Ábrahám vigyáz a fiára. A kést és a tüzet az apa viszi, nehogy a gyermeke megsebezze magát. Nem mondja: most már úgy is mindegy, nemsokára ezek végeznek velem. A nehez úton van szavuk egymáshoz, nem némán mennek egymás mellett. "Apám! Ő pedig így felelt: Itt vagyok fiam." Tudnak szeretettel egymáshoz szólni és Ábrahám nem "kegyes csalással" akarja a kérdező fiát elnémitani, hanem őszinte szóval, amennyit ebben a helyzetben hite hajtótörés nélkül elhordozhat.

— Nehéz úton járó szülők, gyermekek, gyülekezet, Isten népe: tudunk-e szeretettel egymáshoz őszinte, biztató szót mondani, amikor még nem tudjuk, hogy feszült helyzetben a "kést, tüzet" mikor, hogyan kell és lehet használnunk. Jézus feláldozása óta nincsen helye az egymás "késelésének" és egymás "tüzelésének", hanem a szív áldozatának. Így nemcsak énekeljük: Isten szívem néked adom' kedves ajándékul, vagyis áldozatul, hanem ez a szív, amit Krisztus szeretete megújított, árasztja, pumpálja a vért a tagokba, hogy meginduljanak a felebarát és testvér felé!

c) A reménység vizsgáját sem kell megszegyennünk, mert Urunk élészti ezt bennünk: Ábrahám reménysége töretlen, minden ellenkező tapasztalat ellenére. Szolgáit azzal biztatja, hogy miután fiával imádkoznak, visszajönnek. Él benne a remény, hogy az Isten nem veszi el fiát, sőt még a halálból is visszaadhatja. "Ezért vissza is kapta őt" (Zsid 11,17-19). Ezért hát bőjt felé igaz megtéréssel menjünk, ami radikális fordulat a jelenben. Istent mindennél jobban féljük, szeressük és Őbenne bízunk!

Szimon János